

**BEWUSMAKING AS FOKUS IN OPLEIDINGSRIGLYNE
VIR VRYWILLIGE BERADERS**

deur

ALTA MARIA VORBACK

voorgelê ter gedeeltelike vervulling van die vereistes vir die
graad

**MAGISTER DIACONIOLOGIAE
(SPELTERAPIE-RIGTING)**

aan die

UNIVERSITEIT VAN SUID-AFRIKA

STUDIELEIER: DR. J. P. SCHOEMAN

JUNIE 2005

VERKLARING

Ek verklaar hiermee dat BEWUSMAKING AS FOKUS IN OPLEIDINGSRIGLYNE VIR VRYWILLIGE BERADERS my eie werk is en dat ek alle bronne wat ek gebruik of aangehaal het deur middel van volledige verwysings aangedui en erken het.

Geteken: _____

Datum: _____

NOTA VAN DIE NAVORSER

Vir kennisname:

- Die manlike vorm word deurgaans in hierdie studie gebruik, nie weens diskriminasie nie, maar vir praktiese doeleindes. Die manlike vorm verwys dus na manlik sowel as vroulik.
- Vir die doeleindes van hierdie studie word daar van die navorser as die fasiliteerder gepraat wanneer daar na die implementering van die opleidingsprogram verwys word en as navorser by die skryf en uitvoering van die studie.
- Weens gebrek aan geskikte bronne is gebruik gemaak van historiese bronne.

DANKBETUIGINGS

Ek wil my opregte dank en waardering teenoor die volgende persone en instansies betuig:

- ❖ Die Hemelse Vader wat vir my hierdie geleentheid gegee het om daardeur te groei en ander te laat groei.
- ❖ Dr. J. P. Schoeman, my studieleier, vir haar bekwame leiding, motivering en ondersteuning wat bygedra het tot die voltooiing van hierdie studie.
- ❖ Philippi Trust Namibia, Marianne Olivier en personeel vir hulle vertroue, samewerking en ondersteuning met die voltooiing van my studie.
- ❖ My eggenoot, Manfred, vir sy liefde, ondersteuning en begrip.
- ❖ My familie en vriende vir hulle deurlopende belangstelling, ondersteuning en motivering met die voltooiing van my studie.
- ❖ Kollegas vir hulle ondersteuning en aanmoediging met die voltooiing van my studie.
- ❖ Mev. L. Meeser vir die noukeurige tegniese en taalkundige versorging, leiding en geduld in die voltooiing van my tesis.

Alta Vorback

Junie 2005

OPSOMMING

Dwarsoor die wêreld word kinders beïnvloed deur faktore soos armoede, HIV/VIGS, egskeiding en verlies. Al meer organisasies, soos Philippi Trust Namibia, raak betrokke in die opleiding van vrywillige beraders, ten einde bekostigbare dienste vir hierdie kinders daar te stel. Alhoewel hierdie beraders oor voldoende teoretiese kennis beskik, ervaar hulle steeds probleme om effektief met kinders te werk. Moontlike redes is vrywillige beraders se eie onvoltooidhede en verlies. Binne hierdie studie word op die bewusmaking van beraders binne opleidingsituasies gefokus ten einde selfbeleving daar te stel.

'n Literatuurstudie is gedoen waartydens teoretiese perspektief op die volgende aspekte bekom is:

- Bewustheid en die vrywillige berader vanuit die Gestalt-benadering.
- Riglyne binne opleidingsituasies vir verhoogde bewustheidsbeleving.

Deur bogenoemde teoretiese perspektief word die eerste navorsingsdoelwit van die studie beantwoord.

Ter aanvulling van die literatuurstudie is empiriese ondersoek onderneem. Kwalitatiewe studie met kleiner komponent van kwantitatiewe navorsing is voltooi deur die implementering van program vir vrywillige beraders. Die program het oor vyf dae geskied. Verskeie mediums is gebruik om selfbeleving rondom spesifieke onderwerpe te verhoog.

Deur bogenoemde empiriese ondersoek word die tweede doelwit van die studie beantwoord.

Na aanleiding van die studie word opleidingsriglyne vir die verhoging van bewustheid binne opleidingsituasies vir vrywillige beraders daargestel.

SUMMARY

Across the world children are affected by factors such as poverty, HIV/AIDS, divorce and loss. More organisations are getting involved in the training of voluntary counsellors. Although these counsellors have the necessary theoretical knowledge they still experience problems in working effectively with these children. Possible reasons for this are these counsellors' own unfinished issues and loss. Within this study the focus is on creating awareness for counsellors within training situations from a Gestalt approach.

As part of the fulfilment of the literature study an empirical study has been done. A qualitative study with a small portion of quantitative research has been done with the implementation of a training programme for voluntary counsellors. Various mediums were used to create heightened self-awareness with regard to various topics. Training guidelines are then given for creating awareness within training situations for voluntary counsellors.

SLEUTELWOORDE

Bewustheid

Spelterapiemediums

Gestalt-benadering

Kontakmaking

Die self

Vrywillige berader

Philippi Trust Namibia

Groepe

KEY TERMS

Awareness

Mediums in play therapy

Gestalt approach

Contact

The self

Voluntary counsellor

Philippi Trust Namibia

Groups

INHOUDSOPGAWE

<u>VERKLARING</u>	i
<u>NOTA VAN DIE NAVORSER</u>	ii
<u>DANKBETUIGINGS</u>	iii
<u>OPSOMMING</u>	iv
<u>SUMMARY</u>	v
<u>SLEUTELWOORDE</u>	v
<u>KEY TERMS</u>	vii
<u>INHOUDSOPGAWE</u>	viii
<u>HOOFSTUK 1</u>	1
<u>ALGEMENE ORIËTERING</u>	1
<u>1.1. INLEIDING</u>	1
<u>1.2. MOTIVERING VIR DIE KEUSE VAN DIE ONDERWERP</u>	3
<u>1.3. PROBLEEMFORMULERING</u>	5
<u>1.4. DIE DOEL VAN DIE STUDIE</u>	6
<u>1.5. DOELWITTE</u>	6
<u>1.6. NAVORSINGSTELLING</u>	7
<u>1.7. NAVORSINGSBENADERING</u>	7
<u>1.8. SOORT NAVORSING</u>	8
<u>1.9. NAVORSINGSTRATEGIE</u>	9
<u>1.10. NAVORSINGSPROSEDURE</u>	10
<u>1.11. UITVOERBAARHEID VAN DIE STUDIE</u>	11
<u>1.11.1. Literatuurstudie</u>	11
<u>1.11.2. Konsultasies met kundiges</u>	11
<u>1.11.3. Voorlopige studie</u>	12
<u>1.11.4. Populasie, universum, afbakening van die steekproef en steekproefneming</u>	13
<u>1.11.4.1. Populasie en Universum</u>	13
<u>1.11.4.2. Afbakening van die steekproef en steekproefneming</u>	14

<u>1.12. ETIESE ASPEKTE.....</u>	<u>14</u>
<u>1.13. DEFINIËRING VAN TERME EN SLEUTELKONSEPTE.....</u>	<u>16</u>
<u>1.13.1. Bewustheid.....</u>	16
<u>1.13.2. Spelterapiemediums.....</u>	17
<u>1.13.3. Gestalt-benadering.....</u>	18
<u>1.13.4. Kontakmaking.....</u>	19
<u>1.13.5. Die self.....</u>	19
<u>1.13.6. Die vrywillige berader.....</u>	20
<u>1.13.7. Philippi Trust Namibia.....</u>	20
<u>1.13.8. Groepe.....</u>	21
<u>1.14. INDELING VAN DIE NAVORSINGSVERSLAG.....</u>	<u>21</u>
<u>HOOFSTUK 2.....</u>	<u>22</u>
<u>DIE DAARSTEL VAN BEWUSTHEID BINNE 'N GESTALT-BENADERING...</u>	<u>22</u>
<u>2.1. INLEIDING.....</u>	<u>22</u>
<u>2.2. BEWUSTHEID.....</u>	<u>23</u>
<u>2.2.1. Omskrywing van bewustheid.....</u>	23
<u>2.2.2. Vlakke en komponente van bewustheid.....</u>	26
<u>2.2.2.1. Vlakke van bewustheid.....</u>	26
<u>2.2.2.2. Komponente van bewustheid.....</u>	28
<u>2.2.3. Die bewustheidsiklus.....</u>	32
<u>2.2.3.1. Onttrekkingsfase.....</u>	33
<u>2.2.3.2. Sensasiefase.....</u>	33
<u>2.2.3.3. Bewustheid.....</u>	33
<u>2.2.3.4. Mobilisering.....</u>	34
<u>2.2.3.5. Aksie.....</u>	34
<u>2.2.3.6. Finale kontak.....</u>	34
<u>2.2.3.7. Satisfaksie.....</u>	35
<u>2.3. BEWUSTHEID BINNE DIE GESTALT-BENADERING.....</u>	<u>35</u>
<u>2.3.1. Bewustheid en die eksperiment.....</u>	35
<u>2.3.2. Bewustheid en die hier en nou.....</u>	36
<u>2.3.3. Bewustheid en die veld.....</u>	36

2.3.4.	<u>Bewustheid en kontak</u>	37
2.3.5.	<u>Bewustheid en die self</u>	38
2.4.	<u>DAARSTEL VAN BEWUSTHEID IN OPLEIDINGSITUASIES</u>	43
2.4.1.	<u>Die rol van bewustheid binne die opleidingsituasie</u>	44
2.4.2.	<u>Die gebruik van mediums in die daarstel van bewustheid</u>	47
2.4.2.1.	<u>Teken, verf, collage en konstruksies as mediums in skeppende spel</u>	48
2.4.2.2.	<u>Klei as medium in skeppende spel</u>	48
2.4.2.3.	<u>Asemhaling as deel van Yontef se bewustheidsoefeninge</u>	49
2.4.2.4.	<u>Speletjies</u>	50
2.4.2.5.	<u>Rolspel</u>	51
2.4.2.6.	<u>Visualisering</u>	51
2.4.2.7.	<u>Musiek</u>	51
2.4.2.8.	<u>Progressiewe ontspanning</u>	52
2.4.2.9.	<u>Liggaamlike beweging</u>	52
2.4.2.10.	<u>Die gebruik van miniature of natuurlike items</u>	52
2.4.2.11.	<u>Stories</u>	53
2.4.2.12.	<u>Onvoltooide sinne</u>	53
2.5.	<u>SAMEVATTING</u>	54
	<u>HOOFSTUK 3</u>	55
	<u>DIE VRYWILLIGE KINDERBERADER</u>	55
3.1.	<u>INLEIDING</u>	55
3.2.	<u>OMSKRYWING VAN BERADING</u>	57
3.3.	<u>KENMERKE VAN DIE KINDERBERADER</u>	57
3.3.1.	<u>Die berader moet oor voldoende kennis beskik</u>	58
3.3.2.	<u>Die berader moet in staat wees om 'n verhouding daar te stel</u>	59
3.3.3.	<u>Die berader moet in kontak wees met sy eie innerlike kind</u>	60
3.3.4.	<u>Die berader moet professioneel, maar tog met spontaneïteit, in staat wees om 'n informele atmosfeer vir die kind te skep</u>	62
3.3.5.	<u>Die berader moet oor voldoende vaardighede beskik</u>	62
3.3.6.	<u>Die berader moet emosioneel volwasse en gebalanseerd wees</u>	63

3.3.7.	Die berader moet die kind in konteks kan verstaan	63
3.3.8.	Die berader moet in staat wees om die kind se wêreld met empatie te betree	64
3.3.9.	Die berader moet aanpasbaar wees	64
3.4.	DIE BERADINGSVERHOUDING	65
3.5.	DIE BELANGRIKHEID VAN BEWUSTHEID VIR BERADERS	69
3.5.1.	Bewustheid en kontakmaking met kinders	70
3.5.2.	Bewusmaking en die rol van kultuur	70
3.5.2.1.	Die invloed van kultuur	71
3.5.2.2.	Kultuur en die self	73
3.6.	SAMEVATTING	76
	HOOFSTUK 4	77
	EMPIRIESE STUDIE	77
4.1.	INLEIDING	77
4.2.	OPLEIDINGSRIGLYNE	78
4.2.1.	Dag 1	78
4.2.1.1.	Sessie 1: Kenmekaar	78
4.2.1.2.	Sessie 2: Kontraksluiting	79
4.2.1.3.	Sessie 3: Verwagtings en opleidingsdoelstellings	80
4.2.1.4.	Sessie 4: Groepsbinding	80
4.2.1.5.	Sessie 5: Om kinders te verstaan	81
4.2.1.6.	Sessie 6: Wat jy sien is wat jy kry	82
4.2.1.7.	Sessie 7: Om in kontak met jouself te kom	84
4.2.1.8.	Sessie 8: Afsluiting en selfvertroeteling	85
4.2.1.9.	Terugvoer rondom Dag 1	85
4.2.2.	Dag 2	89
4.2.2.1.	Sessie 1: Almal het 'n storie (situasie) om te vertel	89
4.2.2.2.	Sessie 2: Om berading te gee teenoor berading te ontvang	90
4.2.2.3.	Sessie 3: Groepwerk	90
4.2.2.4.	Sessie 4: Kommunikasievaardighede	92
4.2.2.5.	Sessie 5: Om die kind te verstaan	93

4.2.2.6.	Sessie 6: Afsluiting en selfvertroeteling	95
4.2.2.7.	Terugvoering rondom Dag 2	96
4.2.3.	Dag 3	99
4.2.3.1.	Sessie 1: Om die kind binne konteks te verstaan	99
4.2.3.2.	Sessie 2: Om kinders se gedrag te verstaan	99
4.2.3.3.	Sessie 3: Om met kinders te bind of kontak te maak	100
4.2.3.4.	Sessie 4: Verhoudings	101
4.2.3.5.	Sessie 5: Afsluiting en selfvertroeteling	102
4.2.3.6.	Terugvoering rondom Dag 3	103
4.2.4.	Dag 4	105
4.2.4.1.	Sessie 1: Mishandeling	105
4.2.4.2.	Sessie 2: Verlies en rou	106
4.2.4.3.	Sessie 3: Selfversorging	107
4.2.4.4.	Sessie 4: Afsluiting en selfvertroeteling	108
4.2.4.5.	Terugvoering rondom Dag 4	108
4.2.5.	Dag 5	110
4.2.5.1.	Sessie 1: Die hantering van gevoelens	110
4.2.5.2.	Sessie 2: Selfwaarde	111
4.2.5.3.	Sessie 3: Afsluiting en evaluering	112
4.2.5.4.	Terugvoering rondom Dag 5	113
4.2.6.	Opsomming met betrekking tot die komponente van bewustheid vir Dag 1 tot 5	116
4.3.	SAMEVATTING	119
	HOOFSTUK 5	120
	SAMEVATTING, GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS	120
5.1.	SAMEVATTING	120
5.2.	AANGESPREEKTE PROBLEEM BINNE DIE NAVORSINGSPROSES	121
5.3.	BEREIKING VAN DOELSTELLING	122
5.4.	BEREIKING VAN DOELWITTE	123
5.5.	NAVORSINGSTELLING	124
5.6.	LEEMTES	125

<u>5.7. GEVOLGTREKKINGS</u>	126
<u>5.7.1. Bewustheid is onlosmaaklik deel van effektiewe selfbeleding</u>	126
<u>5.7.2. Om bewustheid in te sluit by opleidingssessies lei tot geleenthede vir selfontdekking</u>	127
<u>5.7.3. Riglyne vir bewustheid is vanuit die Gestalt-benadering ontwikkel</u>	128
<u>5.7.4. Bewustheid is nodig binne elke berader se veld</u>	128
<u>5.8. BYDRAES UIT DIE NAVORSING</u>	129
<u>5.9. AANBEVELINGS</u>	129
<u>6. BIBLIOGRAFIE</u>	130

LYS VAN TABELLE

<u>TABEL 1: BELEWING VAN SESSIES VIR DAG 1</u>	86
<u>TABEL 2: TERUGVOERING VAN DIE KURSUSGANGERS VAN BELEWING</u> <u>VAN SESSIES VIR DAG 1</u>	87
<u>TABEL 3: BELEWING VAN SESSIES VIR DAG 2</u>	96
<u>TABEL 4: TERUGVOERING VAN DIE KURSUSGANGERS RONDOM</u> <u>BELEWING VAN DAG 2</u>	97
<u>TABEL 5: BELEWING VAN SESSIES VIR DAG 3</u>	103
<u>TABEL 6: TERUGVOERING VAN DIE KURSUSGANGERS RONDOM</u> <u>BELEWING VAN DAG 3</u>	104
<u>TABEL 7: BELEWING VAN SESSIES VIR 4</u>	108
<u>TABEL 8: TERUGVOERING VAN KURSUSGANGERS SE BELEWING VAN</u> <u>DAG 4</u>	109
<u>TABEL 9: BELEWING VAN SESSIES VIR DAG 5</u>	113
<u>TABEL 10: TERUGVOERING VAN KURSUSGANGERS VAN BELEWING VAN</u> <u>DAG 5</u>	114
<u>TABEL 11: BELEWING VAN KOMPONENTE VAN BEWUSTHEID TYDENS</u> <u>DAG 1</u>	116
<u>TABEL 12: BELEWING VAN KOMPONENTE VAN BEWUSTHEID TYDENS</u> <u>DAG 2</u>	117
<u>TABEL 13: BELEWING VAN KOMPONENTE VAN BEWUSTHEID TYDENS</u> <u>DAG 3</u>	118
<u>TABEL 14: BELEWING VAN KOMPONENTE VAN BEWUSTHEID TYDENS</u> <u>DAG 4</u>	118
<u>TABEL 15: BELEWING VAN KOMPONENTE VAN BEWUSTHEID TYDENS</u> <u>DAG 5</u>	119

LYS VAN FIGURE

<u>FIGUUR 1: BEWUSTHEIDSIKLUS</u>	<u>32</u>
<u>FIGUUR 2: HAAS OF EEND?</u>	<u>82</u>
<u>FIGUUR 3: JONG DAME OF BEJAARDE DAME?</u>	<u>82</u>
<u>FIGUUR 4: ABC VAN HOE EMOSIES TOT STAND KOM</u>	<u>84</u>
<u>FIGUUR 5: EVALUERING VAN BELEWING VAN SESSIES VIR DAG 1</u>	<u>86</u>
<u>FIGUUR 6: EVALUERING VAN BELEWING VAN SESSIES VIR DAG 2</u>	<u>97</u>
<u>FIGUUR 7: EVALUERING VAN BELEWING VAN SESSIES VIR DAG 3</u>	<u>104</u>
<u>FIGUUR 8: EVALUERING VAN BELEWING VAN SESSIES VIR DAG 4</u>	<u>109</u>
<u>FIGUUR 9: EVALUERING VAN BELEWING VAN SESSIES VIR DAG 5</u>	<u>114</u>

LYS VAN BYLAES

<u>BYLAAG 1: KING LOUIS</u>	<u>135</u>
<u>BYLAAG 2: VEILIGE HANDE</u>	<u>136</u>
<u>BYLAAG 3: SLANGETJIES EN LEERTJIES</u>	<u>137</u>
<u>BYLAAG 4: PERSOONLIKE RUIMTE</u>	<u>138</u>
<u>BYLAAG 5: IDENTIFISERING VAN LIGGAAMSDELE</u>	<u>139</u>
<u>BYLAAG 6: GEVOELENES</u>	<u>140</u>

HOOFSTUK 1

ALGEMENE ORIËNTERING

1.1. INLEIDING

Oor die algemeen is kinders weerloos, veral kinders in moeilike omstandighede, wat nie toegang het tot terapie nie en wat geaffekteer word deur verskeie faktore soos vigs, ekonomie, politiek en verlies op verskillende vlakke.

In Namibië word vrywilligers van verskillende ouderdomme deur verskeie organisasies gebruik om te help met die berading en die hou van kampe vir hierdie kinders. Die doel hiervan is om hierdie kinders weerbaar te maak. Meestal is hierdie beraders self nog jonk, met hulle eie onopgeloste seer, wat dikwels 'n soortgelyke agtergrond en omstandighede het as die kinders met wie hulle werk.

Hierdie beraders het wel soms die nodige teoretiese kennis, maar weens hulle eie veld (eie onverwerkte seer, kulturele sieninge en persepsies) wat hulle binne die terapeutiese verhouding inbring, is hulle dikwels oneffektief in hulle hulpverlening. Effektiewe kontakmaking met die kind en berading kan dus volgens die navorser slegs bewerkstellig word indien beraders volgens Clarkson (2004:1) in staat is “to discover, explore and experience his or her own shape, pattern and wholeness”. Indien die berader nie bewustheid het van sy eie onvoltooidhede en sy eie veld nie, kom die beradingsproses nie tot sy volle reg nie.

Volgens die navorser is daar leemte in bestaande opleidingsprogramme. Daar word grotendeels net gefokus op die teoretiese aspek van die berader en die praktiese implementering daarvan. Daar word weinig ruimte gelaat vir bewusmaking. Soos Mackewn (2004:113) dit stel, sluit bewustheid in “... noticing, recognising, being in touch with, and it involves our lived experience of the physical, mental, emotional and spiritual dimensions of our self”. Dit is dus die volle fenomeen betekenismaking wat die hele persoon insluit en sodoende verandering en groei laat plaasvind. Die navorser het dus vanuit Gestalt-benadering die belangrikheid van bewustheid as deel van opleidingsriglyne uitgelig en sodoende riglyne binne werkwinkel daargestel ten einde bewustheid te bewerkstellig.

Dit is vanuit hierdie oogpunt dat die navorser deur Philippi Trust Namibia, internasionale beradingsorganisasie, genader is om te help met gevorderde opleidingsriglyne. Dit het groep vrywillige beraders, wat alreeds Philippi Trust Namibia se vereiste basiese opleiding ontvang het, ingesluit. Hierdie groep vrywillige beraders was almal 16 jaar en ouer, en was dikwels afkomstig uit dieselfde milieu as die kinders met wie hulle gewerk het, maar is uit die vorige opleidingsprogramme van Philippi Trust Namibia as potensiële leiers en beraders geïdentifiseer. Die fokus van hierdie gevorderde program was om hierdie beraders te help en in staat te stel om met kinders kontak te maak. Hulle moes die nodige vaardighede ontvang om met weerlose kinders te kon werk. Leemte is deur Philippi Trust Namibia geïdentifiseer, naamlik dat hierdie beraders wel oor die teoretiese kennis beskik het, maar steeds gesukkel het om met kinders te werk. Die rede hiervoor was moontlik die vrywillige beraders se eie onverwerkte ervarings en verlies.

In samewerking met Philippi Trust Namibia is daar onder andere gefokus op aspekte soos kinderontwikkeling, verlies, mishandeling en gevoelens.

Dit was reeds voorheen teoreties deur Philippi Trust Namibia gedek. Dit is as basis vir opleidingsprogram wat gefokus het op bewusmaking gebruik. Hierdie onderwerpe, soos deur Philippi Trust Namibia saamgestel, is as basis geneem vir bewusmaking van die vrywillige berader se eie sieninge, persepsies, gevoelens en ervarings.

In hierdie hoofstuk is daar gefokus op die motivering vir die keuse van die onderwerp, die probleemformulering, die doelstelling en doelwitte van die ondersoek, die navorsingsvraag, die navorsingsmetodiek, die navorsingsontwerp en-prosedures, asook die werkswyse wat gevolg is. Verder is ook aandag gegee aan die uitvoerbaarheid en leemtes van die studie, die omskrywing van etiese aspekte, die definiëring van die hoofkonsepte en laastens die indeling van die navorsingsverslag.

1.2. MOTIVERING VIR DIE KEUSE VAN DIE ONDERWERP

Ten einde die berading van weerlose kinders meer effektief te maak, is die navorser van mening dat dit belangrik is om beraders in kontak te bring met hulle eie onvoltooidhede, onopgeloste gevoelens, gedrag, asook die impak wat hulle kontak met hierdie kinders op hulleself het. Die skep van bewustheid kan volgens Mackewn (2004:47) op 'n dieper intervensie dui, naamlik, “to work holistically you need equally to be aware of your own whole person in relationship to clients (children), paying attention to all your own reactions and responses”.

Philippi Trust Namibia, as 'n internasionale organisasie, beywer hom vir die opleiding van vrywillige beraders en die daarstel van psigo-sosiale ondersteuningsprogramme vir weerlose kinders. Hierdie opleidings-

programme fokus meestal op die teorie van verskeie aspekte rakende kinders, selfkennis en ervaringsleer. Die navorser is dus gevra om tydens hierdie werkwinkel te help met die volgende doel voor oë:

- Die praktiese implementering van die teorie wat die beraders reeds by vorige werkwinkels ontvang het.
- Praktiese vaardighede met die werk en kontakmaking met weerlose kinders.
- Bewusmaking en hantering van beraders se eie onverwerkte aspekte en verlies uit hulle lewe, veral hulle kinderjare.

Die navorser het vanuit haar betrokkenheid die leemte aan behoorlike toepassing van spelterapiemediums geïdentifiseer. Dit het as verdere motivering gedien om die vrywillige beraders beter toe te rus.

Die navorser is van mening dat, deur die gebruik van verskeie spelterapiemediums in die opleiding, die beraders in eie persoon ook bereik kan word deur die skepping van bewustheid. Groei kan dan ook plaasvind. Mackewn (2004:114) verwys juis na Perls wat die doel van berading sien as “... an increased awareness, contact and integration because these inevitably lead to change and growth”. Yontef (Mackewn, 2004:144) sluit ook hierby aan wanneer hy noem dat “the overall aim of Gestalt is the development of awareness – because paradoxically people change not by willing themselves to change, but by becoming fully aware of who and what they currently are”. Die navorser is van mening dat indien ’n berader nie op ’n volgehoue basis bewus is van sy of haar eie gevoelens, persepsies en gedrag nie, dit nie moontlik sal wees om voldoende kontak te maak of kinders effektief met berading te help nie.

Hierdie was ook vir die navorser ’n geleentheid waar haar eie kennis en ervaring teruggeploeg kon word in die gemeenskap. Deur hierdie kennis

te deel met vrywillige beraders en hulleself so te bemagtig en toe te rus, is weerlose kinders in die proses gehelp.

1.3. PROBLEEMFORMULERING

Probleemformulering word deur Fouché (in De Vos et al, 2002:106) gesien as die eindproduk wat plaasvind deur middel van 'n proses. Die belangrikheid van probleemformulering word verder beklemtoon deur die stelling “a problem well stated is a problem half solved”. Vir die doeleindes van hierdie studie is die volgende probleem geformuleer:

Beraders het dikwels voldoende teoretiese kennis oor kinders en hulle probleme asook die hantering van kinders, maar ervaar steeds probleme om met kinders kontak te maak. Volgens die navorser is moontlike redes hiervoor:

- Beraders se eie onverwerkte pyn.
- Gebrek aan bewustheid van eie onvoltooidhede.
- Gebrek aan bewustheid van hulle eie gevoelens en die impak daarvan op hulle hantering van die kinders met wie hulle gewerk het.
- Uit kontak met hulle eie kindwees en hulleself.
- Onbewustheid van die invloed wat kultuur en persepsie op hulle gehad het.

Die probleemarea soos deur die navorser ervaar, het uit bovermelde punte gemanifesteer. Die ontbrekende selfkennis, selfinsig en ontoereikende toepassing van teoretiese kennis in die praktyk, het diepte-bewustheid verhinder. Hierdie bewustheid het nie spontaan

ontwikkel nie. Die doelgerigte bewusmaking en opleiding in 'n program het die leemte ondervang.

1.4. DIE DOEL VAN DIE STUDIE

Volgens Fouché (in De Vos et al, 2002:107) kan die doel van navorsing gedefinieer word as “the end towards which effort or ambition is directed”. Sy beskryf dit as die ‘droom’, met die doelwitte as die stappe wat gedoen moet word om hierdie droom te verwesenlik. Die navorser het dus die doel van die studie gesien as die daarstel van riglyne vir die opleiding van vrywillige beraders met betrekking tot die vestiging van bewustheid. Die eindresultaat het dus ten doel gehad om vrywillige beraders, deur die fokus op bewusmaking, beter in kontak met hulleself te bring.

1.5. DOELWITTE

Volgens Fouché (in De Vos et al, 2002:107) kan die doelwitte van navorsing gedefinieer word as “more concrete, measurable and more speedily attainable conception of the aim of the study” of, soos reeds genoem, die stappe wat gedoen moet word om die doel te bereik. Die doelwitte vir hierdie studie was dus soos volg:

- Om bewustheid en die vrywillige kinderberader te beskryf vanuit die Gestalt-benadering.
- Om insig te laat ontwikkel in verhoogde bewustheidsbeleving.
- Om opleidingsriglyne daar te stel .

1.6. NAVORSINGSTELLING

Volgens Fouché (in De Vos et al, 2002:119) word 'n navorsingsvraag of -stelling geformuleer wanneer kwalitatiewe navorsing gedoen word. Volgens Cooper & Schindler (2001:69) is die taak van die navorser juis om 'n navorsingsvraag te formuleer wat in die behoefte sal voorsien om die navorsingsprobleem op te los. Hulle definieer 'n navorsingsvraag as: “the hypothesis of choice that best states the objective of the research study”.

Vir die doeleindes van hierdie studie was die navorsingstelling dus:

Indien 'n vrywillige kinderberader se bewustheidsvlak deur middel van opleidingsprogramme verhoog kan word, kan dit sy potensiaal as vrywillige berader bevorder.

1.7. NAVORSINGSBENADERING

Volgens Van der Merwe (in Garbers, 1996:282) is kwalitatiewe navorsing se doelstelling “to promote better self-understanding and increase insight into human conditions”. Die klem is dus op 'n verbeterde begrip van menslike gedrag of ervarings. Fouché (in De Vos et al, 2002:106) verwys na Creswell wat hierby aansluit deur die volgende redes te verskaf as motivering vir kwalitatiewe navorsingsbenadering:

- Die aard van die navorsingsvraag is gebaseer op die hoe- en wat-vraag.
- Die onderwerp moet geëksploreer word.

- Die behoefte bestaan om gedetailleerde siening van die onderwerp te gee.

Die navorser het in hierdie studie grotendeels gebruik gemaak van kwalitatiewe navorsing, aangesien bewustheid as deel van opleidingsprogramme eers geëksploreer moes word. Die navorser het dus veral gekyk na wat bewustheid binne opleidingsituasies is en hoe dit aangewend kon word om beraders beter met kinders in kontak te bring. Samelopend hiermee het die navorser ook komponent van kwantitatiewe navorsing ingebou deurdat beraders evalueringsvorme voltooi het, wat die rol van hulle selfbeleving kon reflekteer. Kombinasie van kwantitatiewe en kwalitatiewe navorsing is dus gebruik. Die oorwegende komponent was egter kwalitatief van aard.

1.8. SOORT NAVORSING

Vir die doeleindes van hierdie studie het die navorser gebruik gemaak van toegepaste navorsing, met die fokus op beskrywende navorsing. Soos Fouché (in De Vos et al, 2002:108) en Jackson (2003:14) daarop wys, fokus toegepaste navorsing daarop om probleme binne die praktyk op te los. Die navorser is dus van mening dat die doel van hierdie navorsing juis daarop gefokus was om die effektiwiteit van vrywillige beraders wat met kinders werk aan te spreek.

Die navorser het juis in hierdie studie die vraag gevra waarom beraders steeds sukkel om effektiewe berading aan kinders te verskaf, selfs na intensiewe opleiding en verder, hoe dit opgelos kan word deur middel van die skep van bewustheid. Dit is beskryf vanuit die Gestaltbenadering, sodat riglyne daargestel kon word om die selfbeleving te verhoog.

1.9. NAVORSINGSTRATEGIE

Vir die doeleindes van hierdie studie was die navorser van mening dat die gevallestudie die mees geskikte strategie sou wees. Volgens Fouché (in De Vos et al, 2002:275) word daar verwys na Creswell wat 'n gevallestudie omskryf as “exploration or in depth analysis of a ‘bounded system’. ... and can refer to a process, activity, event, programme or individual or multiple individuals”. In aansluiting hierby noem Hakim (2000:59) dat die gevallestudie die sigbaarste is aangesien “at its simplest level, they provide descriptive accounts of one or more cases”. Die navorser het dus spesifiek hier gebruik gemaak van 'n opleidingsituasie van beraders en het dit as 'n gevallestudie beskryf. Dit is gedoen deur gedetailleerde uiteengesette sessies, wat uit verskillende onderwerpe bestaan het. Elke onderwerp is aangespreek deur 'n praktiese oefening. Daar is gefokus op die daarstel van bewustheid by die vrywillige beraders, hetsy op kognitiewe, emosionele of sensoriese vlak.

Evaluering is op die volgende wyses gedoen:

- Evalueringsvorme oor die dag se onderwerpe is deur elke groeplid voltooi.
- Daaglik is verbale terugvoering aan die navorser gegee deur evalueringskomitee rondom hulle belewinge en observasies van die dag. Die navorser het notas gemaak van die terugvoering.
- Verbale en spontane terugvoering deur die groot groep is soggens deur fasiliteerder van Philippi Trust Namibia gedoen. Hierdie terugvoering was ongestruktureerde en vrywillige reaksies van

groeplede se belewing. Die navorser het notas gemaak van die terugvoering.

Hierdie drie evalueringsgeleenthede het as samevatting gedien in die navorser se evalueringsverslag.

1.10. NAVORSINGSPROSEDURE

Die navorser het vir die doeleindes van hierdie studie gebruik gemaak van oorheersend kwalitatiewe navorsing met 'n kleiner komponent van kwantitatiewe navorsing soos reeds uiteengesit in punt 1.7.

Volledige literatuurstudie is gedoen oor bewustheid en die impak wat dit op beraders het binne die Gestalt-benadering. Dit is gedoen deur duidelike en breedvoerige uiteensetting van bewustheid. Dit het bewustheid ingesluit en verduidelik hoe dit omskryf is met die komponente daarvan. Daar is ook vanuit die Gestalt-benadering gekyk na die rol en belangrikheid van bewustheid en hoe dit beraders se selfbeleving kon beïnvloed.

Daar is verder binne die literatuurstudie gefokus op bewustheid binne opleidingsituasies. Die moontlikheid oor hoe beraders met hulleself in kontak gebring kon word, is ondersoek. Mediums is gebruik ten einde ervarings te skep wat bewustheid op kognitiewe, sensoriese of emosionele vlak teweeg kon bring. Die navorser het dit deur middel van evaluering gedokumenteer.

Opleidingsituasie is geskep, waar die fokus op bewusmaking van 'n spesifieke tema geval het. Verskeie mediums is aangewend om bewustheid daar te stel soos teken, kleiwerk, visualisering en musiek.

Riglyne vir bewusmaking as fokus in opleidingsituasies vir vrywillige beraders is daarna saamgestel.

1.11. UITVOERBAARHEID VAN DIE STUDIE

Die uitvoerbaarheid van die studie is op die volgende wyses hanteer:

1.11.1. Literatuurstudie

Volgens Garbers (1996:305) is 'n literatuurstudie “a systematic and circumspect search to trace all the published and unpublished information about a specific subject in whatever form it exists, and to collect useful sources”. In die literatuurstudie is grotendeels gefokus op bewustheid vanuit Gestalt-benadering. Bronne wat benut is, was vakkundige boeke, die internet en studiemateriaal verkry uit die teoretiese opleiding. Bestaande bronne rakende die onderwerp was ontoereikend. Aangesien bewustheid egter 'n integrale konsep van die Gestalt-benadering is, moes die navorser in staat wees om dit te kon deurtrek na vrywillige beraders en opleidingsituasies.

1.11.2. Konsultasies met kundiges

Verskeie konsultasies is gevoer met sleutel-opleiers van Philippi Trust Namibia ten einde meer inligting te kon bekom rakende opleidingsbehoefte en opleidingsprogramme. Die navorser het ook agtergrondinligting rakende Gestalt-speltherapie en die fasilitering van groepe bestudeer. Vyfdaagse opleidingskursus rondom ervaringsleer, aangebied deur Roger Greenaway van Skotland, is ook

bygewoon. Hierdie kennis en ervaring is geïntegreer om bewustheid in die opleidingsituasies daar te stel.

1.11.3. Voorlopige studie

Daar is van die veronderstelling uitgegaan dat die studie uitvoerbaar was as gevolg van die feit dat dit reeds deel van die behoeftes aangespreek het rondom vrywillige beraders van Philippi Trust Namibia. Hierdie leemte het na vore gekom tydens die waarneming van vrywillige beraders terwyl hulle besig was met kampe wat hulle vir weerlose kinders moes aanbied. Dit was deel van hulle praktiese opleiding. Opleiers by Philippi Trust Namibia het tydens hierdie kampe en uit gesprekke met kinders tydens die kampe waargeneem dat vrywillige beraders, alhoewel hulle oor die teoretiese kennis beskik het, steeds gesukkel het om effektiewe berading met kinders te doen. Die navorser was ook reeds op daardie stadium as opleier en konsultant by die organisasie betrokke.

Voorlopige studie is reeds in Desember 2003 op versoek van Philippi Trust Namibia, met groep van 33 vrywillige beraders gedoen. Die navorser het vyfdaagse opleidingsprogram geïmplementeer waar die hoofokuspunt bewustheid was. Hierdie opleidingsprogram is goed ontvang deur die deelnemers en die opleiers van Philippi Trust Namibia. Alhoewel hierdie nie as volledige loodsstudie beskou kan word nie, het dit as uitstekende oefenloop gedien. Die volgende aspekte is dan ook vanuit hierdie studie in ag geneem by die samestelling van die geïmplementeerde program in Desember 2004, met 26 vrywillige beraders:

- Die aanvanklike studie het grotendeels gefokus op die inoefening van individuele berading. Dit het steeds leemte gelaat, aangesien

die vrywillige beraders grotendeels in groepe met kinders werk. 'n Aanpassing is gemaak dat daar tydens die opleidingsessies meer gefokus word op die inoefening van groepwerk.

- In die aanvanklike studie is die leemte geïdentifiseer dat beraders nie genoeg tyd gegun is om deur onvoltooidhede te werk nie, weens 'n te vol program. 'n Aanpassing is gemaak waar die inhoud van die sessies op die beraders se proses sou fokus, eerder as bloot op die voltooiing van die inhoud van die opleidingsprogram as 'n vaste riglyn.

1.11.4. Populasie, universum, afbakening van die steekproef en steekproefneming

1.11.4.1. Populasie en Universum

Daar bestaan verskeie menings oor die verskil tussen die universum en die populasie. Strydom & Venter (in De Vos et al, 2002:198) verduidelik dit soos volg: “Universe, refers to all potential subjects who possess the attributes in which the researcher is interested. Population on the other hand is a term that sets boundaries on the study units. It refers to individuals in the universe who possess specific characteristics.” Die populasie in hierdie studie was dus al die beraders verbonde aan Philippi Trust Namibia terwyl die universum beskryf kan word as alle vrywillige beraders wat in opleidingsprogramme by Philippi Trust Namibia in Namibië betrokke is.

1.11.4.2. Afbakening van die steekproef en steekproefneming

Strydom & Venter (in De Vos et al, 2002:199) verwys na Arkava en Lane wat die afbakening van steekproef definieer as “the elements of the population considered for actual inclusion in the study”. Steekproef is dus klein proporsie van die totale groep objekte, persone of gebeure wat die onderwerp van die studie uitmaak. Vir die doeleindes van hierdie studie was dit die aantal vrywillige beraders wat op uitnodiging van Philippi Trust Namibia die opleidingsessie in Desember 2004 bygewoon het.

Die teikenpopulasie vir die doeleindes van hierdie studie was beraders wat alreeds Philippi Trust Namibia se basiese beraderskursusse as vrywillige beraders voltooi het. Die steekproefneming was nie-waarskynlike steekproefneming. Doelgerigte steekproefneming is gebruik, aangesien ’n spesifieke, reeds bestaande groep beraders, met opleiding in ’n spesifieke tydgleuf deel van die steekproef uitgemaak het. Volgens Strydom & Delport (in De Vos et al, 2002:334) word doelbewuste steekproefneming gebruik waar spesifieke geval gekies word, “because it illustrates some feature or process that is of interest for a particular study”.

1.12. ETIESE ASPEKTE

Strydom (in De Vos et al, 2002:62) wys daarop dat enige persoon betrokke by navorsing bewus moet wees van geskikte en ontoepaslike wetenskaplike navorsing. Hy verwys na Babie wat noem dat “Researchers sometimes tend to relate to respondents from a position of superior expertise and status, and may think that the respondents do not need to be

fully informed ... .” Etiese riglyne moet dus altyd deur ’n navorser in ag geneem word ten einde sy eie gedrag te evalueer. Strydom (in De Vos et al, 2002:62) verwys dan ook na die volgende etiese aspekte wat in ag geneem moet word tydens navorsingstudies:

- Respondente mag nie benadeel word nie.
- Ingeligte toestemming moet verkry word.
- Deelnemers mag nie mislei word nie.
- Privaatheid, anonimiteit en vertroulikheid mag nie verbreek word nie.
- Die navorser se aksies en vaardighede moet voldoende wees.
- Samewerking met ondersteuners van die studie moet verkry word.
- Die publikasie van bevindinge moet gedoen word.
- Terugvoering van deelnemers moet aangespreek word.

Die navorser is van mening dat hierdie studie voldoen het aan bogenoemde etiese vereistes. Ter motivering daarvan word die volgende uitgelig.

Die navorsing is gedoen in samewerking met Philippi Trust Namibia ten einde bewustheid deel te maak van hul opleidingsprogramme. Beraders is reeds met die aanvang van die opleidingsprogram ingelig rondom die doelstellings en doelwitte van die opleidingssessies en wat dit van hulle sou vereis. As deel van die bewusmaking is berading dwarsdeur die opleidingsproses beskikbaar gestel. Daar is ook van deelnemers verwag om in pare te werk met die klem op konfidensialiteit wat voortdurend beklemtoon is.

Die deelnemers het ook reeds oor ’n sekere vlak van beradersvaardighede beskik. Hierdie kriteria is as voorwaarde gestel deur Philippi Trust Namibia voordat hulle op vrywillige basis sou deelneem aan die

bewusmakingsopleidingsprogram. Opleiding was dus vrywillig, met die volle toestemming van die deelnemers en ook binne die grense en voorwaardes van Philippi Trust Namibia. Deelnemers wat geïdentifiseer is met onverwerkte pyn is deur Philippi Trust Namibia se personeel opgevolg, ten einde hierdie aspekte te kan deurwerk.

1.13. DEFINIËRING VAN TERME EN SLEUTELKONSEPTE

Vir die doeleindes van hierdie studies sal die relevante terme en sleutelkonsepte soos volg gedefinieer word:

1.13.1. Bewustheid

Volgens Yontef (1993a:183) is bewustheid “a form of experiencing. It is the process of being in vigilant contact with the most important event in the individual / environment field with full sensorimotor, emotional, cognitive, and energetic support ... which again leads to an Aha!”. Joyce & Sills (2004:28) sluit hierby aan deur te noem dat bewustheid is, “a non-verbal sensing or knowing what is happening here and now”. Dit is belangrik vir die berader se selfkennis, keuses, kreatiwiteit en verantwoordelikheid vir die self. Mackewn (2004:113) wys verder op die belangrikheid van bewustheid deur dit soos volg te definieer:

...the way in which we understand ourselves and what we need and also the way in which we organise our field and make meaning of our experience. It is our

capacity to be in touch with our own existence, to know how we are feeling, sensing, thinking, reacting or making meaning from moment to moment ...

Die gevolg daarvan om nie bewus te wees nie, word dan ook deur Feldhaus (2001:1) beskryf as persone wat beskik oor:

capacity to hide from ourselves when certain parts of ourselves are too uncomfortable to deal with ...process, the act of hiding from oneself. Only when a person becomes aware of the things they have been hiding from themselves can they realistically be asked to take responsibility for what they are doing.

Die navorser is dus van mening dat bewustheid vir die doeleindes van hierdie studie verstaan kan word as die mate waarin beraders deelneem aan die opleidingsessies, selfkennis toon, bereid is om te deel en die vermoë om hulleself emosioneel uit te druk. Om hierdie aspekte te kan toon, moet beraders volgens die navorser deur middel van eksperimente (aktiwiteite en mediums) bewus raak van hulle eie onvoltooidhede wat so na die voorgrond kan kom.

1.13.2. Spelterapiemediums

Volgens Clarkson (2004:24) kan die gebruik van spelterapiemediums gesien word as ‘eksperimente’ wat persone “invite into heightened experience of the body-mind self, authentic encounters with meaningful others, and an impactful relationship with the environment”. Volgens haar word die volheid van die eksperiment in die Gestalt-benadering net deur

die beraders se eie persoonlike beperkinge, naamlik verbeelding en intellek, beperk. Die Gestalt-proses is dus kreatief en eksperimenteel. Volgens Clarkson (2004:25) word die volgende binne die Gestalt-benadering beklemtoon: “the widest possible range of openness, flexibility and structure, depending on the needs of each particular moment in the healing process”.

Ter aansluiting by bogenoemde skrywer het die navorser dan ook gebruik gemaak van ’n wye verskeidenheid spelterapiemediums ten einde eksperimente daar te stel vir bewustheid. Vir die doeleindes van hierdie studie is die daarstel van bewustheid dus gedefinieer as die verskeidenheid van spelterapiemediums wat gebruik is ten einde bewustheid daar te stel soos teken en in kontak kom met die persoon se eie innerlike kind deur middel van klei- en visualiseringsoefeninge.

1.13.3. Gestalt-benadering

Volgens Clarkson (2004:1) is die kern van die Gestalt-benadering juis “for a person to discover, explore and experience his or her own shape, pattern and wholeness”. Mackewn (2004:114) sluit hierby aan deur te verwys na Perls wat die belangrikheid van die Gestalt-benadering omskryf as “an increased awareness, contact and integration because these inevitably lead to change and growth.” Die oorhoofse doel binne die Gestalt-benadering is die daarstel en ontwikkeling van bewustheid (Cole, 1999:3). Bekker (2003:31) steun dit verder deur te verwys na Kaduson wat die Gestalt-benadering omskryf as “humanistic, process-oriented mode of therapy that focuses attention on the healthy integrated functioning of

the total organism, comprised of the senses, the body, the emotions, and the intellect”. Hierdie skrywers lig dan juis die belangrike rol van bewustheid uit, nie net vir die kliënt (kind) nie, maar ook vir die berader.

Die navorser is van mening dat ’n berader, om kontak te maak met kinders, bewus moet wees van homself, sy onvoltooidhede, sy gevoelens en sy eie kindwees ten einde te kan verander. Dit kan plaasvind deur middel van die Gestalt-benadering, aangesien die fokus daarvan bewustheid is.

1.13.4. Kontakmaking

Volgens Yontef (1993a:206) is kontakmaking die “whole process of acknowledging self and other by moving toward connecting / merging and also toward separating / withdrawing”. Die navorser sluit hierby aan deurdat sy van mening is dat ’n berader, om kontak te maak met kinders, bewus moet wees van homself, sy eie gevoelens en die impak daarvan op die kinders met wie hy werk.

1.13.5. Die self

Volgens Yontef (1993a:331) is die self “the person’s system of contacts. There is no ‘core’ or ‘self’ apart from an organism / environment field, and no human environment without the processes that we usually characterize as ‘internal’.”

Volgens die navorser bestaan die self nie in isolasie nie, maar funksioneer dit binne die konteks van ’n veld. Die berader kan dus nooit in isolasie bestaan nie, maar word beïnvloed deur sy

veld (kultuur, agtergrond, ervarings) van sowel die self as die kind in berading.

1.13.6. Die vrywillige berader

Volgens Van der Merwe (in Schoeman & Van der Merwe, 1996:9) is dit nodig dat 'n berader wat met kinders werk in kontak moet kom met “the child within and should be able to assume the role of the child again”.

Vir die doeleindes van hierdie studies kan vrywillige beraders dus gedefinieer word as, “vrywillige beraders wat reeds opleidingsprogramme by Philippi Trust Namibia ondergaan het en reeds met kinders werk”.

1.13.7. Philippi Trust Namibia

Hierdie naam word inderdaad Philippi Trust Namibia gespel. Ter wille van erkenning aan die organisasie binne 'n Afrikaanse teks is die Engelse benaming deurgaans gebruik.

Philippi Trust Namibia is 'n internasionale beradingsorganisasie wat nie-bedreigende berading aan persone verskaf wat innerlike pyn beleef. Philippi Trust Namibia het begin met psigo-sosiale ondersteuningsprogramme vir wese en weerlose kinders in Namibië. Hulle verskaf opleiding vir beraders wat op hulle beurt weer berading bied deur ervaringsleerkampe en kinderklubs vir kinders.

1.13.8. Groepe

Volgens Harris (2003:5) beskryf 'n groep as “any collection of people who are aware of the possibility of inter-communication”. Groepe is 'n sentrale kenmerk van menslike funksionering. Vir die doeleindes van hierdie navorsing sal groep dus omskryf word as “26 vrywillige beraders by 'n opleidingswerkwinkel van Philippi Trust Namibia”.

1.14. INDELING VAN DIE NAVORSINGSVERSLAG

Die navorsingsverslag is as volg ingedeel:

Die studie is soos volg uiteengesit. Hoofstuk 1 is gebruik om die leser te orienteer in terme van die navorsing wat onderneem is. In hoofstuk 2 word bewustheid as noodsaaklike fenomeen bestudeer en beskryf. In hoofstuk 3 word die vrywillige kinderberader beskryf. In hoofstuk 4 kan die leser lees hoe die navorser die gegewens versamel en verwerk het. In hoofstuk 5 word 'n samevatting van die verslag gebied. Gevolgtrekkings wat dan as resultate van die empiriese hoofstuk uiteengesit word gaan die aanbevelings vooraf.

HOOFSTUK 2

DIE DAARSTEL VAN BEWUSTHEID BINNE 'N GESTALT BENADERING

“Lose your mind and come to your senses”

Fritz Pearls

(Oaklander, 1988:109)

2.1. INLEIDING

Bewustheid, saam met dialoog en die eksperiment, is een van die primêre hulpmiddels in die Gestalt-benadering, aangesien bewustheid ’n vorm van ervaring is wat gedefinieer kan word as in kontak wees met ’n persoon se eie bestaan (Clarkson, 2004:39). Vir die doeleindes van hierdie navorsing sal daar net op bewustheid gefokus word. In hierdie hoofstuk word ’n teoretiese verwysingsraamwerk daargestel waarbinne bewustheid vanuit die Gestalt-benadering verduidelik word. Die rol van bewustheid as deel van opleidingsprogramme vir vrywillige beraders sal ook uitgewys word.

Die Gestalt-benadering gaan nie oor eksperimente of tegnieke nie, maar oor die kreatiewe aanpassing van die berading en die berader, ten einde die kind te ontmoet waar hy beskikbaar is vir so ’n ontmoeting (Mackewn, 2004:viii). Vir die navorser is hierdie konsep egter net moontlik as die berader bewus is van sy eie onvoltooidhede en in kontak met homself is.

Clarkson (2004:1) sluit hierby aan deur te noem dat die doel van die Gestalt-benadering vir ’n berader is om sy eie vorm, patroon en geheel, te ontdek, te

verken en te ervaar. Volgens die navorser is dit moontlik deur die daarstel van bewustheid tydens opleiding van beraders. Die navorser is verder van mening dat dit belangrik is, omdat dit in die Gestalt-benadering juis oor die veld gaan waarbinne die verhouding tussen die berader en die kind geskied. Die unieke veld waaruit beide die kind en die berader kom beïnvloed mekaar in die hier en nou. Geldard & Geldard (2002:35) verwys ook na Perls wat glo dat die fokus op die persoon se hier en nou ervaring is, en nie in die verlede nie. Beraders moet dus verantwoordelikheid neem vir hulle huidige ervarings en nie ander of hulle verlede daarvoor blameer nie. Dit kan volgens die navorser net geskied as bewustheid daargestel word. Dit is belangrik om 'n omskrywing van bewustheid te gee alvorens daar na bewustheid binne die Gestalt-benadering gekyk word.

2.2. BEWUSTHEID

In die literatuur word daar verwys na verskillende betekenisse van bewustheid. Joyce & Sills (2004:27) maak dit duidelik dat bewustheid nie gaan oor selfbewustheid (in die verleentheid wees), introspeksie of analisering van die self nie. Bewustheid is eerder die vermoë om te fokus, bewus te wees van en in kontak te wees met die hier en nou (Thompson, Rudolph & Henderson, 2004:187). Bewustheid gaan dus oor die vermoë om ten volle bewus te wees van die self, binne die hier en nou. Ter verduideliking volg 'n bespreking van bewustheid vanuit die Gestalt-benadering.

2.2.1. Omskrywing van bewustheid

Bewustheid word deur Brownell (2003:1) omskryf as die “spontaneous sensing of what arises”. Hy noem dat bewustheid gekenmerk word deur kontak, bewuswording, opgewondenheid

en laastens, Gestalt-formasie. Hy wys verder daarop dat kontak moontlik is sonder bewustheid, maar dat bewustheid nooit kan plaasvind sonder kontak nie. Bewuswording (“sensing”) bepaal dus die aard van bewustheid.

Bewusmaking is holistiese proses van kontakmaking met die self, met ander en met die omgewing. Mackewn (2004:113) sluit hierby aan deur bewustheid te definieer as “the holistic process of contact with and withdrawal from others in the field, of self regulation and meaning-making which takes place within our whole person, animates our being and changes us. It is noticing, recognising, being in touch with, and it involves our lived experience of the physical, mental, emotional, and spiritual dimensions of our self.” Dit het dus betekenis-vormende funksie wat weer nuwe Gestalt daarstel. Dit lei tot nuwe insigte oor die eenheid van dele van self- kennis, of dan, bewustheid. Volgens Clarkson (2004:2) gaan hierdie eenheid van die dele van die self oor die integrasie van liggaam, gevoel en intellek. So is berader ten volle van homself bewus binne elke oomblik en elke gebeurtenis.

Dit is juis deurdadig dat die berader bewus raak van aspekte van homself waarvan hy nie voorheen bewus was nie, dat hy leer om voortdurend te fokus op bewustheid. Sodoende kan die onbekende van die self ontdek word. Yontef (1993a:144) beskryf dit soos volg:

Full awareness is the process of being in vigilant contact with the most important events in the individual or environment field with full sensorimotor, emotional, cognitive and energetic support. Insight, a form of

awareness, is an immediate grasp of the obvious unity of disparate elements in the field. Aware contact creates new, meaningful wholes and thus is in itself an integration of a problem.

Daar is dus geen vervreemding van enige aspekte van persoon se bestaan nie. Die self is geheel. Persoon het die vermoë om van homself weg te kruip as daar sekere dele van die self is waarmee hy ongemaklik voel. Dit wil sê, selfs al fokus die persoon op die self maar daar is nie bewustheid nie, kan hy nie besit en verantwoordelikheid aanvaar vir die self nie.

Deur verlies aan bewustheid verloor die berader kontak met homself en sy behoeftes. So vermy die berader erkenning van sy eie vermoëns en spontane, direkte kontak met ander (die kind). Indien dit gebeur is die navorser van mening dat juis dit impak het op berading en dan veral berading met die kind.

Dit is deur kontak met ander dat die bewustheid oor eie beheer, keuses en verantwoordelikheid rondom gedrag en gevoelens, betekenis kry. Bewustheid geskied dus op 'n sensoriese, kognitiewe en affektiewe wyse. Yontef (1993a:145) beskryf dit so: “The person who verbally acknowledges his situation but does not really see it, know it, react to it and feel in response to it is not fully aware and is not in full contact.” Dit is dan 'n verwerping van die self as bewustheid versteur is.

Persoon moet dus duidelikheid hê rondom die konsepte “kan nie” en “wil nie”. Interne blokkasies of weerstand wat vroeër aangeleer is, byvoorbeeld angstigheid, skaamte en sensitiwiteit, kan bewustheid blokkeer en dit moet ook in ag geneem word. Dit

gebeur dat beraders hulle lewens kan fragmenteer ten einde hulleself te beskerm teen pyn. Beraders raak dan later betrokke by terapeutiese opleiding, maar sukkel daarmee omdat hulle nie van hulle eie verdedigingsmeganismes bewus is nie. (vergelyk Oaklander, 1988:152; Yontef, 1993a:151.)

2.2.2. Vlakke en komponente van bewustheid

Om die komponente van bewustheid te identifiseer, is die navorser van mening dat daar eers gekyk moet word na die vlakke van bewustheid.

2.2.2.1. Vlakke van bewustheid

Verskeie skrywers (vergelyk, Melnick, 2000:1; Clarkson, 2004:30; Joyce & Sills, 2004:30; Bentley, 2000:8) verwys na Perls wat drie vlakke of sones van bewustheid identifiseer. Hierdie drie vlakke of sones moet nie gesien word as skeiding tussen innerlike en uiterlike ervarings nie. Bewustheid funksioneer as geheel en is holisties van aard. Gesond-funksionerende berader beweeg daaglik tussen die innerlike en uiterlike sone. Wanneer bewustheid meer is binne sekere sone, lei dit tot wanbalans in funksionering. Die drie sones word soos volg omskryf:

➤ Bewustheid van die self of die innerlike sone

Hierdie sone behels die innerlike wêreld van die berader. Dit sluit in subjektiewe fenomene, soos sensasies, spierspanning of ontspanning, hartklop en asemhaling. Hierdie sone sluit ook emosies in wat deel is van die middelsone. Bewustheid

kan hier verhoog word deur die berader se aandag te vestig op veral sy liggaamlike sensasies.

➤ Bewustheid van die wêreld of die uiterlike sone

Die uiterlike sone kan omskryf word as sensoriese kontak met objekte en gebeure in die hier en nou. Volgens Joyce & Sills (2004:31) is dit in kort bewustheid van kontak met die buitewêreld. Dit sluit in alle gedrag, spraak en aksies. Dit sluit ook kontakfunksies of sensoriese bewustheid van sig, gehoor, smaak, reuk, tas en beweging in. Dit behels die wyses van hoe kontak met die buitewêreld gemaak word. Indien die berader se aandag gefokus word op sy kontakfunksies, word sy bewustheid verhoog rondom sy oomblik-tot-oomblik selfbeleving in die hier en nou. Die berader raak bewus van wat hy doen en die effek daarvan op ander en op die self.

➤ Tussenin bewustheid of die middelsone

Die middelsone word omskryf as die wyse waarop die berader sin maak van sowel sy interne as die ekstere stimuli (Sills & Joyce, 2004:32). Dit is tussenin vlak van fantasie, denke, herinneringe en verwagtinge wat dikwels voorkom dat die berader in kontak met sy self of die wêreld is. Binne hierdie sone organiseer die berader sy ervarings om op kognitiewe of emosionele vlak sin te maak daaruit. Binne hierdie sone word voorspel, beplan, verbeel, geskep en keuses gemaak. Hierdie sone sluit ook die berader se sienings en persepsies in.

Hierdie sone is dan ook die hoof oorsaak van probleme en ongemak by die berader. Die berader se dikwels self-beperkende sienings, gevestigde wyses waarop sin van die wêreld gemaak word en die geneigdheid om die hede te leef vanuit die verlede of die toekoms, kan die effektiwiteit van berading beïnvloed..

Vanuit hierdie vlakke van bewustheid en bestudeerde literatuur kan die volgende komponente van bewustheid geïdentifiseer word.

2.2.2.2. Komponente van bewustheid

Geldard & Geldard (2002:35) verwys na Perls wat vir die navorser die komponente van bewustheid uitwys as liggaamlike sensasies, emosionele ervarings en verwante gedagtes. Mackewn (2004:113) sluit ook hierby aan deur te noem dat bewustheid

is the way in which we understand ourselves and what we need and also the way in which we organise our field and make meaning of our experiences. It is our capacity to be in touch with our own existence, to know how we are feeling, sensing, thinking, reacting or making meaning from moment to moment.

Bewustheid is gebaseer op die onskeibare eenheid van die liggaamlike ervarings, emosies, taal, etiek, denke, betekenisvorming en die spirituele. (vergelyk Clarkson, 2004:21; Sills & Joyce, 2004:8.) Bewustheid stel die berader in staat om waar te neem en sin te maak van wat “binne” en “buite” homself aangaan. Dit skep geleentheid tot selfbelewering en groei. Hierdie oomblikke van bewuswording of insig is integrasie van rasonale, intuitiewe ervaring wat lei tot ‘n “aha” gevoel. Hoe meer die berader dus bewus word van wie hy is en wat hy doen binne die hier en

nou, hoe meer vryheid word ervaar om te kan verander en hoe beter is die berader in staat om keuses te maak.

Bewustheid word dan ook volgens die navorser verkry deur middel van wat ervaar word in die hier en nou, in terme van die volgende komponente wat interverweef is met mekaar:

➤ Ervaringskomponent

Volgens Oaklander (1988:59) is bewustheid “so tied in with experiencing that they are one and the same. Similarly, as the child (person) in therapy (training) experiences her senses, her body, her feelings and the use she can make of her intellect, she regains a healthy stance in life”. Thompson, et al. (2004:184) sluit hierby aan deur te noem dat liggaamlike en emosionele ervarings beter indikatore van die waarheid is as persoon se woorde. Persoon gebruik dikwels woorde om die waarheid vir homself weg te steek. Vir die berader is dit belangrik om voortdurend bewus te wees van sy ervarings (sensories, emosioneel of kognitief) in die hier en nou.

➤ Emosionele komponent

Volgens Perls (Sills & Joyce, 2004:30) is emosies deel van die innerlike en middelsone van bewustheid. Oaklander (1988:67) sien hierdie komponent so: “People who are very out of touch with their feelings and who continually block their expression are usually out of touch with their senses.” Beraders wat hulle weens pynlike ervarings emosioneel afgesluit het sal dus nie in kontak met hulleself wees nie. Volgens Duncan (2004:xvi) help emosionele bewustheid berader om nie oorweldig te raak deur eie emosies nie. Dikwels speel kultureel-aangeleerde prosesse ook rol rondom ’n berader se emosionele

bewustheid. Indien dit kultureel nie van pas is om emosie te toon nie, sal die berader uit voeling raak met hierdie komponent.

➤ Sensoriese komponent

Hierdie sensoriese komponent kom volgens Perls (Joyce & Sills, 2004:31) voor by die binne en buitenste vlakke van bewustheid. Om bewus te wees moet berader bewustelik sy liggaam ervaar (Duncan, 2004:xv). Clarkson (2004:21) sluit hierby aan deur te noem dat die berader so ten volle moontlik homself moet wees. Die berader moet sy liggaam ervaar en dit wees. Om oomblik vir oomblik sensories bewus te wees, is een van die eerste stappe om bewustheid aan te leer en in kontak met die self te kom. Volgens Oaklander (1988:109) is bewustheid deel van sensoriese ervaring. Sy sê:

Giving a person experiences that will bring her back to herself, experiences that will renew and strengthen her awareness of basic senses, sight, sound, touch, taste, smell. It is through these modalities that we experience ourselves and make contact with the world. Yet somewhere along the way many of us lose full awareness of our senses; they become hazy and blurred and seem to operate automatically and apart from ourselves. We come to operate in life almost as if our senses, bodies and emotions don't exist ...

Indien berader sensories afgesluit raak is dit deel van die self wat buite die bewuste funksioneer. Dit beïnvloed kontakmaking met die self, ander en die omgewing. Hier beteken sensoriese bewuswording ook vir die navorser fisiese uitdrukking van liggaamlike beweging. Die berader moet bewus wees van liggaamshouding, liggaamsbeweging en

ook die ervaring van fisiese pyn en spanning in die liggaam. Clarkson (2004:12) beskryf dit as “sensing the body” en sien dit as belangrik vir psigologiese integrasie. Ongemak word dikwels juis eerste deur middel van fisiese sensasies ervaar. Volgens Joyce & Sills (2004:33) dra die verhoging van fisiese bewustheid by tot prosesse van ontdekking. Dit sluit in vryliker liggaamlike beweging, verandering in energie, meer buigsame reaksies en verhoging in self-uitdrukking.

➤ Kognitiewe komponent

Dit is hier waar die persoon probeer sin maak uit sy ervarings en waar die besit inkom wat belangrik is vir verandering of groei. Beraders kan hulleself op kognitiewe vlak ken, maar steeds nie bewustheid hê en sodoende groei nie. Volgens Duncan (2004:31) kan berader beperk word deur kognitiewe persepsies en denke. Dit beperk weer die berader se potensiaal om te ervaar en sodoende te groei. Persepsies en sieninge van berader bepaal ook volgens die navorser die effektiwiteit van berading. Persepsies rondom hoe die berader kinders en hulle probleme sien, sal kontakmaking beïnvloed. Persepsies is ook onlosmaaklik deel van die berader en die kind se veld, wat weer invloed op die berader-kind verhouding het.

Bewusmaking bestaan dus volgens die navorser uit kontakmaking, ervarings en sensasies. Bewustheid tree in, dit word besit en integrasie en verandering vind plaas. Hierdie verandering of groei binne ‘n opleidingsituasie is vir die navorser dikwels sigbaar in terme van toename in selfkennis, oopmaak of deel van ervarings en die hantering of uitdrukking van emosies van ervarings soos beleef in die hier en nou. Dit is egter doelbewuste eksperimente, gefokus op die komponente van bewustheid, wat aan die einde bewustheid daarstel. Mackewn (2004:114) haal ook hier vir Yontef aan wat sê “paradoxically people change not by

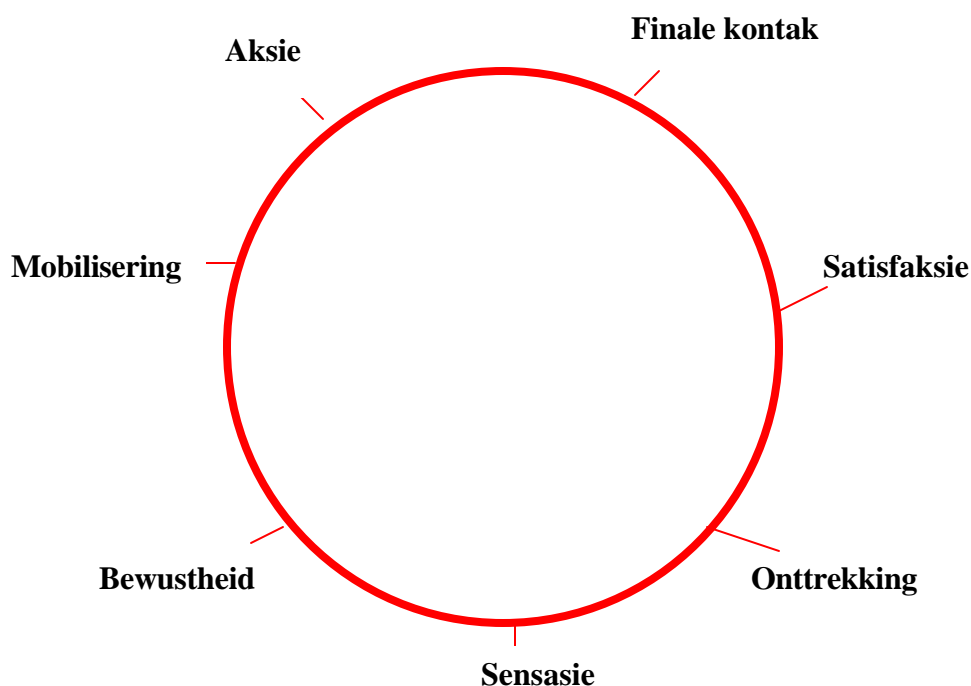
willing themselves to change but by becoming fully aware of who and what they currently are”.

2.2.3. Die bewustheidsiklus

Zinker (Clarkson, 2004:34) gebruik 'n sewe-stap model om die siklus van Gestalt-formasie en formasie-opbreek te beskryf. Dit wil sê daar is konstante proses waar een behoefte of onvoltooidheid ander opvolg deur middel van Gestalt-voltooiing (sien figuur 1). Hierdie siklus verteenwoordig gesonde funksionering. Enige versteuring in hierdie siklus lei tot ongemak. (vergelyk Clarkson, 2004:36; Mackewn, 2004:18; Joyce & Sills, 2004:33.) Elke nuwe behoefte wat op die voorgrond verskyn, raak duidelike figuur tot dit hanteer is en weer in die agtergrond verdwyn, en die volgende figuur op die voorgrond kom. Dit beskryf ook self-regulering.

Figuur 1: Bewustheidsiklus

Clarkson (2004:37-43) en Mackewn (2004:19)

Vervolgens sal die siklus kortliks bespreek word vanuit die verskillende fases, soos beskryf deur Clarkson (2004:37-43) en Mackewn (2004:19). Dis belangrik om te beseef dat alhoewel hierdie fases apart bespreek word, dit gereeld oorvleuel soos een figuur op die voorgrond kom en die voorgrond weer na die agtergrond verskuif.

2.2.3.1. Onttrekkingsfase

Dis 'n rustende fase, waar die persoon in balans is tussen Gestalt-formasie en opbreking. Daar is 'n duidelike figuur op die persoon se voorgrond, oftewel bewustheid op die oomblik 'n. Die persoon is in 'n staat van homeostase of balans, aangesien 'n Gestalt voltooidheid bereik het is.

2.2.3.2. Sensasiefase

Die persoon kan 'n onbeperk in 'n rustende periode wees 'n. Weens interne of eksterne ongemak in die vorm van 'n behoefte wat bevredig wil word of 'n eis wat op hom gemaak word, beweeg die persoon uit die fase van homeostase. 'n Nuwe figuur verskyn dus óf geleidelik óf skielik op die voorgrond. Clarkson (2004:38) beskryf dit as “the stage where raw sensory proprioceptive information begins to register but before these possibilities come fully into meaningful awareness”. Dit is dan ook reeds binne die opleidingsituasie waar gepoog word om deur middel van die eksperiment interne of eksterne versteurings binne die homeostase van 'n berader daar te stel.

2.2.3.3. Bewustheid

Persoon kan geleidelik of skielik bewus raak van enige gebeurtenis wat sensories in ons onderbewussyn wil verskyn. Hierdie figuur raak dan ons fokale punt van ervaring op 'n gegewe oomblik. Clarkson

(2004:39) definieer bewustheid hier as volg: “Awareness is a form of experiencing. It is the process of being in a vigilant contact with the most important event in the individual or environment field, with full sensorimotor, emotional, cognitive and energetic support.” Dit is dus betekenisvormende funksie wat weer nuwe Gestalt vorm. Dit gaan ook oor nuwe insig, bewustheid en selfkennis.

2.2.3.4. Mobilisering

Die bewustheid van behoefte lei gewoonlik tot opwinding en die mobilisering van die self of bronne. In hierdie stadium raak die emosionele of fisiologiese opwekking van die objekfiguur of behoefte sterker en duideliker. Dit genereer energie en beelde van moontlikhede vir bevrediging of voltooiing.

2.2.3.5. Aksie

Hierdie fase word ook beskryf as die kontakfase, waar geskikte aksie gekies en geïmplementeer word. Dit beteken die organisering van perseptuele, gedrags- en emosionele aksies wat as moontlikhede gekies of verwerp kan word. Hierdie is fase waar die persoon aktief reik na moontlikhede en eksperimenteer met verskillende vorms van aksie. Gedrag is dus gefokus op die vervulling van die behoefte in die hier en nou.

2.2.3.6. Finale kontak

Kontak word gemaak deur persoon se sensoriese en motoriese funksies. Dit wil sê, deur sig, gehoor, emosies, beweging en tas. Dit is belangrik om hier na die somtotaal van die funksies te kyk en nie net na die aparte funksies nie. So kan kontak nie bepaal word deur die blote funksies van sien, proe, ruik of hoor nie, maar eerder die wyse waarop gesien, geproe, geruik of gehoor word.

Kontak kan gemaak word met objekte, met aspekte vanuit die natuur, met diere, met mense, met herinneringe, met beelde en aspekte van die self (Clarkson, 2004:40). Kontak vind dus plaas op die grens tussen die self en die omgewing. Die kwaliteit waarmee kontak gemaak word sal bepaal of die persoon bloot bestaan en of die persoon ten volle lewe, oomblik vir oomblik. Verandering geskied dus deur kontak.

2.2.3.7. Satisfaksie

Hierdie fase verwys na bevrediging en Gestalt-voltooiing. Hierdie fase lei tot diepe bevrediging of groei. Dit is ook wanneer dit wat op die voorgrond was, na die agtergrond skuif. Daar word terugbeweeg in die onttrekkingsfase waar nuwe behoefte weer op die voorgrond kan verskyn. Selfregulering het dus plaasgevind en die persoon is weer in die neutrale fase.

2.3. BEWUSTHEID BINNE DIE GESTALT-BENADERING

Ten einde bewustheid te verstaan is dit belangrik om daarna te kyk binne verskeie konsepte van die Gestalt-benadering.

2.3.1. Bewustheid en die eksperiment

Die Gestalt-benadering is gebaseer op die mag van die eksperiment. Volgens Yontef (1993a:7) gaan dit oor "... trying something new and

letting awareness emerge from the new experimental behaviour ...Gestalt therapists and patients could try new behaviour and test it with their own awareness process”. Dit is dus reeds binne die opleidingsituasie dat eksperimente daargestel word ten einde kontakmaking en bewuswording te bewerkstellig, wat kan lei tot integrasie en groei.

2.3.2. Bewustheid en die hier en nou

Binne die Gestalt-benadering word daar op die hier en nou gefokus en nie op die verlede nie, behalwe op die ervaring van aspekte uit die verlede in die hier en nou. Volgens Yontef (1993a:7) is die hier en nou ook die fokus-punt vir die kweek van bewustheid, kontak en die daarstel van nuwe oplossings. Die navorser help dus die persoon om self te ontdek hoe hy vermy om verantwoordelikheid vir sy eie bestaan te aanvaar. Dit geskied deurdat die navorser ongemak by die persoon skep (die paradoks) om op bewustheid te fokus en sodoende insig te ontwikkel. Dit geskied deur middel van die eksperiment binne die opleidingsituasie. Binne die opleidingsituasie is die hier en nou vir die navorser dus belangrik in die bewusmaking van onvoltooide aspekte.

2.3.3. Bewustheid en die veld

Binne die Gestalt-benadering funksioneer persoon nooit in isolasie nie. 'n Persoon bestaan dus deur homself te deferensieer van ander en deur kontak te maak met die self en ander. (vergelyk Philipppson, 2001:6; Wysong, 2003:2.) Volgens Yontef (1993b:8) is die belangrikheid van kontak vir die berader juis opgesluit binne die volgende: “To make good contact with one's work, it is necessary to risk reaching out and discovering one's own boundaries. Effective self-regulation includes

contact in which one is aware of novelty in the environment that is potentially nourishing or toxic.” Binne opleidingsituasie is dit juis dit wat as uitdaging aan beraders gestel word.

Die grens tussen die self en die omgewing moet so toeganklik gehou word dat dit ferm genoeg is vir outonomie maar ook buigsaam is vir uitruil. Wanneer hierdie kontakgrense tussen die self en ander onduidelik is of verlore raak, lei dit tot versteurings tussen die self en ander en ook versteurings tussen kontak en bewustheid. Hierdie kontakgrens raak verlore in polariteite van samevloeiing en isolasie. Yontef & Simkin (1989:8) beskryf dit so: “In confluence the separation and distinction between self and other becomes so unclear that the boundary is lost. In isolation, the boundary becomes so impermeable that connectedness is lost, i.e. the importance of others for the self is lost from awareness.” Indien die berader wat met kinders werk nie hiervan bewus is nie, maak dit kontak met kinders moeilik en lei dit tot die isolering van die berader teenoor die kind.

2.3.4. Bewustheid en kontak

Die term kontak verwys na die bewustheid van die verhouding tussen die self en ander in die ontmoet van behoeftes, die navolg van belangstellings en die ervaring van relatiewe grade van intimiteit en isolering. Brownell (2003:1) verwys dan ook na Perls, Hefferline en Goodman wat van mening is dat “We use the word contact – in touch with object – as underlying both sensory awareness and motor behaviour ... Primarily, contact is awareness ...”. Weer eens, bewustheid kan nie geskied sonder kontak nie.

Volgens Yontef (1993a:33) en Philippon (2001:4) is bewustheid “relational – it is orientation at the boundary between the person and the rest of the organismic environment field. Contact is also obviously

relational: it is what happens between person and environment. Our sense of our self is relational. (Self is defined in terms of the interrelations between the person and the rest of the field)”. Persoon bestaan dus nooit in isolasie nie. Wanneer die grens tussen die self en ander onduidelik raak of verlore raak loop dit uit op versteurings tussen die self en ander. Dit behels weer versteuring tussen die kontak en bewustheid. Yontef & Simkin (1989:8) beskryf dit so:

In good boundary functioning, people alternate between connecting and separating, between being in contact with the current environment and withdrawal of attention from the environment. The contact boundary is lost in polar opposite ways in confluence and isolation. In confluence the separation and distinction between self and other becomes so unclear that the boundary is lost. In isolation, the boundary becomes so impermeable that connectedness is lost, i.e. the importance of others for the self is lost from awareness.

Dus vir die individu om homself te wees, is kontak met ander nodig ten einde bewus te raak van die self.

2.3.5. Bewustheid en die self

Volgens Yontef (1993a:12) val die klem in die Gestalt-benadering op “being in contact with what is, with who one is, and allowing growth to develop naturally”. Dit wil sê die klem is op bewustheid.

Bewustheid gee aanleiding tot betekenisvolle keuses en verantwoordelikheid. Volgens Yontef (1993a:145) is verwerping van die self versteuring van bewustheid, want dit is 'n ontkenning van wie persoon is. Hy beskryf dit so: “Self-rejection is simultaeously a confusion

of who I am and a self-deception, or bad faith attitude of being above that which is ostensibly being acknowledged.” ’n Persoon kan wel bestaan deur gedeeltelike bewustheid. Dit belemmer egter die spontane vloei van kontak en Gestalt-vorming.

Beraders is die primêre agente in die bepaling van hulle eie gedrag. Yontef (1993b:11) is van mening: “When people confuse responsibility with blaming and shoulds, they pressure and manipulate themselves: they try and are not integrated and spontaneous.”

Beisser (Yontef & Simkin, 1989:12) wys daarop dat verandering nie plaasvind deur a “coerce attempt by the individual or by another person to change him, but does happen if the person puts in the time and effort to be what he is, to be fully in his current position”. Persoon neem dus verantwoordelikheid vir die ekologiese balans tussen die self en die omgewing. Volgens die Gestalt-benadering word daar gewerk in die proses van sowel bewustheid as weerstand, teen die proses van bewustheid. Indien die persoon weerstand beleef is hy in die Impasse, “a situation in which external support is not forthcoming and the person believes he cannot support himself” (Yontef: 1993a:149). Die doel aan die einde is dus self-ondersteuning en self-regulering.

Volgens Perls (vergelyk Clarkson, 2004:130; Philippon, 2002:1-2; Bentley, 2000:10.) kan die berader in verskillende lae op neurotiese vlak funksioneer en dan nie in kontak wees met die self nie. Hierdie lae is ook manier om die self te beskerm en persoon sal net dit ontbloot waarmee hy veilig voel. Die lae word as volg verduidelik:

➤ Skyn of Sintetiese laag

Dit is die buitenste laag van die persoonlikheid en verteenwoordig die rolle wat die persoon speel of die nastreef van die “asof” persoon. Die persoon gee voor dit wat hy nie is nie. Dit is dus dikwels die nastreef van fantasie. Dit is gemik op die vermyding van die werklike self. Ontkenning van sekere gedeeltes van die self veroorsaak gapings of onvoltooidhede. Onopgeloste konflik kom in hierdie laag voor. Hier word gedrag gemotiveer deur introjekte of kultureel-aanvaarbare gedrag wat van die persoon verwag word. Met ander woorde, soos reeds genoem, die “shoulds or should nots”. Hierdie introjekte en eksterne verwagtinge raak weer geïnternaliseer en word verteenwoordig deur die “topdog” deel van die self. Die persoon stel dus eise en verwagtinge om te voldoen aan die ideaal en hy dink hy is reg.

➤ Fobiese laag

Hier raak die persoon al bewus van sy spel en die skyn wat hy speel. Dit gaan dikwels gepaard met ang en weerstand teen om te wees wat hy kan wees. Hier speel hy ook dikwels rolle wat van hom verwag word en moet hy in kontak met die rolle gebring word.

➤ Impasse-laag

Die impasse-laag is die punt waar energie van die berader versprei word tussen die wens om bewustheid te verhoog en die onbewuste gevoel om bewustheid te blokkeer (Mackewn, 2004:171). Hier beleef die persoon 'n gevoel van hulpeloosheid en doodsheid en dit is juis hier waar vermyding en weerstand of groei en verandering plaasvind (Just, Feldhaus & Bearinger, 2001:2). Dit is die oomblik waar die berader se natuurlike selfreguleringsmeganisme die sirkel van kontak wil voltooi, maar die vrees en waargenome gevaar hiervoor balanseer dit weer uit. Die persoon val dus vas in hierdie laag. Al die berader se energie word

na binne gekeer. Daar is geen energie beskikbaar om na buite te rig ten einde uit die impasse te beweeg nie.

➤ Implosiewe laag

Hierdie laag gaan gewoonlik gepaard met 'n gevoel van angs en min energie. Ongemak wat geskep is veroorsaak bewuswording van onvoltooidhede.

➤ Eksplosiewe laag

Hier tree bewuswording van onderdrukte emosies in en verandering vind plaas. Probleemhantering kan aangespreek word. Verandering tree in. In hierdie laag word geëksperimenteer met nuwe gedrag en integrasie vind plaas.

Volgens Perls (Louw, 1992:636) moet die persoon deur hierdie lae werk ten einde by die ware self uit te kom. Hier is die ware self gestroop van al die onegte, aangeleerde wyses van in die wêreld wees. Hier is die ware self ten volle in kontak met die self en die omgewing. Vereshack (2001:2) sluit hierby aan deur ook te verwys na Perls: “when we move to the absolute feeling centre of the most painful and the worst that has ever happened to us, barriers within the mind collapse, the pain is experienced and an emotional completion occurs.” Met bewustheid word die berader gehelp om die persoon te wees wat hy regtig is en om die ware self te toon. Die berader leer dus om sy interne en eksterne sintuie te gebruik ten einde meer self-verantwoordelik en self-ondersteunend te raak. Hierdie self-realisasie geskied deur die hier en nou eksperiment in direkte bewustheid binne opleidingsituasie. Die berader leer om homself in die wêreld te verstaan deur insig en dit lei weer tot proses van verandering.

Volgens Perls (Louw, 1992:638) is daar vier wyses waarop persoon in opleiding kontak met homself kan vermy, naamlik retrofleksie, introjeksie, projeksie en samevloeiing.

➤ Retrofleksie

Die persoon behandel homself soos hy ander oorspronklik wou behandel. Yontef (1993a:142) en Suurmond (1995:73) beskryf dit as “...a split within the self, a resisting of aspects of the self by the self. This substitutes self for environment, as in doing to self what one wants to do to someone else or doing to self what one wants to do to someone else or doing for self what one wants someone else to do for self”. Volgens Louw (1992:638) raak hierdie geretroflekseerde liefde selfliefde en geretroflekseerde haat word selfhaat en dit kan later daartoe lei dat die persoon sy eie vyand word. Dit kan dus lei tot isolering en selfs selfmoord.

➤ Introjeksie

Die persoon neem inhoude (soos waardes, norme en eise) vanuit sy omgewing kritiekloos in. Yontef (1993a:142) beskryf dit as “.... foreign material is absorbed without discriminating or assimilating...Introjected values and behaviour are imposed on self”.

➤ Projeksie

Hier hou die persoon die omgewing verantwoordelik vir wat in die self ontstaan. So ontken die persoon dele van

die self. Yontef (1993a:142) beskryf dit as “a confusion of self and other that results from attributing to the outside something that is truly self”. Feldhaus (2001:3) sluit ook hierby aan deur te noem dat projeksies wat opgesluit is binne 'n persoon lei tot ongesonde funksionering en dat dit in die weg staan van kontak met ander.

➤ Samevloeiing

Daar is geen grense tussen die persoon en sy omgewing nie. Louw (1992:638) verwys na Perls wat dit beskryf as “..the person in whom confluence is a pathological state cannot tell where he is and cannot tell what other people are. He does not know where he leaves off and others begin.” Dit verhoed die ontwikkeling van goeie kontak met ander. Verhoudings groei dus uit kontak. Deur kontak groei mense en vorm identiteite. Kontak is ook die ervaring tussen die grens van "me" en "not me". 'n Persoon bestaan dus deur homself te deferensieer van ander en deur die self te konnoteer met ander. So raak 'n persoon bewus van homself en kan hy verander.

2.4. DAARSTEL VAN BEWUSTHEID IN OPLEIDINGSITUASIES

Die doel van die opleidingssessies is om die persoon in kontak te bring met die self ten einde kontak te kan maak met die kind as kliënt sowel as met die kind

se wêreld. Deur die eksperiment wat aangewend word, wil die volgende binne opleidingsituasies bereik word:

- Self-ervaring
- Bewus raak van eie onopgeloste sake
- Selfontdekking
- In kontak kom met eie emosies, ervarings, sienings en houdings
- In kontak kom met die kind en die kind se wêreld

Die doel van bewustheid in opleidingsituasies is dus nie om terapeute te laat pas binne vaste vorm of idee van “goeie terapeut met kinders” nie, maar om hulle te help om bewus te raak van hulle styl van kontak met kinders en hoe dit hulle help of verhinder om hulle rol te vervul.

Volgens Mackewn (2004:116) word die metodes om bewustheid daar te stel binne die Gestalt-benadering net beperk tot die navorser se verbeelding en die grense van die opleidingsverhouding en dit kan op die volgende wyses gedoen word:

- Die gebruik van fenomenologiese metodes van beskrywing
- Gesamentlike daarstelling van eksperimente of ervaringsituasies
- Fokus op die dialogiese verhouding
- Werk met onvoltooidhede vanuit hulle verlede wat implikasies het op die hede

2.4.1. Die rol van bewustheid binne die opleidingsituasie

Yontef (1993a:73) verwys na Perls wat die waarde van werkwinkels as opleidingsituasies binne Gestalt-benadering soos volg uitlig:

- Dit is ekonomies.

- Dit beskik oor terapeutiese mag.
- Omdat dit kollektief is, is onteiening minder.
- Die vertroude binne groep is groter.
- Individue ontwikkel deur die kollektiewe eksperimente.
- Die groep leer onderskei tussen hulpvaardigheid en ware ondersteuning.
- Waarneming van ander lei tot self-erkenning.
- Stille selfterapie (introspeksie) vind dikwels plaas.

Die navorser is dus van mening dat die werkwinkel as opleidingsituasie waardevol is vir sowel die berader, as vir die organisasie wat dit aanbied. Binne een groeigeleentheid kan groep beraders gelei word tot bewustheid en groei. Binne die opleidingsituasie is dit nie net die berader en die fasiliteerder wat van mekaar leer nie, maar die totale groep teenwoordig. Magdom van kennis en ervaring word ook gedeel tydens so geleentheid.

Volgens Oaklander (1988:315) wat hierby aansluit is die beste manier van onderrig om direkte ervarings te gee, want volgens haar “Through the experience, they gain some new understanding of themselves and bring new depth to their work with children.” Die berader wat vir opleiding kom as berader, is dikwels in konflik met twee intrapsigiese dele. Hy beweeg voortdurend tussen dit wat hy behoort te wees en dit wat hy dink hy is, en sodoende identifiseer hy nooit ten volle met enige een nie. Dit is dikwels die geval in opleidingsituasies waar beraders oor die teoretiese kennis beskik, maar waar kontak dan plaasvind sonder bewustheid.

Binne opleidingsituasie geskied kommunikasie dus binne veld wat die basis vorm van die Gestalt-benadering. In so veld is daar aantal mense en daar is ook ek. Daar is dan ook grens tussen ek en jy oftewel tussen I en it. Die self kan net verstaan word deur die veld van elkeen

teenwoordig. Die self word gevind in kontras tot ander. Perls (Makewn, 2004:74) beskryf die self as “that part of the field which is opposed to the otherness”. Die opleidingsituasie as sodanig is dus eksperiment van bewustheid vir beraders.

Die volwasse wêreld verskil van die kind se wêreld. As volwassene het hy nie sy kindwees verloor nie. Dit is steeds deel van sy persoonlikheid. Daar moet net weer geleer word om toegang daartoe te kry en weer in kontak te kom met die deel van die self wat gemaklik binne die wêreld van die kind pas. Volgens Geldard & Geldard (2002:18) is hierdie vermoë om met sy eie kindwees kontak te maak belangrik as die berader effektief met die kind wil kontak maak, die kind se gevoelens en persepsies beter wil verstaan en geleenthede vir die kind wil skep om dit ten volle te ervaar.

Geldard & Geldard (2002:19) vat die belangrikheid hiervan soos volg saam:

As counsellors if we can get in touch with our own inner child and the pain of unresolved issues from our own childhood, then we will be better able to understand the difficulties and the release that comes from confronting these issues. If we are more open and more in touch with our own feelings, then the children we work with will come into a different relationship with us. They will be freer to be more open with us. As counsellors we become models for the children we work with, so it is essential that we change those things in ourselves which we might want to change in the children we work with .... It is inevitable that our own issues will be triggered off by the counselling work we do with children. If we fail to deal with these issues, they will interfere with our ability to help our clients.

2.4.2. Die gebruik van mediums in die daarstel van bewustheid

Soos reeds genoem bestaan bewustheid uit sensoriese, ervarings-, emosionele en kognitiewe komponent. Mackewn (2004:131) is van mening dat bewustheid geskep kan word deurdat die berader sy eie verbeelding en intuïsie gebruik met die daarstel van metafore, fantasie, visualisering en spel. Clarkson (2004:80) sluit hierby aan deur mediums, soos vingerverf, collage, kleiwerk, sandbakwerk en handpoppe as metode tot kommunikasie binne die verhouding te sien. Die gebruik van mediums as projeksie is dus roete tot selfbeleving en -ontdekking. Deur die gebruik van mediums word kontak gemaak en die berader word ook in staat gestel om sy storie te vertel.

Volgens Geldard & Geldard (2002:137) het mediums in die kweek van bewustheid die volgende waardes:

- Dit help persone om hulle situasie direk of indirek te vertel.
- Dit help om bewustheid en insig te kweek rakende huidige en sodoende onvoltooide aspekte uit die verlede.
- Dit help die persoon om sy fokus te behou.
- Dit help die persoon om met sy emosies kontak te maak.
- Dit dien as middel waardeur die persoon sy emosies kan uitdruk.
- Die persoon neem besit van dit waarvan hy bewus is wat soortgelyk is aan sy eie lewe.

Die doel van die daarstel van eksperimente deur mediums is dus suiwer net om beraders in kontak te bring met hulleself, aangesien bewusmaking as sodanig groei en verandering is. Kursusgangers werk op hulle eie, in groepe of in pare, aangesien hulle reeds die basiese terapeutiese vaardighede het. Oaklander (1988:53) is van mening dat die doel is om

persoon te help “to become aware of herself and her existence in her world”.

Volgens die navorser kan die volgende mediums in die doen van eksperimente binne die opleidingsituasie gebruik word om bewustheid te skep.

2.4.2.1. Teken, verf, collage en konstruksies as mediums in skeppende spel

Oaklander (1988:53) sê: “Pictures can be used in endless ways, for a variety of purposes and at different levels. The act of drawing, with no therapist intervention whatsoever, is a powerful expression of self that helps establish one’s self-identity and provides a way of expressing feelings.” Die fokus met hierdie mediums is dus kreatiwiteit (Geldard & Geldard, 2002:163). Dit bevorder eksperimentering, eksplorering en spel. Prente of simboliese verteenwoordigings van emosies, aspekte en temas van lewenstories kan so uitgebeeld word. Hierdie medium vorms maak dit makliker om onvoltooidhede, wense of behoeftes te verwoord.

2.4.2.2. Klei as medium in skeppende spel

Volgens Oaklander (1988:67), Mortola (2000:2) en Geldard & Geldard (2002:156) is klei geskik vir verskeidenheid van gebruike en behoeftes vanweë klei se buigsame kenmerke. Klei is volgens Oaklander (1988:67)

... messy, mushy, soft, sensuous, appealing to every age. It promotes the working through the most primal of internal processes. It offers an opportunity for flow between itself

and the user unequalled by any other material. It is easy to become one with the clay. It offers both tactile and kinesthetic experience and brings people closer to their feelings. Clay builds a bridge between senses and feelings. Clay helps with aggression. It can be punched and pounded. It can vent anger in numerous ways. With insecurity and fear, clay gives a sense of control and mastery. Clay is a medium that can be erased and that has no clear cut or specific rules. It is difficult to make a mistake with clay. With strengthening of self esteem, clay gives an experience sense of self. Clay is also a link to verbal expression with non-verbal persons. Clay can be a solitary activity or a social activity. Clay also has healing properties.

Klei is volgens die navorser 'n veelsydige medium om binne opleidingsituasies te gebruik. Dit is aanpasbaar tot enige persoon en situasie. Klei kan gebruik word om 'n persoon sensories bewus te maak, te laat ontspan of energie te laat onttrek. Klei het ook bemagtigingseienskappe. Veral binne die kulturele konteks van Namibië waar klei in baie kulture deel van kulturele gebruike is, is dit 'n bruikbare medium om persone weer in kontak met hul kindwees te bring of projeksies te maak. Die navorser gebruik dan veral ook pottbakkersklei vir hierdie doeleindes, veral by volwassenes.

2.4.2.3. Asemhaling as deel van Yontef se bewustheidsoefeninge

Volgens (Oaklander 1988:128) is asemhaling 'n belangrike aspek van bewustheid. Die terughou van asem blyk 'n beskermende skild te word en dit lei tot die terughou van die self. Duncan (2004:14) sien

asemhaling as persoon se anker in die hier en nou. Die volgende voordele van asemhaling word deur hom uitgelig:

- Dit help persoon om fisies en geestelik kalm te raak.
- As persoon kalm is, kan beter keuses gemaak word.
- Bewustheid van asemhaling help met bewustheid van die self en ander se emosionele toestand.
- Dit gee geleentheid om waarlik waar te neem waarom die self in sekere situasies op bepaalde wyse optree.
- Dit is natuurlike metode van ontspanning wat met bewustelike asemhaling bewerkstellig word.

Vir die navorser is dit uiters belangrik dat asemhaling as tegniek en medium aangewend word vir die daarstel van bewustheid, selfbeleding en ontspanning binne opleidingsituasies.

2.4.2.4. Speletjies

Oaklander (1988:131) noem dat “How we play a game tells a lot about how we are in life ... The more we learn about how we are in life, the more we can choose to try new ways of being if how we are isn’t as satisfying as we’d like.” Volgens Yontef (1993a:79) wat hierby aansluit is die doel van speletjies binne die opleidingsituasie ontdekking en sensitisering, dus, die daarstel van bewustheid. Die navorser is ook van mening dat deur middel van speletjies beraders in staat gestel word om weer in kontak met hul innerlike kind te kom. Dit is bruikbare medium om binding en ontspanning te skep, veral binne opleidingsituasies.

2.4.2.5. Rolspel

Oaklander (1988:315) noem dat “When we role-play a particular character, we bring ourselves, our own experiences, into the playing of that character.” Weer eens lei dit tot bewustheid van die self en ander.

2.4.2.6. Visualisering

Visualisering of meditering volgens (Oaklander, 1988:111) gaan oor die konsep van fokus (centring). Dit bring die persoon terug tot sy self. Geldard & Geldard (2002:173) beskryf visualisering as kragtige medium, maar waarsku dat dit met versigtigheid gebruik moet word.

Visualisering het ten doel om die persoon in staat te stel om vrylik te eksplloreer. Deur visualisering word die persoon in staat gestel om in privaatheid bewus te raak van emosies, herinneringe, fantasieë en beelde uit die verlede en hede. Dit skep geleentheid om dit deur te werk. Vir die navorser kan visualisering ook help om vir die berader vorm van ontspanning aan te leer. Dit het ook bemagtigings-, selfbelewings- en selfvertroetelingsfunksie.

2.4.2.7. Musiek

Musiek is vorm van kommunikasie en uitdrukking. Volgens Oaklander (1988:115) is liedere by tye selfs meer kragtig as die storie. Beraders kan hulleself uitdruk en beleef in musiek. Deur musiek kan atmosfeer en emosies geskep en uitgedruk word. Musiek kan gebruik word om bewustheid daar te stel, om selfbeleving te bewerkstellig en ook om ontspanning en selfvertroeteling daar te stel. Musiek kan aan beweging gekoppel word of dit kan brug vorm om kontak te maak met die self, ander en die omgewing.

2.4.2.8. Progressiewe ontspanning

Progressiewe ontspanning gaan dikwels saam met asemhaling, musiek en visualisering. Dit alles lei tot fokus op die self deur bewustheid van die liggaam, gepaardgaande gevoelens en sensasies. Vir beraders self is dit bruikbare medium vir ontspanning van die self, maar vorm ook deel van selfvertroeteling.

2.4.2.9. Liggaamlike beweging

Oaklander (1988:127) verwys na Liepman wat beweging klassifiseer as een van ons sintuie deur te noem dat “moving, or kinesthtic perception, is a kind of internalized touch sensation. It’s what we feel as our muscles, tendons, and joints work”. Dus, bewustheid en selfbeleding. Reeds tydens die kinderjare word liggaamsprosesse en die bewustheid daarvan geblokkeer en persone raak dan verwyder van hulle liggame en verloor so hulle sin van hulleself. Deurdat beraders in kontak gebring word met hulle liggaam (sensorsies, asemhaling, liggaamshouding en pyn) tree selfbeleding in en kom hulle in kontak met die self. Liggaamlike beweging is volgens die navorser ook effektiewe manier om emosies en kreatiwiteit uit te druk. Liggaamsbeweging is dikwels kultuurgebonde en vorm deel van selfbeleding en -identifisering.

2.4.2.10. Die gebruik van miniature of natuurlike items

Miniature sluit in enige verskeidenheid van klein speelgoed-diere of figuurtjies. Vir die navorser is hierdie speelfiguurtjies nie altyd beskikbaar nie, maar sy is van mening dat daar met sukses gebruik

gemaak kan word van natuurlike items soos klippe, stokke, blare, ensovoorts. Huishoudelike gebruiksartikels kan ook gebruik word soos spons, mes, papier, gom, ensovoorts. Volgens Geldard & Geldard (2002:143) kan die volgende met hierdie medium bereik word:

- Die verlede, huidige en toekomstige verhoudings met ander kan so geëksploreer word.
- Bewustheid en insig rondom persoon se plek in groep kan so geëksploreer word.
- Emosies en oplossings kan so geëksploreer word.

Die navorser is ook van mening dat selfbeleving so bewerkstellig kan word. Hierdie items kan dus gebruik word as projeksies van die self, van die self as berader of van aspekte soos kinderjare. Dit kan ook simbolies aangewend word vir groei en heling.

2.4.2.11. Stories

Stories skep vorm van identifisering met die karakters, die beleving van situasies of die emosies binne die stories. Bewustheid kan intree vanweë die refleksie daardeur op hulle eie lewe. Selfbeleving word ook so bewerkstellig.

2.4.2.12. Onvoltooide sinne

Onvoltooide sinne is hulpmiddel wat binne die Gestalt-benadering gebruik kan word om bewustheid te verhoog. Dit help ook om insig by persoon te laat ontwikkel en so verantwoordelikheid vir sy eie lewe te aanvaar. Deur onvoltooide sinne kan die berader bewus word van sy voor en afkeure, wense, onvoltooidhede, persepsies, gedrag en gevoelens. Die navorser is van mening dat onvoltooide sinne ook gebruik kan word in verhoudingbou (Bekker, 2003:251).

2.5. SAMEVATTING

Bewustheid is onlosmaaklik deel van berader wat as geheel funksioneer. Berader wat met kinders werk moet veral bewus wees van homself, die veld waaruit hy kom, sy emosies, sy ervarings, sy sienings en die effek wat dit op homself, die kind en die terapeutiese verhouding kan hê.

Beraders het dikwels die kognitiewe kennis en vaardighede om met kinders te werk, maar is nie altyd bewus van hulle eie onvoltooidhede, in kontak met hulleself of hulle eie kindwees en die sienings wat hulle oor kindwees het nie. Dit maak dit moeilik vir die berader om tot die kind se wêreld toe te tree. In opleidingsituasies kan hierdie leemte van beraders gevul word deur die skep van eksperimente ten einde bewustheid te verhoog binne Gestaltbenadering. Die berader kan so in staat gestel word om beter met kinders kontak te maak en in terapeutiese verhouding te staan waar die kind die berader se veld in ag kan neem.

In hoofstuk 3 volg beskrywing van die kinderberader. Daar sal gekyk word na die berader-kind verhouding en die belangrikheid van bewustheid vir beraders.

HOOFSTUK 3

DIE VRYWILLIGE KINDERBERADER

3.1. INLEIDING

Kinders, nie net in Namibië nie, maar dwarsoor die wêreld, word geaffekteer deur aspekte soos HIV/VIGS, seksuele molestering, mishandeling, verwaarloosing en armoede. Weens die tendens en omvang van hierdie probleme raak al meer organisasies betrokke by die berading van kinders in moeilike omstandighede. Weens die omvang van die probleem en die gebrek aan bekostigbare dienste vir hierdie kinders, lei van hierdie organisasies jongmense dwarsoor Namibië op in die berading en hantering van sodanige kinders. Hierdie vrywillige beraders word dikwels gekenmerk deur die volgende:

- Dat hulle self in hulle adolessente of vroeë volwasse ontwikkelingsfase is.
- Dat hulle self uit 'n soortgelyke agtergrond kom as die kinders met wie hulle werk.
- Dat hulle self worstel met die hantering en verwerking van pynlike gebeure in hul eie lewens.
- Kulturele wanperspiesies het rondom die probleme waaraan kinders blootgestel word.
- Kulturele wanpersepsies het rondom kinders en die hantering van kinders in die algemeen.

Uit die navorser se betrokkenheid by organisasies en gesprekke hieromheen is verskeie leemtes geïdentifiseer. Alhoewel hierdie persone oor 'n hoë standaard

van opleiding en beradingsvaardighede beskik, ervaar hulle steeds probleme met die volgende:

- Om die wêreld van die kind te betree en te verstaan.
- Om met kinders te bind.
- Om oor die algemeen met kinders te werk, ten spyte van die teoretiese kennis waaroor hulle beskik.

Bogenoemde leemtes blyk daarin te lê, dat hierdie persone self onvoltooidhede uit hul kindertyd of lewe het. Onvoltooidhede is volgens Joyce & Sills (2001:130) situasies in die verlede, veral traumatiese of pynlike ervarings, wat nie deurgewerk of afgesluit is nie. Weens hierdie vrywillige beraders se pynlike kinderjare is hulle dikwels nie in kontak met hulle eie innerlike kind, hulle emosies of ervarings nie. Hulle het dus self onverwerkte en onafgehandelde rou en verlies. Kultuur het ook 'n belangrike invloed op hulle persepsies, waardes en houdings jeens kinders en die probleme wat kinders ervaar. Hierdie beraders beskik dus wel oor voldoende teoretiese kennis en vaardighede, maar ervaar probleme met die toepassing daarvan. Die navorser is van mening dat die gebrek aan bewustheid rondom hulle ervarings, emosies, sintuie en denke, so aangespreek kan word.

Die navorser is dus van mening dat daar 'n behoefte bestaan vir opleidingsituasies wat fokus op bewusmaking. Die Gestalt-benadering maak hiervoor voorsiening, aangesien die benadering juis beskryf word as 'n veelsydige benadering wat aangepas kan word by die meeste persone in 'n verskeidenheid van opsette (Mackewn, 2004:11).

Die Gestalt-benadering kan dus gebruik word om bewustheid binne opleidingsituasies daar te stel. So kan beraders in staat gestel word om met hulleself in kontak te kom, onverwerkte ervarings deur te werk en sodoende beter met kinders te werk.

Vervolgens sal daar in hierdie hoofstuk gekyk word na 'n omskrywing van berader. Kenmerke en vaardighede waaroor kinderberaders moet beskik, sal kortliks bespreek word. Daarna sal die berader-kind verhouding bespreek word.

3.2. OMSKRYWING VAN BERADING

Berading word deur Van der Hoven (2004:13) en Thompson, *et al.* (2004:21) omskryf as verhouding tussen twee persone wat ontmoet en waar die berader die kind help om probleem op te los. Dit is dus proses waar opgeleide persoon vertrouensverhouding vorm met 'n kind wat hulp nodig het. Binne so verhouding word gefokus op die persoonlike betekenis van ervarings, gevoelens, gedrag, alternatiewe, gevolge en doelstellings. Dit behels unieke geleentheid vir die kind om sy idees en gevoelens te verken en uit te druk in nie-veroordelende en veilige omgewing.

Berading kan ook volgens Thompson, *et al.* (2004:22) gesien word binne groepsproses. Hier word die rol van helper en hulpontvanger gedeel onder die groeplede. Die berader neem dan die rol van berader, maar ook dié van fasiliteerder aan.

3.3. KENMERKE VAN DIE KINDER-BERADER

Elke berader bring sy eie unieke persoonlikheid en veld in die beradingsverhouding in. Geldard & Geldard (2002:17) beklemtoon die

belangrikheid hiervan deur te noem dat “your personality will influence what you bring to the therapeutic relationship and you can use your own strength and personal attributes to enhance your work”. Verskeie skrywers, (vergelyk Schoeman & Van der Merwe, 1996:9; Geldard & Geldard, 2002:9; Oaklander, 1988:61.) lig spesifieke kenmerke en vereistes uit van beraders wat in ’n beradingshoedanigheid met kinders werk. Vervolgens gaan van hierdie kenmerke en vereistes bespreek word.

3.3.1. Die berader moet oor voldoende kennis beskik

Volgens Thompson, *et al.* (2004:4) moet beraders wat met kinders werk “learn to balance an appreciation for the gifts of childhood with the reality of a world of challenges. Knowledge of indicators of well-being, supportive factors, healthy environments and productive working alliances allows counsellors to work for the mental health of children.” ’n Berader moet dus kennis hê oor watter probleme kinders ervaar en watter faktore kan bydra tot kinders se probleme. Beraders moet weet wat belangrik is vir kinders se gesonde funksionering binne hulle sosiale opset. Kinders moet dus binne die konteks van hulle sosiale opset (hulle gesin, skool, gemeenskap en ander) verstaan word.

Dit beteken dat ’n berader die kind se wêreld moet kan verstaan. Volwassenes het dikwels die persepsie dat kinders immuun is teen die stresvolle kompleksiteite en probleme van ’n vinnig veranderende volwasse wêreld. Hierdie volwassenes verstaan dan ook dikwels nie die kind se belewing en persepsies nie.

’n Berader moet nie ’n kind se bewustheid van die wêreld onderskat nie (Thompson, *et al.*, 2004:6). ’n Berader moet ook kennis hê van kinderontwikkeling. Normale kinderontwikkeling behels ’n reeks van kognitiewe, fisiese, emosionele en sosiale veranderinge by die kind.

Volgens Thompson, *et al.* (2004:11) is juis een van die belangrikste aspekte van 'n kind se geestesgesondheid, om te bepaal of hy suksesvol deur sy normale ontwikkelingsmylpale beweeg het. Vir die navorser is die kern van bogenoemde kennis dus om te kan aanpas by die kind se vlak en vermoëns.

3.3.2. Die berader moet in staat wees om 'n verhouding daar te stel

Een van die belangrikste eienskappe van 'n berader is die vermoë om uit te reik en verhoudings te bou met die kind (Geldard & Geldard, 2002:20). Om dit te kan doen moet die berader kontak hê met kinders. Thompson, *et al.* (2004:39-41) sluit hierby aan deur te sê dat die proses om verhoudings te bou by die berader as persoon begin. Vriendelikheid, warmte, belangstelling, opregtheid en empatie is sleuteleienskappe van 'n effektiewe berader. Hierdie eienskappe dra by tot die kind se gevoel van sekuriteit en veiligheid. Dit beteken ook dat die berader in staat moet wees om werklik te luister en te verstaan hoe kinders voel en dink. Die berader moet dus in staat wees om brûe te bou tussen die kind se wêreld en die van die berader. Dit wil sê 'n gevoel van onvoorwaardelike aanvaarding moet aan die kind oorgedra word. Geldard & Geldard (2002:19) vat dit as volg saam:

If we want to encourage children to explore the private, and maybe darker or shadow side of themselves, then as counsellors we need to behave in the most accepting way we can so that our child clients have permission to be who they are, without restraint. In accepting we do not show approval or disapproval. To do either of these things would have an effect on the child's behaviour. What we do is to accept, in the most non-judgemental way possible, whatever the child is saying or doing. In being accepting we do not withdraw or come closer in

response to changes in behaviour, and we are not overwhelmed by the child's behaviour.

Die berader moet in staat wees om op die kind se vlak met hom te werk. Dit behels dat die berader oor 'n deeglike kennis van beradingsvaardighede (reflekterende luister, kommunikasie en probleemoplossende tegnieke) moet beskik. Die kinderberader moet veral buigsaam wees in die gebruik van hierdie vaardighede. Geen kind kan op dieselfde manier hanteer word nie, vanweë elke kind se uniekheid, kulturele agtergrond en ontwikkelingsvlak.

Die berader moet dus in staat wees om 'n veilige, nie-bedreigende verhouding van aanvaarding en vertroue daar te stel. Die kind moet die verhouding met die berader as betroubaar en die beradingsverhouding as veilig ervaar (Geldard & Geldard, 2002:18). Dit is net moontlik as die berader persoonlik as mens geïntegreerd, opreg en konsekwent is. So word vertroue ontwikkel, maar ook behou. Kinders is goed daarin om beraders te herken wat probeer om 'n rol te speel wat nie pas by die res van die berader se persoonlikheid nie. Volgens Joyce & Sills (2004:33) raak die wyse waarop die berader en die kind met mekaar kontak maak “..a powerful vehicle in which awareness can be investigated”. Dit is egter belangrik dat die berader moet onthou dat hy self die belangrikste hulpmiddel binne die beradingsproses is, en veral dan sy reaksie tot die kind en sy eie bewustheid van die hier en nou in gedagte moet hou.

3.3.3. Die berader moet in kontak wees met sy eie innerlike kind

Die volwasse wêreld verskil van die kind se wêreld. As volwassene gaan die eie innerlike kind nie verlore nie, aangesien dit deel bly van elkeen se persoonlikheid. Vir die navorser beteken in kontak wees met 'n persoon se innerlike kind dus dat die persoon in staat moet wees om sy eie gevoelens,

vrese, vrae en rol van kindwees, te kan herroep. In kontak wees met sy innerlike kind beteken nie vir die berader om terug te val in sy kinderjare nie. Dit beteken eerder “getting in touch with that part of ourselves which fits comfortably with a child’s world” (Geldard & Geldard, 2002:18).

Die vermoë van die berader om in kontak te kom met sy eie innerlike kind is belangrik om effektief kontak te maak met die kind. Indien die berader nie in staat is om in kontak te kom met sy eie innerlike kind nie, sal dit vir hom moeilik wees om die kind se wêreld binne te tree, met die kind te bind, om die kind se gevoelens en persepsies te verstaan en om aan die kind geleenthede te gee om homself ten volle te ervaar. Die belangrikheid hiervan word deur Geldard & Geldard (2002:19) soos volg saamgevat:

Similarly, if we can get in touch with our own inner child and the pain of unresolved issues from our own childhood, then we will be better able to understand the difficulties and the release that comes from confronting those issues. If we are more open and more in touch with our own feelings, then the children we work with will come into a different relationship with us. They will be freer to be more open with us.

Dit is dan ook juis weens bogenoemde dat bewustheid ’n onmisbare deel van opleidingsprogramme vir beraders moet uitmaak. So kan hulle in kontak kom met hulle eie innerlike kind en onvoltooide seer en pyn. Hierdie aspekte is van kardinale belang vir suksesvolle berading met kinders.

3.3.4. Die berader moet professioneel, maar tog met spontaneïteit, in staat wees om 'n informele atmosfeer vir die kind te skep

Volgens Geldard & Geldard (2002:5) is dit juis die berader se verantwoordelikheid om vir die kind 'n omgewing daar te stel waarbinne verandering kan plaasvind. Om dit te kan doen moet die berader nie net van verbale beradingsvaardighede gebruik kan maak nie, maar moet dit ook kan aanpas op die kind se vlak en in samewerking met verskillende media. Vir die navorser sluit dit aan by die vermoë van die berader om die kind se wêreld te betree en op die kind se vlak te werk.

3.3.5. Die berader moet oor voldoende vaardighede beskik

Beraders moet in staat wees om hulle basiese beradingvaardighede by kinders aan te pas, wanneer met kinders gewerk word. Thompson, *et al.* (2004:35) verwys na Erdman & Lampe wat verskeie belangrike aanpassings van basiese beradingsvaardighede in die werk met kinders identifiseer:

- Die kind se ontwikkelingsvlak van kognitiewe en emosionele begrip.
- Die beskikbaarheid van konkrete voorbeelde, onmiddellik beskikbare aktiwiteite, duidelike interpretasie van reëls en die versigtige verduideliking van gevolge.
- Die kind se gebrek aan vermoë rakende tyd, hoeveelheid en gereeldheid.
- Die realiteit dat kinders dikwels 'n gebrek aan beheer het oor baie aspekte van hul bestaan.
- Geskikte gebruik van vrae.

Die berader moet dus in staat wees om 'n geskikte fisiese omgewing daar te stel en vertroue te bou in die verhouding. Die berader moet oor voldoende kennis van die kind se veld en wêreld beskik om aanpassings te kan maak rondom die gebruik van beradingsvaardighede met kinders.

3.3.6. Die berader moet emosioneel volwasse en gebalanseerd wees

Emosionele volwassenheid en gebalanseerdheid word volgens die Thesaurus Index Terms and Classification Categories (American Psychological Association, 2004) omskryf as “Attainment of a level of emotional development and exhibition of emotional patterns commonly associated with persons of a specific age level.” en “Resistance to affective disruption or tendency toward evenness of feelings”. Volgens die navorser behels dit om met die kind te kan empatiseer sonder om met die kind te oor identifiseer. Die berader is dus gemaklik en tuis met homself.

Om 'n rolmodel vir die kind te wees, moet die berader dus in kontak met homself wees. Tydens berading moet die berader in staat wees om vry te wees van sy eie kommer en denke ten einde sy aandag ten volle op die kind te fokus (Thompson, *et al.*, 2004:36). Volgens die navorser moet die berader oor selfkennis beskik ten einde beheer, begrip en aanvaarding vir die kind daar te stel. Die berader moet dus oop, eg, eerlik en deursigtig vir die kind wees. Beraders kan hiermee gehelp word deur middel van die skep van bewustheid tydens opleidingsituasies.

3.3.7. Die berader moet die kind in konteks kan verstaan

Om die kind in konteks te verstaan, moet die berader bewus wees van faktore soos sisteme, gesin, kultuur en omgewingsfaktore wat 'n invloed op die kind mag hê. 'n Berader kan dus nie in 'n vakuum funksioneer nie, aangesien berading beïnvloed word deur politiese, sosiale, kulturele en

ekonomiese faktore wat weer 'n effek het op die kind of die groep waarin die kind funksioneer (Thompson, *et al.*). Volgens Bronfenbrenner (Thompson, *et al.*, 2004:11) funksioneer en groei 'n kind in 'n komplekse sisteem. Hierdie sisteme het 'n invloed op mekaar en beïnvloed weer die kind se gedrag, sosiale, kognitiewe en fisiese ontwikkeling en groei. 'n Berader moet dus sensitief wees vir elke kind se unieke behoeftes. Die navorser is ook van mening dat die berader voortdurend sensitief moet wees vir die impak van sy en die kind se veld, wat na die beradingsessie gebring word.

3.3.8. Die berader moet in staat wees om die kind se wêreld met empatie te betree

Volgens Geldard & Geldard (2002:20) is hierdie aspek dikwels moeilik, veral vir die nuwe berader wat glo dat dit meer belangrik is om naby, warm en vriendelik te wees. As 'n berader te naby, te warm en te vriendelik is, kan dit daartoe lei dat die kind beheer word deur die verhouding. Die kind wil dan nie die risiko loop om hierdie verhouding te verloor nie. Hierdie aspek is veral belangrik, aangesien kinders wat vir berading kom reeds deur pynlike ervarings moet werk. Indien die berader te emosioneel betrokke raak, sien die kind die berader as oorweldig en in ongemak. Die kind sal dan eerder onttrek (Geldard & Geldard, 2002:20). Die berader moet dus vir die kind daar wees as 'n kalm en rustige fasiliteerder wat in staat is om deel te neem wanneer nodig, altyd te luister, te aanvaar en die kind te verstaan.

3.3.9. Die berader moet aanpasbaar wees

Om met kinders te werk is dikwels gekompliseerd. Schoeman & Van der Merwe (1996:6) verwys na Greenspan wat egter noem dat sodra die berader die spesiale taal van kinders verstaan, raak kinders

ongekompliseerd en oop. Sodra die terapeut dus besef dat die kind as kliënt verskil van die volwasse kliënt op grond van ouderdom, ontwikkelingsfase en beleving van die beradingsverhouding, maak dit die beradingsverhouding oop vir kontak met die kind. Die berader moet glo dat die kind uniek is en waarde het as persoon. Die berader moet bereid wees om ook van die kind as kliënt te leer.

Die berader moet die kind ontmoet waar die kind beskikbaar is vir ontmoeting (Mackewn, 2004:12). Die berader en nie die kind nie, neem dus die verantwoordelikheid om 'n brug tussen hulle te bou. Volgens Joyce & Sills (2004:65) is dit belangrik vir die berader om sensitief te wees vir enige kulturele verskille wat mag voorkom binne die terapeutiese verhouding. Dit sluit in die impak van die berader en die kind se kultuur. Die berader moet buigsaam wees met die gebruik van tegnieke, aangesien geen twee kinders op dieselfde manier hanteer kan word nie as gevolg van moontlike kulturele verskille. In die Gestalt-benadering tree die berader met die kind in dialoog binne die verhouding wat voorsiening maak vir 'n kulturele sensitiewe beradingsverhouding.

3.4. DIE BERADINGSVERHOUDING

Volgens Geldard & Geldard (2002:9) is die verhouding binne berading van kardinale belang ten einde effektiwiteit in berading te verkry. Hulle sê selfs dat “this relationship is the single most important factor in achieving successful therapeutic outcomes”. Volgens Clarkson (2004:19) behels die berader-kind verhouding 'n lewende ontmoeting tussen twee persone, waar beide hulleself blootstel aan die heelmakende proses van die dialoog. Lampert (2003:9) sluit hierby aan deur te noem dat die berader-kind verhouding nie ten doel het om die kind reg te maak of te verander nie maar om self-groei by die kind te fasiliteer.

Dus, binne die Gestalt-benadering tree die berader met die kind in dialoog binne beradingsverhouding. Mackewn (2004:86), Joyce & Sills (2001:44) en Yontef (1993a:132) wys daarop dat die beradingsverhouding in die Gestalt-benadering vier kenmerke van die dialoog beklemtoon, naamlik:

- Insluiting

Insluiting kan beskryf word as die verplasing van die berader as persoon, so ten volle moontlik, na die ervaringsfeer van die kind. Dit geskied sonder oordeel, analisering en interpretering. Insluiting behels dus meer as net empatie.

Deur insluiting poog die berader dus om die wêreld deur die oë van die kind te sien ten einde só die kind se gevoelens en persepsies te verstaan. Dit beteken egter ook dat die berader bewus moet wees van sy eie gevoelens, reaksies en ervarings.

Deur insluiting word daar vir die kind 'n veilige omgewing geskep. Binne hierdie veilige omgewing word begrip vir die kind se ervaring gekommunikeer ten einde die kind te help met self-bewustheid, terwyl die berader terselfdertyd 'n sin van eie uniekheid en outonomie handhaaf.

Volgens Joyce & Sills (2004:47) behels insluiting drie perspektiewe waarvan 'n berader bewus moet wees, naamlik:

- die kind se perspektief. Dit behels empatie van die berader.
- die berader se eie perspektief. Dit behels bewustheid van die berader self rondom sy eie reaksies en ervarings.

- die verhouding se perspektief. Wat hier gebeur word wedersyds geskep deur die berader en die kind. Beide die berader en die kind beïnvloed mekaar.

- Teenwoordigheid

Met teenwoordigheid is die berader ten volle teenwoordig vir die kind (Joyce & Sills, 2004:44). Dit behels dat die berader in die hier en nou funksioneer. Die berader reik dus met sy hele self uit na die verhouding waar die kind met eerlikheid en egtheid ontmoet kan word. In teenwoordigheid is daar geen plek vir voorgee wat jy nie is nie.

Mackewn (2004:86) sluit hierby aan deur teenwoordigheid te omskryf as “knowing yourself as you are, rather than pretending to yourself that you are something you are not ...” Teenwoordigheid is dus wanneer die berader sy waarnemings, voorkeure, gevoelens, persoonlike ervarings en denke teenoor die kind kan uitdruk, en so kies om sy ware self vir die kind te wys.

Dit beteken om die self te ken soos hy is, eerder as om hom voor te doen as iets wat hy nie is nie. Met teenwoordigheid word vertroue by die kind versterk. Dit is egter ook so dat die berader nie alle gedagtes, gevoelens en probleme met die kind sal deel nie. Die berader sal dit wat paslik is binne die veld van die beradingsverhouding op ’n gegewe oomblik deel. Teenwoordigheid word dus nie gebruik om die kind te manipuleer nie, maar om die kind aan te moedig tot selfhandhawing.

- Verbindheid tot die dialoog

Verbinding tot die dialoog behels dat kontak kan geskied tussen twee persone en die kontak wat ontstaan vanuit die interaksie tussen hulle. Die berader laat toe dat kontak plaasvind, eerder as om kontak te manipuleer. Die berader moet teenwoordig wees met warmte, aanvaarding en nie-veroordeling. Die berader moet ook sensitief wees vir sy eie en die kind se invloede (veld) wat na die beradingsessie gebring word.

- Dialoog is lewendig

Dit beteken daar is energie en beweging tussen die berader en die kind. Dit kan geskied in die vorm van dans (beweging), woorde en musiek. Dit is belangrik is dat die berader tegnieke sal aanpas by die behoefte en ontwikkelingsfase van elke kind, ten einde die dialoog op die kind se vlak te laat plaasvind.

Die kind is voortdurend in 'n verhouding met sy omgewing. Hierdie verhouding verander voortdurend. Die kind se verhouding met die berader is nie net daar vir sy groeiproses nie, maar is ook 'n plek waar die kind in diepte en met veiligheid kan eksploreer. Dit kan lei tot bewuswording en groei van die self (Joyce & Sills, 2004:63).

3.5. DIE BELANGRIKHEID VAN BEWUSTHEID VIR BERADERS

Vir die navorser is bewustheid 'n kardinale deel van die effektiwiteit van beraders. Bewustheid alleen kan helend wees vir die berader, maar ook vir die kind.

Een van die funksies van die Gestalt-berader is juis om 'n kind se bewustheid in die hier en nou te fasiliteer (Thompson, *et al.*, 2004:184). Om dit te kan doen, gebruik die berader homself as instrument binne die beradingsverhouding (Mackewn, 2004:217). Dit is dus die berader se verantwoordelikheid, teenoor homself, maar ook teenoor die kind, om in kontak met homself te kom. Dit kan geskied deur middel van supervisie sessies, persoonlike berading en ook deur middel van bewustheids-werkwinkels. Hierdeur kan die berader op 'n gereelde basis deur persoonlike aspekte van homself werk. Geldard & Geldard (2002:19) is van mening dat beraders nie met kinders kan werk, voor hulle nie eers dit in hulleself verander het wat hulle dalk in die kinders met wie hulle werk sal wil verander nie. Dit is onvermydelik dat 'n berader se eie onverwerkte ervarings op die voorgrond sal kom tydens berading met die kind.

Die navorser is van mening dat 'n berader, om effektief te werk met kinders, bewus moet wees van sy eie onvoltooidhede, aangesien dit 'n impak kan hê op die beradingsverhouding met die kind. Clarkson (2004: 30) sluit ook hierby aan deur te verwys na Perls wat noem dat 'n berader binne die Gestalt-benadering “does not use techniques; he applies himself in and to a situation with whatever professional skill and life experience he has accumulated and integrated”. Dit is dus belangrik dat die berader so

vry moontlik moet wees van sy eie onvoltooidhede wat moontlik op die kind geprojekteer kan word.

Die paradoksale teorie van verandering verduidelik hierdie aspek verder. Die berader moet kan identifiseer met sy toestand. Dit wil sê die berader moet bewus wees van sy werklike ervarings, gedrag en situasie en daarmee kan identifiseer. Dit behels beide selfkennis en selfaanvaarding. Volgens Yontef (1993a:26-27) lê die belangrikheid hiervan in die volgende: “One can’t adequately support oneself without knowing one’s self – one’s needs, capabilities, environment, duties, etcetera. Knowing about oneself and not owning that, it is chosen and rejecting oneself is a form of self-deceit”. Bewustheid is dus kardinale deel van ’n effektiewe berader.

3.5.1. Bewustheid en kontakmaking met kinders

Die berader-kind verhouding is van kardinale belang vir ’n positiewe terapeutiese resultaat. Geldard en Geldard (2002:9) noem dat “the child – counsellor relationship should be a connecting link between the child’s world and the counsellor”. Die primêre doel is om in kontak te kom met die kind, sy persepsies en belewings, aangesien die kind se siening van die wêreld waarin hy leef kan verskil van hoe die berader dit sien. Die berader moet binne die kind se verwysingsraamwerk werk in nie-veroordelende opset. Dit is belangrik dat die berader nie sy eie waardes, sienings en houdings op die kind sal oordra nie.

3.5.2. Bewusmaking en die rol van kultuur

Kultuur verwys na aangeleerde gedrag wat gedeel en oorgedra word binne groep, oor generasies heen en by kinders deur middel van sosialisering (Brems, 2002:34). Volgens die navorser sluit dit egter ook verskille rondom ouderdom, sosio-ekonomiese status, lewenstyl, voorkeure, denke,

kommunikasie, aksies, gewoontes en geslagsrolle in. Al hierdie aspekte van diversiteit het 'n impak op die uniekheid van elke individu. Die berader, om die uniekheid van die kind te erken, moet bewus wees van sowel sy eie as die kind se veld en die impak daarvan op die kind.

Volgens die navorser is kultuur onlosmaaklik deel van elke individu se identiteit en persepsie van homself. Elkeen behoort tot 'n sekere etniese of sosiale kultuur wat hom definieer in terme van aksies, houdings en sienings (Pedersen, 2004:4). Dit is dus onafwendbaar dat die berader met kinders vanuit verskillende rasse en verskillende etniese en kulturele agtergrond sal werk. Kultuur is onlosmaaklik deel van die veld en gestalt van elke persoon. Hierdie aspek is veral belangrik binne opleidingsituasies en die skep van bewustheid, veral rondom werk met kinders binne die Namibiese konteks. Baie beraders kom reeds uit 'n kulturele sisteem, waar kinders bloot as besittings gesien word sonder regte. Vervolgens gaan kortliks gekyk word na die invloed wat kultuur op die beradingsverhouding kan hê.

3.5.2.1. Die invloed van kultuur

Volgens Bateson (Wehrly, 1995:18) kan 'n persoon nie verstaan word buite die konteks van kultuur nie, want niks het “meaning except it be seen in the same context; context brings meaning to words and actions, and context is the pattern that connects.” Kultuur kan persone óf bind óf skei. Kultuur is dus 'n sosiale struktuur wat verweef is met persone se identiteit. Om 'n persoon as 'n geheel te verstaan is dit nodig om sy kulturele identiteit te erken en te verstaan. Bewustheid van kultuur is dus belangrik, aangesien dit die volgende aspekte van elke berader en kind met wie gewerk word, beïnvloed:

➤ Denke en kognitiewe prosesse

Kultuur het 'n impak op wat gedink word, maar ook oor hoe gedink word binne 'n sekere kultuur. Kultuur sal dus bepaal hoe kinders binne 'n sekere kultuur gesien word, maar ook hoe kinders sekere aspekte van die terapeutiese verhouding sal sien.

➤ Sienings

Kultuur het 'n impak op die sienings wat gehuldig word rondom aspekte rakende kinders, die rol en status van kinders, waardes wat geheg word en die gesin.

➤ Definiëring van gesin en kindwees

Kultuur bepaal die definisie van gesin of familie wat kan varieer van 'n klein kerngesin tot 'n uitgebreide gesin of waar gesinslede nie noodwendig gebind word deur bloedbande nie. Kultuur bepaal ook die rolle in die gesin of familie. Dit weer bepaal die verwagtings wat gestel word aan die rol en persepsie van kindwees.

➤ Definiëring van die self

Kultuur definieer die self as individu of as deel van 'n groter groep (kollektivisme teenoor individualisme).

➤ Die wyse van besluitneming en houdings

Kultuur bepaal die wyse van besluitneming en houdings rondom aksies en in terme van die persepsie van die rol van beheer.

➤ Verbale gedrag

Kultuur bepaal die verbale uitdrukking van gevoel. Dit bepaal ook wie, waar, hoe en wanneer verbale taal gebruik mag word. Kultuur bepaal ook watter taal gebruik sal word.

➤ Nie-verbale gedrag

Kultuur bepaal die interpretering van houding, gesigsuitdrukking en afstand. Volgens die navorser behoort die berader bewus te wees dat sommige kulture meer klem plaas op nie-verbale gedrag. Aspekte soos stilte sal byvoorbeeld verstaan moet word as 'n vorm van respek en nie weerstand nie. Kinders van so 'n kultuur mag dalk nie gemaklik wees om hulle gevoelens te verbaliseer nie, maar sal dit eerder demonstreer. Dit is ook nie altyd kultureel aanvaarbaar vir kinders om oor hulle emosies te praat nie, of vir ouers of sisteme aanvaarbaar om met kinders hieroor te praat nie.

3.5.2.2. Kultuur en die self

Kultuur speel 'n belangrike rol in die vorming van identiteit, byvoorbeeld hoe 'n persoon homself sal waarneem. 'n Persoon identifiseer homself met 'n spesifieke etniese of sosio-kulturele kultuur omdat dit definieer wie hy is in terme van aksies, houdings en spesifieke sienings. Kultuur kan ook gedrag veroorsaak wat ooreenstem met aanvaarbare sosiale norme.

Kultuur kan groepe mense saambind of dit kan skeiding veroorsaak. Metodes van verbale en nie verbale kommunikasie word bepaal deur kultuur. Kulturele vooroordele dien as filters waarmee spesifieke sosiale situasies geïnterpreteer word. Jung (1999:1) vat dit saam deur te noem dat kultuur “is a social structure that weaves itself into our individual

identities. It is necessary to recognise and understand another's cultural identity in order to understand the individual as a whole." Dus kan kultuur nie van die persoon geskei word nie en sodoende kan die berader nie kultuur buite rekening laat in die terapeutiese verhouding nie. Die volgende redes word hiervoor gegee:

- Die kind kan nie in isolasie verstaan word nie

Mackewn (2004:43) wys daarop dat die self en die kind nie verstaan kan word in isolasie nie, maar as interaktiewe geheel met die komplekse ekologiese en kulturele sisteem van ons omgewing. Die gestalt of geheel van die individu sluit in die hele persoon, saam met hul konteks en die verhouding tussen die twee. Kareem en Littlewood (Mackewn (2004:50) vat dit soos volg saam: "a psychotherapeutic process that does not take into account the person's whole life experience, or that denies consideration of their race, culture, gender or social values, can only fragment that person". Die kind moet dus in konteks verstaan en as 'n geheel gesien word deur die berader.

Die kind en die berader skep dus 'n gesamentlike verhoudingsveld wat bestaan uit inter-verweefde aspekte van hulleself en hulle omgewing. Hierdie aspekte sluit in ekologie, kultuur en ekonomiese omgewing, die kind se huidige funksionering, beide se agtergrond en ervarings uit die verlede, insluitende aspekte soos ouderdom, voorkoms, godsdiens, geslag, seksuele oriëntasie, etnisiteit, sosiale en ekonomiese klas. Mackewn (2004:50) vat dit soos volg saam:

Understanding people in context involves paying attention to what lies in the background of their lives, as well as to what is uppermost in their attention or in

the foreground of the counselling or therapy session. You can do this by listening to clients' stories, getting to know their belief systems, developing an open, investigative attitude to their background and actively enquiring about the culture in which they grew up.

Die Gestalt-benadering is gebaseer op die veldteorie. Mackewn (2004:48) vat dit soos volg saam: "This is a set of principles that emphasises the interconnectedness of events and the settings in which those events take place. In Gestalt the individual – environment entity is known as the field, where the field consists of all the complex interactive phenomena of individuals and their environment." Sowel die kind as die berader bring elk hulle eie komplekse veld na die beradingsessie, wat weer eens 'n impak op mekaar het. Dit wil sê kinders kan nie verstaan word in isolasie nie maar as 'n geïntegreerde en interaktiewe geheel met hulle sosio-kulturele agtergrond en ekologiese omgewing. Die veld bestaan uit al die interaktiewe fenomene van individue en hulle omgewing en alle aspekte van die veld is potensieel betekenisvol en interverwant. Gedrag kan nie toegeskryf word aan 'n enkele oorsaak nie, maar ontstaan vanuit die interafhanklike kragte van die veld.

Volgens Mackewn (2004:43) is 'n persoon "at all times a whole person, whose body, emotions, thoughts and perceptions function interrelatedly as one complex relational whole. You cannot divide a person into parts in order to study or treat that person without rendering meaningless the very entity you hope to get to know; for the whole is always more than and different from the sum of its parts." Beraders moet dus waak teen reduksionisme en moet hulleself toelaat "to be touched by the mystery of their whole being" (Mackewn, 2004:43). Die navorser is van mening dat dit nie net geld

vir die berader wat homself in geheel moet sien nie, maar ook die kind so moet sien en hanteer.

3.6. SAMEVATTING

In hierdie hoofstuk is dit duidelik dat beraders wat met kinders werk aanpassings moet maak in hulle sienings van en houdings teenoor kinders. Die berader moet bewus raak van sy eie en die kind se wêreld.

Verder is ook gesien dat die berader oor spesifieke kenmerke moet beskik ten einde met kinders te kan werk en in 'n berader-kind verhouding te kan staan. Bewustheid is deurlopend uitgelig as 'n onlosmaaklike deel van hierdie proses.

'n Berader wat effektief met kinders wil werk kan nie net oor kennis en vaardighede beskik nie, maar moet bewus wees van sy of haar eie onvoltooidhede en kultuur.

In hoofstuk 4 gaan daar gekyk word na hoe bewustheid deel kan uitmaak van opleidingsituasies ten einde beraders juis van hulle onvoltooidhede, gevoelens en denke bewus te maak, wat die beradingsverhouding met die kind kan beïnvloed.

HOOFSTUK 4

EMPIRIESE STUDIE

4.1. INLEIDING

Daar is van gevallestudies in die navorsing gebruik gemaak. Daar is aanvanklik in Desember 2003 voorstudie gedoen, waar die program se uitvoerbaarheid en die effek daarvan op die kursusgangers waargeneem is. Op grond van hierdie voorstudie is verskeie veranderinge in die tweede aanbieding in Desember 2004 aangebring. Die program het oor vyf dae gestrek.

Die deurlopende lyn was kontak met die self en die innerlike kind. Die doel van die program was om

- voortdurend bewustheid te kweek van onvoltooidhede, emosies, kennisies, intuïe, gedrag en belewings.
- praktiese hulpmiddels daar te stel wat later deur die berader self gebruik kan word.
- die program so aan te bied dat beraders in kontak met die kind se wêreld kan kom.

Al die kursusgangers het alreeds verskeie beradingskursusse deurloop. Personeel by Philippi Trust Namibia het die kursusgangers so gekies dat almal reeds op sekere berading standaard of -vlak was, en reeds ervaring in werk met kinders gehad het. Daar is ook gebruik gemaak van die volgende werksmetodes tydens die werkwinkel:

- Kleingroepe
- Die groot groep
- Twee-twee (hierdie pare is voortdurend gewissel om kursusgangers die gevoel te gee om met iemand wat hulle nie ken nie, op persoonlike vlak te deel en te werk).
- Daar is ook voortdurend gebruik gemaak van ervaringsleer en min formele lesings is aangebied.
- Evaluering het daaglik geskied in die vorm van evalueringsvorm wat aan die einde van elke dag voltooi moes word. In die oggend het informele groepeerings van die vorige dag se sessies plaasgevind. Daar is ook gebruik gemaak van evalueringspan wat daaglikse indrukke en waarnemings aan die fasiliteerder deurgegee het. Evaluering is deur die kursusgangers op twee wyses gedoen naamlik deur op vyfpunt skaal te evalueer en ook spontane geskrewe opmerkings. Die kommentaar van die onafhanklike waarnemers is by die geskrewe tabulering geïnkorporeer.

4.2. OPLEIDINGSRIGLYNE

4.2.1. Dag 1

4.2.1.1. Sessie 1: Kenmekaar

Kenmekaar is gedoen deur middel van assosiasie-speletjie. Groeplede moes by punt begin, sy naam noem, en objek daaraan koppel wat hy na die werkwinkel gebring het wat met sy naam se eerste letter begin. Die volgende persoon moes die vorige persone se name en items wat hulle na die werkwinkel gebring het, herhaal, en syne byvoeg.

Hierna is sirkel gevorm deur die helfte van die kursusgangers, wat hulle oë moes toemaak. Die res van die kursusgangers moes dan voor persoon gaan staan. Die fasiliteerder het dan aan die persoon wie se oë toe is, paar kenmerke van die persoon voor hom gegee. Die persoon mag aan die persoon voor hom geraak het, en moes dan raai wie die persoon was.

Hierna is die kursusgangers in kleingroepe ingedeel, waarbinne hulle vir die res van die werkwinkel sou werk.

4.2.1.2. Sessie 2: Kontraksluiting

Groeplede is die geleentheid gegun om hulle verwagtings van mekaar, en die reëls betrokke by die werkwinkel te lys. Dit is neergeskryf op blaaibordpapier en opgeplak sodat almal dit tydens die werkwinkel kon sien. Kursusgangers het die reëls onderteken en hulle so daartoe verbind.

Hierdie verwagtings en reëls het ingesluit:

- Die gebruik van selfone tydens die werkwinkel.
- Die taalmedium wat gebruik sou word.
- Stiptelikheid.
- Die verbod op die vorming van subgroepe.
- Die tye van die werkwinkel en wanneer verdaag sou word vir tee.
- Respek vir mekaar en mekaar se eiendom.
- Konfidensialiteit en sensitiwiteit vir mekaar.
- Samewerking al was dit emosioneel pynlik.
- Verantwoordelikheid vir eie emosies, gedrag en die kry van berading tydens die werkwinkel.

4.2.1.3. Sessie 3: Verwagtings en opleidingsdoelstellings

Groeplede het die geleentheid gekry om hulle eie verwagtings van en vrese vir die werkwinkel op blaaibordpapier te lys vir evaluering aan die einde van die werkwinkel. Die navorser het ook die opleidingsdoelstellings van die werkwinkel deurgegee, naamlik:

- om vaardighede aan te leer om effektief met kinders te werk.
- om kinders en hulle wêreld beter te verstaan.
- om selfkennis op te doen deur bewusmaking. Daar is verduidelik dat die sessies daarop sou fokus dat beraders sekere situasies sou ervaar, ten einde hulle bewus te maak van kinders se ervarings en gevoelens, maar ook van die berader se eie onvoltooidhede. Hierdie oefeninge sou op so wyse aangewend word dat dit ook as vaardigheid aangepas kan word wanneer met kinders gewerk word.

4.2.1.4. Sessie 4: Groepsbinding

Weens gebrek aan tyd is geen groepsbindingsaktiwiteit tydens die voorstudie gedoen nie. Daar is egter verduidelik dat die aard van die oefeninge so saamgestel is dat binding geleidelik sou plaasvind, veral binne die kleingroep, maar dan ook binne die groot groep. Kursusgangers tydens die voorstudie het dit egter steeds as leemte beleef.

Tydens die tweede aanbieding is die volgende oefening rakende groepsbinding gedoen:

Elke groep het denkbeeldige land gekry en, as die nuwe regering, was hulle taak soos volg:

- Gee die land naam.
- Ontwerp landsvlag en embleem vir die land.
- Kies nasionale voël, dier, blom of boom as simbool vir die land.
- Skryf volkslied vir die land.
- Gee vir elke groeplid amp op grond van sy vaardighede om die land te bestuur.
- Bring dit aan op blaaibordpapier en gee terugvoering aan die groot groep.

4.2.1.5. Sessie 5: Om kinders te verstaan

Aangesien groeplede reeds oor sekere vlak van kennis beskik het, is die volgende take aan die kleingroepe vir bespreking gegee:

- Die verskille tussen volwassene en kind in berading.
- Vaardighede wat berader moet hê om met kinders te werk.
- Kenmerke van berader wat met kinders werk.
- Die behoeftes van kinders en die belangrikheid daarvan vir die berader wat met kinders werk.
- Die belangrikheid van ontwikkelingsfases vir berader.
- Die belangrikheid vir berader om in kontak met homself en sy eie innerlike kind te wees.

Hulle besprekingspunte is op blaaibordpapier aangebring en die groep moes dan terugvoering gee aan die groot groep. So is bepaal wat hulle weet, en of hulle dit kon implementeer en leemtes is dan bloot deur die navorsers aangevul. Die groot groep is die geleentheid gegee om vrae te vra of opmerkings te maak rakende die bespreekte aspek.

4.2.1.6. Sessie 6: Wat jy sien is wat jy kry

Die doel van hierdie sessie was om kursusgangers se sienings, persepsies, waardes en houdings rondom kinders, hulleself en ander te toets.

Hierdie sessie is begin deur prente (sien figuur 2 en 3 vir voorbeelde) te vertoon, waaraan persoon verskillende interpretasies kon gee, afhangende van wat hy sien. Dit is dan bespreek. Hierna is verskillende stellings rondom gedagtes gemaak wat dan ook in die groot groep bespreek is.

Figuur 2: Haas of eend?

(www.coolopticalillusions.com)

Figuur 3: Jong dame of bejaarde dame?

(www.coolopticalillusions.com)

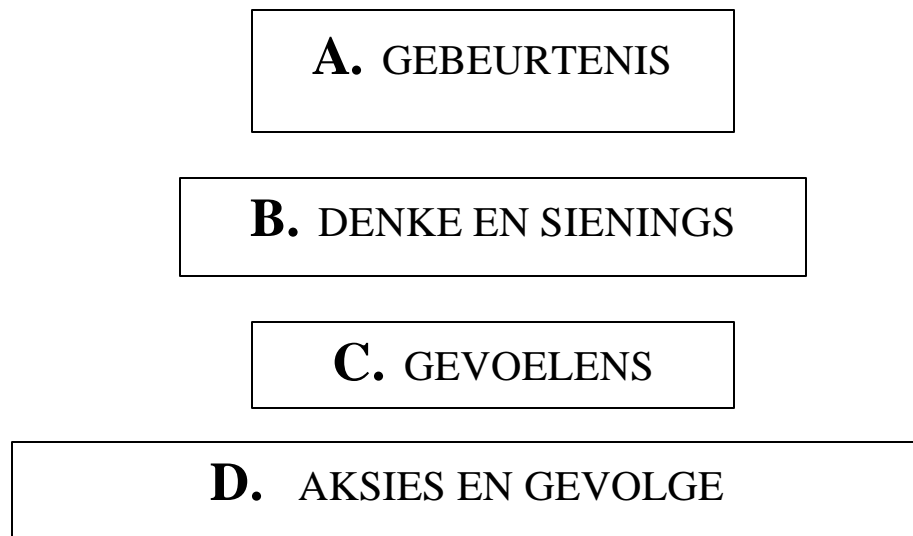
Gekleurde sellofaanpapier is dan as tipe bril gebruik om te verduidelik dat elkeen die wêreld deur verskillende brille waarneem. Elkeen se agtergrond, kultuur, sieninge en waardes sal die bril bepaal waardeur na die self en die wêreld gekyk word. Groeplede is daarna gevra om die volgende vrae eers individueel te beantwoord, waarna dit dan in die kleingroep bespreek is:

- Hoe sien jy die wêreld deur jou bril?
- Wat verstaan jy onder : Jy is wat jy dink.
- Watter gedagtes beperk jou?
- Watter gedagtes help jou om sukses te behaal?
- Hoe kan jy ander help om hulle persepsies van hulleself, ander en die lewe te verander?
- Wat vertel hierdie oefening jou van berading en van jouself?
- Wat vertel die storie van “King Louis” (sien bylaag 1, Covey, 1998:15) oor jouself en jou verantwoordelikheid teenoor ander?

Die ABC van hoe emosies en denke mekaar beïnvloed is verduidelik. So is by denkpatrone uitgekom (sien figuur 4) en hoe gedagtes gevoelens en aksies bepaal. Die groep is ook bewus gemaak van hulle eie irrasionele denke en sieninge.

Figuur 4: ABC van hoe emosies tot stand kom.

Training Manual: Rational Behaviour Therapy, ([sa]:21)

4.2.1.7. Sessie 7: Om in kontak met jouself te kom

Alhoewel hierdie aspek deurlopend 'n fokus van die werkwinkel was, is dit hier soos volg hanteer:

'n Aanvanklike oefening ten einde die groep gefokus te kry is begin met onvoltooide sinne op kaartjies. Elke groep het so 'n pak vooraf-voorbereide kaartjies gekry wat in die middel van die groep geplaas is. Lede van die groep maak dan beurte om 'n kaartjie op te tel en die sin te voltooi. Groeplede kon vrae vra of bydraes lewer. Voorbeelde van die vrae is soos volg:

- My lewe sou beter wees as ....
- 'n Perfekte dag vir my is .....
- Wat ek die graagste in die lewe wil hê is .....
- As ek 24 uur het om te lewe sou ek ....
- Vir my beteken God .....

- Ek wens ek was .....
- Die ergste ding wat met my kan gebeur is ....
- Een van my sterkste punte is ....
- Ek hou van myself, want ....
- Wanneer ek sterf verwag ek ....
- Oor tien jaar wil ek ....
- Ek voel belangrik wanneer ....

Daarna is die volgende in die groot groep bespreek:

- Wat het ek van myself geleer?
- Wat het ek van ander geleer?
- Vir wie was die oefening moeilik? Verduidelik.

4.2.1.8. Sessie 8: Afsluiting en selfvertroeteling

Die dag is afgesluit met die aanleer van 'n asemhalingstegniek. Kursusgangers is gevra om hulle oë toe te maak. Daar is saam met hulle deur die asemhalingsoefening gegaan, waarna hulle na 'n musieksnit geluister het.

4.2.1.9. Terugvoer rondom Dag 1

'n Evalueringstelling is gegee van 1 tot 5 met die volgende verduideliking:

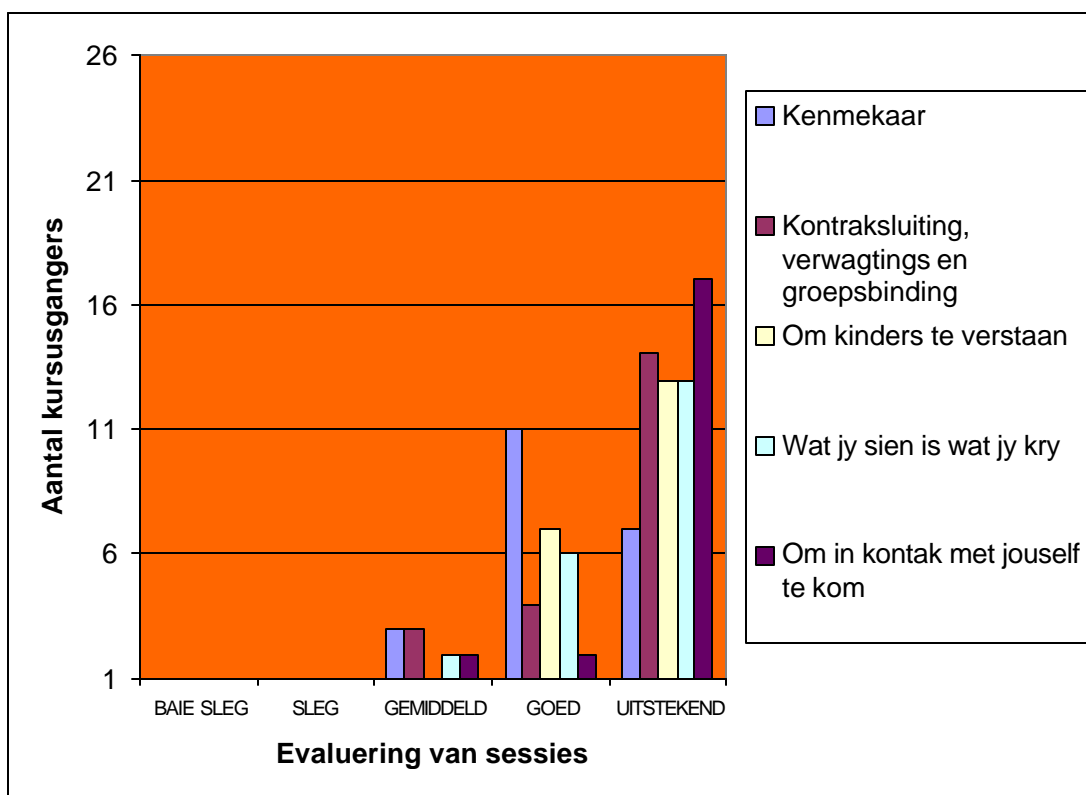
- 1 – Baie sleg
- 2 – Sleg
- 3 – Gemiddeld
- 4 – Goed
- 5 – Uitstekend

Net 21 evalueringsvorme van die 26 kursusgangers is terug ontvang.

Tabel 1: Beleving van sessies vir Dag 1

	1. BAIE SLEG	2. SLEG	3. GEMID- DELD	4. GOED	5. UITSTE- KEND
Kenmekaar			3	11	7
Kontraksluiting, verwagtings en groepsbinding			3	4	14
Om kinders te verstaan		1		7	13
Wat jy sien is wat jy kry			2	6	13
Om in kontak met jouself te kom			2	2	17

Figuur 5: Evaluering van beleving van sessies vir Dag 1

Die voorstudie se resultate word hier saam met die navorsingsresultate gedokumenteer. Elke individu se terugvoer en ook die terugvoer van die onafhanklike waarnemers is saamgevat en in die regterkant van die tabel gedokumenteer. By al die tabelle is dieselfde prosedure gevolg.

Tabel 2: Terugvoering van die kursusgangers van belewing van sessies vir Dag 1

Voorstudie	Gevallestudie
Binding was nie voldoende nie, weens subgroepe wat binne groepe gevorm is.	Nuwe dinge is geleer.
Uitdaging om myself werklik te leer ken.	Was ook waardevolle opskerpings van aspekte van teorie wat die groep reeds gedoen het.
Daar was 'n behoefte aan meer energie-opkickers.	Ek het tuis gevoel.
Hoe meer ek met myself in kontak gekom het, hoe meer het ek geleer om mense te vertrou wat ek aanvanklik as vreemdelinge gesien het.	Was moeg.
	Die aspek van kinders lê my na aan die hart en om hulle beter te verstaan en nuwe vaardighede aan te leer was een van my redes om na die werkwinkel te kom.
	Die opleiding was moeilik in die sin dat dit baie introspeksie en retrospeksie behels het. Dit het egter gehelp om my onverwerkte aspekte op te los. Die besef dat dit my juis help om van groter nut vir kinders te wees, het my meer as gewillig

	gemaak om dit deur te gaan.
	My verwagtinge van die dag was bereik.
	Binding was goed en gevoelens en gedagtes kon met mekaar gedeel word.
	Hierdie was 'n geleentheid daargestel deur God om ons volkome heel te maak volgens sy beeld.
	Persone bly nie by die reëls nie.
	Engelssprekende groeplede was geïsoleerd wanneer groeplede Afrikaans praat.
	Het aspekte in die self ontdek wat versteek was.
	Dit was 'n emosionele dag aangesien die groep en individuele gemoedere verander het van onderwerp tot onderwerp. Nuwe aspekte van self en onderwerpe is geleer.
	Daar is nog aspekte van eie lewe wat opgelos moet word.
	Ek begin verstaan hoe my gedagtes en sieninge my emosies beïnvloed.
	Verstaan nou waarom kinders optree soos hulle optree.
	Alhoewel persone dieselfde omstandighede het, mag elke persoon se ervaring daarvan verskil, weens die ABC.
	Wat ek geleer het sal my kan help om my vrese en beperkings te konfronteer en te oorkom.

Tydens die informele groepeeruering was daar by een kursusganger 'n onvoltooidheid rondom die sessie “Om kinders te verstaan”. Daar is reeds aan die begin van die dag verduidelik dat Dag 1 se sessies grotendeels net 'n raamwerk vorm wat deur die res van die kursus aangevul sal word.

Taal was ook 'n probleem. Die kursus is in Engels aangebied en deelnemers kon in die taal waarin hulle gemaklik was antwoord of kommunikeer. Die meerderheid kursusgangers se natuurlike voertaal was Afrikaans. Twee lede was van die Osire Vlughtelingkamp en kon net Engels verstaan, binne 'n sekere dialek. Dit het soms tot kommunikasiegapings en misverstande gelei.

4.2.2. Dag 2

4.2.2.1. Sessie 1: Almal het 'n storie (situasie) om te vertel

In die voorstudie se evaluering is te min tyd vir die deurwerk van die lewenslyn gegee. Hierdie sessie is dus soos volg hanteer. Daar is eers aan kursusgangers verduidelik waarom dit vir 'n berader belangrik is om in kontak te kom met sy of haar eie onverwerkte aspekte. Die lewenslyn is dan aan hulle verduidelik, waarna kursusgangers gevra is om rustig agteroor te sit en hulle oë toe te maak. Met musiek in die agtergrond is hulle deur asemhalingsoefeninge geneem ten einde hul rustig en gefokus te kry. Hierna is elkeen gevra om sy lewenslyn op papier te teken. Die lewenslyn moes strek van geboorte tot nou en hoogtepunte en laagtepunte in hulle lewe moes daarop aangedui word.

Genoeg tyd is gegun om die taak individueel te voltooi. Hierna is groeplede gevra om die lokaal in pare te verlaat en hulle lewenslyne met mekaar te deel. Hierna is op 'n vrywillige basis in die groot groep terugvoering gegee rondom hulle ervaring van die oefening.

Kursusgangers is ook ingelig dat, sou daar aspekte wees wat hulle voel nog onverwerk is, daar beraders beskikbaar sou wees.

4.2.2.2. Sessie 2: Om berading te gee teenoor berading te ontvang

Groeplede het in pare saamgewerk. Een persoon is geblinddoek en is deur sy maat deur 'n vooraf-uitgewerkte roete gelei. Met hulle terugkeer moes die pare rolle omruil. Hierna is die volgende in die kleingroepe bespreek:

- Hoe het dit gevoel om gelei te word?
- Hoe het dit gevoel om te lei?
- Die rol wat vertroue en verantwoordelikheid gespeel het en die voor- en nadele van vertroue en verantwoordelikheid.
- Wat elkeen van homself geleer het rondom vertroue en van die self in terme van om berading te ontvang en berading te gee.
- Hoe hierdie ervaring by berading aansluit.
- Elkeen moes een aspek van sy maat noem wat dit vir hom moeilik of maklik gemaak het om die maat in die oefening te kon vertrou.

Terugvoering is dan in die groot groep gegee.

4.2.2.3. Sessie 3: Groepwerk

In die voorstudie is 'n groepwerk-aktiwiteit gedoen waar groeplede in spanne verdeel is. Op elke span se tafel was 10 glase en 'n rekkie met 'n tou vir elke groeplid daaraan vasgebond. Groepe moes dan op 'n gegewe tydstop 'n piramide bou met die glase deur dit met die rekkie en toue te

beweeg. Die volgende aspekte is na die oefening in die kleingroepe bespreek:

- 'n Verduideliking van wie gesukkel het om in 'n span saam te werk.
- 'n Verduideliking van watter emosies ervaar is.
- Identifisering van diegene wat nie by die reëls kon bly nie.
- Verskillende rolle in die groepsaktiwiteit moes geïdentifiseer word en ook hoe die rol 'n bydrae gelewer het tot die voltooiing van die aktiwiteit.

Die voorstudie se fokus was grotendeels op individuele berading. Die leemte wat uitgewys is, was dat beraders steeds sukkel om groepe te hanteer en dat die fokus meer hierop moet wees.

Tydens die tweede aanbieding is die volgende groepwerk-sessie by sessie 3 gevoeg. Die rede hiervoor was dat die vrywillige beraders grotendeels met kinders in groepe op kampe werk. Van hier af is aktiwiteite grotendeels binne groepverband gedoen ten einde die beraders so veel moontlik bloot te stel aan groepwerk. Groeplede het reeds oor kennis van groepwerk beskik, en elke groep het 'n opgeleide fasiliteerder gehad om te kan help as die groep sou vashaak. Die leierskap van die groep is in elke sessie geroteer om aan elkeen ook 'n rolvertolkingsgeleentheid te gee.

Die volgende taak is aan elke groep gegee ten einde hulle die geleentheid te bied om die fasilitering van die groepproses te bemeester. Onvoltooide sinne op kaartjies is aan elke groep gegee. 'n Groepleier is aangewys. Elke groep kon kies watter ouderdomsgroep kinders hulle verteenwoordig en moes dan die taak voltooi. Voorbeelde van onvoltooide sinne op kaartjies was soos volg:

- Een van my vroegste herinneringe as 'n kind is ....
- As kind was ek gelukkig wanneer ....
- As kind was ek geblameer vir ....
- As kind was ek in die moeilikheid vir ...
- My beste geskenk as kind was ...
- As kind het ek gesukkel om te verstaan dat ...
- As kind het ek geglo ...
- As kind is vir my gelag as ...
- As kind het volwassenes my laat voel ...

Daar is in kleingroepe van tussen vyf en ses lede per groep gewerk. Groeplede het beurtelings gemaak om 'n kaartjie te neem en die sin te voltooi. Groeplede kon vrae vra of daarop reageer. Die fokus van die sinne was grotendeels op hulle kinderjare. Daarna is die volgende in die groot groep bespreek:

- Vir wie was dit maklik om die verlede te onthou?
Verduidelik.
- Vir wie was dit moeilik om die verlede te onthou?
Verduidelik.
- Wat was die maklikste om te onthou, goeie of slegte tye?
- Waarom is dit belangrik vir beraders om onvoltooidhede uit hulle verlede te hanteer?
- 'n Verduideliking van hoe elkeen se verlede steeds 'n invloed het op die huidige.

4.2.2.4. Sessie 4: Kommunikasievaardighede

'n Praktiese oefening is eers gegee waar twee 'n luisteroefening moes doen. Een persoon vertel sy dag se verloop. Die ander persoon moet nie luister nie. Die oefening word herhaal, waar die verteller nou nie luister en

die ander persoon sy dag se verloop weergee. Terugvoering is dan aan die groter groep gegee oor die beleving van die verteller aan iemand wat nie luister nie en die persoon wat moes luister. Aangesien die beraders reeds oor kennis beskik oor die volgende kommunikasievaardighede is materiaal bloot verskaf waar praktiese voorbeelde ingeoefen is van:

- Oop response
- Ek-boodskappe
- Empatie
- Luister
- Positiewe terugvoering
- Probleemoplossingvaardighede is aan die groot groep verduidelik.

Hierna is elke kleingroep gevra om enige probleem te neem wat 'n groeplid in die groep mag ervaar. Hulle moes dan die stappe van probleemoplossing deurgaen en die persoon daarmee help. Die stappe was soos volg:

- Identifiseer die probleem.
- Dra dit oor in 'n “ek” boodskap.
- Bespreek alternatiewe gesamentlik.
- Evalueer die alternatiewe gesamentlik.
- Kies een alternatief om te probeer.
- Besluit wanneer uitkoms geëvalueer sal word.

4.2.2.5. Sessie 5: Om die kind te verstaan

In die voorstudie is die aktiwiteite met onvoltooide sinne op kaartjies gebruik as aanloop, ten einde groeplede se bewustheidskontinuum te

fokus en in kontak met hulle eie kindwees te bring. Voorbeelde van die vrae is soos volg:

- As kind was ek bang ....
- As kind het ek dit gehaat om .....
- Die slegste vir my as kind was .....
- As kind was die dood ....
- As kind onthou ek .....
- My beste ervaring as kind was .....
- Skool was ....
- My beste vak op skool was ....
- Die ervaring van emosies as kind was ....
- As kind moes ek hoor ek is ....
- Die beste ding wat vir my as kind gesê is ....
- As kind het ek gevoel ....

Daar is in kleingroepe gewerk. Groeplede het beurte gemaak om 'n kaartjie te neem en die sin te voltooi. Groeplede kon vrae vra of daarop reageer. Die fokus van die sinne was grotendeels op hulle kinderjare gemik. Daarna is die volgende in die groot groep bespreek:

- Vir wie was dit maklik om die verlede te onthou? Verduidelik.
- Vir wie was dit moeilik om die verlede te onthou? Verduidelik.
- Wat was die maklikste om te onthou, goeie of slegte tye?
- Waarom is dit belangrik vir beraders om aspekte in hulle verlede te hanteer?
- Beïnvloed jou verlede jou vandag nog? Verduidelik.

Aangesien hierdie oefening reeds in punt 4.3.3.3 gebruik is, is die volgende in die opvolgkursus gedoen:

Hier is met die groot groep in geheel gewerk waar die volgende klei-oefening gedoen is ten einde 'n aktiwiteit te skep wat sensories kon lei tot bewustheid, maar ook pret kon inhou, waar groeplede die wêreld van die kind kon betree, maar ook met hulle eie innerlike kind in kontak kon kom. Pottebakkersklei is gebruik.

Kursusgangers is eers gehelp om sensories in kontak met die klei te kom. Die klei is gevoel, geruik, gevorm in verskillende fatsoene, geknyp, geslaan en dan laastens gegooi.

Nadat alles weer opgeruim is en die opwinding van die vorige oefening genormaliseer het, is musiek gebruik om rustigheid te skep. Asemhalingsoefeninge is met die groep gedoen ten einde hulle sensories in kontak te bring en gefokus te kry. Daar is gevra dat groeplede hulle oë sal toemaak en met hulle hande 'n objek sal vorm wat hulle herinner aan hulle kinderjare. Tyd is gegun tot almal se objek voltooi was. Hierna is groeplede twee-twee uitgestuur om hulle objekte met mekaar te deel. Terugvoering is in die groot groep gegee.

4.2.2.6. Sessie 6: Afsluiting en selfvertroeteling

Die dag is afgesluit met asemhalingsoefeninge. Daarna is aan kursusgangers verduidelik hoe visualiseringsoefeninge werk. Kursusgangers is daarna gevra om hulle oë toe te maak. Hulle is hierna deur middel van visualisering na 'n eie veilige of spesiale plekkie geneem.

4.2.2.7. Terugvoering rondom Dag 2

'n Evalueringstelling is gegee van 1 tot 5 met die volgende verduideliking:

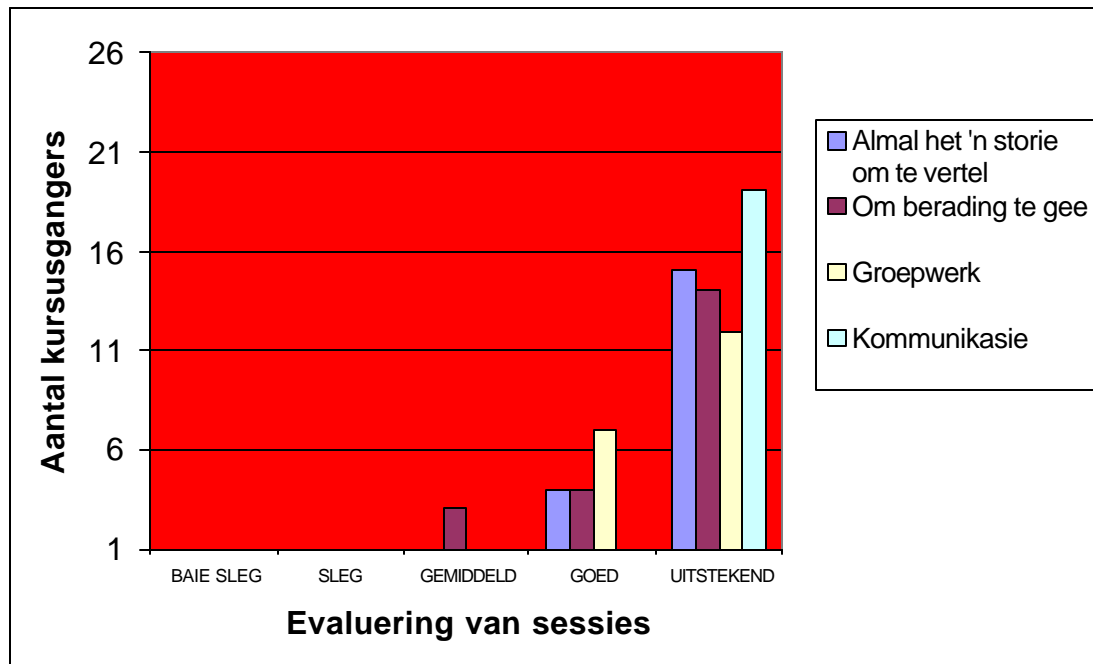
- 1 – Baie sleg
- 2 – Sleg
- 3 – Gemiddeld
- 4 – Goed
- 5 – Uitstekend

Net 20 evalueringsvorme van die 26 kursusgangers is terug ontvang.

Tabel 3: Beleving van sessies vir Dag 2

	1. BAIE SLEG	2. SLEG	3. GEMID- DELD	4. GOED	5. UITSTE- KEND
Almal het 'n storie om te vertel			1	4	15
Om berading te gee			3	4	14
Groepwerk		1		7	12
Kommunikasie				1	19

Figuur 6: Evaluering van belewing van sessies vir Dag 2

Tabel 4: Terugvoering van die kursusgangers rondom belewing van Dag 2

Voorstudie	Gevallstudie
Is emosioneel beleef.	Nuwe kennis is opgedoen. Die verskillende vaardighede wat gebruik kan word om die kind se wêreld te betree en die kind in konteks te verstaan, is waardevol.
Verligting is beleef.	Speletjies is 'n effektiewe en geskikte vaardigheid om kinders van die lewe te leer.
Besef daar is nog onvoltooidhede wat	Hierdie dag was anders omdat eie

hanteer moes word.	onverwerkte aspekte hanteer moes word. Dit was 'n dag vol onverwagte gebeure.
Dis nie maklik om oor die seer te praat nie.	Sommige van die deelnemers was nie eerlik nie en het nie die waarheid vertel nie.
Daar is ander persone met dieselfde seer en probleme. Voel nie meer alleen nie.	Dit was 'n geleentheid om versteekte aspekte oop te maak. Die sessies het die geleentheid geskep om terug te keer na die kinderjare en die innerlike kind om daaraan te kan begin werk.
'n Persoon mag maar voel.	Gevoelens en gedagtes kon met mekaar gedeel word.
Vertroue is belangrik om oop te maak.	Het aspekte in die self ontdek wat versteek was.
	Bewuswording van die praktiese wyse waarop ervaar kon word hoe kinders mag voel.
	Die lewenslyn het van die self geleer.
	Dit was goed om in kontak met die self te kon kom deur die verlede en kinderjare te moes onthou.
	Die innerlike werk van wie die ek is help om die self beter te verstaan en oop te wees.
	Om oop te maak voor mense was moeilik, maar die feit dat almal 'n storie gehad het om te vertel, het dit vergemaklik.
	Die musiek het gehelp met ontspanning en die herroep van spesiale herinneringe.

	Die tydsaspek om wonde wat oopgemaak is, volledig deur te werk was onvoldoende.
--	---

4.2.3. Dag 3

4.2.3.1. Sessie 1: Om die kind binne konteks te verstaan

In hierdie sessie is binne die groepe gewerk. Elke groep moes gaan kyk na faktore wat die kind beïnvloed. Groeplede moes daarvan bewus gemaak word dat kinders nie in isolasie bestaan nie, maar dat elkeen binne sy veld funksioneer. Hierna is gekyk na faktore wat die beradingsverhouding beïnvloed. Die volgende onderwerpe is onder die kleingroepe verdeel:

- Wat is die kenmerke van 'n berader?
- Watter kenmerke van die samelewing of omgewing het 'n invloed op die beradingsessie?
- Watter kenmerke van die beradingsessie self kan die berading beïnvloed?
- Watter kenmerke van die kind beïnvloed die beradingsessie?

Die kleingroepe moes elkeen 'n onderwerp bespreek, waarna dit op blaaibordpapier aangebring is en terugvoering in die groot groep gegee is. Die fasiliteerder en die groot groep het bloot aangevul.

4.2.3.2. Sessie 2: Om kinders se gedrag te verstaan

Met hierdie sessie is gepoog om groeplede die geleentheid te gee om binne groepsverband die inligting waaroor hulle reeds beskik het, prakties in te

oefen. Groeplede het in groepe gewerk. Elke groep het een van die volgende onderwerpe gekry:

- Waarom toon kinders wangedrag?
- Hoe sou die groep met hulle reeds bestaande kennis die aggressiewe of kwaad kind hanteer?
- Hoe sou die groep met hulle reeds bestaande kennis die teruggetrokke kind hanteer?
- Hoe sou die groep met hulle reeds bestaande kennis die aktiewe kind hanteer?
- Hoe sou die groep met hulle reeds bestaande kennis die bang kind hanteer?
- Hoe sou die groep konflik onder kinders hanteer?
- Hoe sou die groep met hulle reeds bestaande kennis die aandag-soekende kind hanteer?

Terugvoering is daarna in die groot groep gegee. Elke groep het geleentheid gehad om dit deur middel van rolspel in 'n groepsessie in te oefen. Al die groeplede en die fasiliteerder kon aan die einde terugvoering en leiding gee waar 'n groep probleme ervaar het. Hierna het die navorser self 'n groep aangebied, wat deur al die groeplede waargeneem kon word.

4.2.3.3. Sessie 3: Om met kinders te bind of kontak te maak

Hier is uittreksels uit die video, *Patch Adams*, waarin Robin Williams die hoofrol vertolk, vertoon. Die uittreksels het behels, die begin van die video tot waar Patch Adams homself uit die psigiatriese eenheid ontslaan, en die

deel oor sy toespraak by sy verhoor wat laaste vertoon is. Groeplede is gevra om op die volgende te let:

- Waarom dit belangrik is om met kinders op hulle vlak kontak te maak.
- Hulle luisterrol as beraders teenoor die berader in die video.
- Die definiëring van “home”.
- Etikettering en stigmatisering van gedrag.
- Persepsies.
- Wat sien kinders as hulle na elkeen as berader kyk?

4.2.3.4. Sessie 4: Verhoudings

In die voorstudie is die volgende oefening gedoen na klagtes van groeplede dat binding nie plaasgevind het nie en weens konflik tussen individuele persone. Groeplede is die geleentheid gegee om bewus te raak van hoe ander hulle sien binne verhoudings, maar om terselfdertyd ook aan mekaar positiewe erkenning te gee. Dit is gedoen deur verskillende artikels in die middel van die groep te plaas (diere, huishoudelike artikels en alledaagse verbruikersitems). Elke persoon moes 'n artikel kies wat hom as mens en terapeut kon beskryf. Ander groeplede kon dan byvoeg of dit bevestig.

In die opvolgwerkwinkel is die volgende oefening in die kleingroep gedoen ten einde die waarde van die groep maar ook individuele waarde uit te lig. 'n Verdere rede hiervoor was om die dag op 'n ligter noot af te sluit waar waardering vir mekaar deurgegee kon word. Die sessie is begin waar vrae op kaartjies aan die kleingroep gegee is, wat hulle beurtelings binne die kleingroep moes beantwoord en met mekaar deel. Die vrae was soos volg:

- Noem twee dinge wat jy van jouself tydens die werkwinkel ontdek het wat jy sou wou verander of aan wou werk.
- Noem vyf dinge wat jou spesiaal maak as groepleier of berader.
- Noem twee dinge van jouself wat ander moontlik nooit sal raai nie.
- Deel een insident waar die groep vir jou iets beteken het.
- Noem een persoon in die groep wat jy bewonder en sê waarom.
- My motivering om 'n berader te wees is ...
- Wat ek die moeilikste vind van berading is ...
- Wat ek die mees uitdagende van berading vind is ...
- Wat ek die meeste van ons groep waardeer is ....
- Wat my dryf in die lewe is ...
- Ek herken van jou talente as ... (persoon regs van jou).

4.2.3.5. Sessie 5: Afsluiting en selfvertroeteling

Die dag is afgesluit met asemhalingsoefeninge, waarna progressiewe ontspanning aan die kursusgangers geleer is. Kursusgangers is daarna gevra om hulle oë toe te maak terwyl hulle deur progressiewe ontspanning geneem is.

4.2.3.6. Terugvoering rondom Dag 3

'n Evalueringstelling is gegee van 1 tot 5 met die volgende verduideliking:

1 – Baie sleg

2 – Sleg

3 – Gemiddeld

4 – Goed

5 – Uitstekend

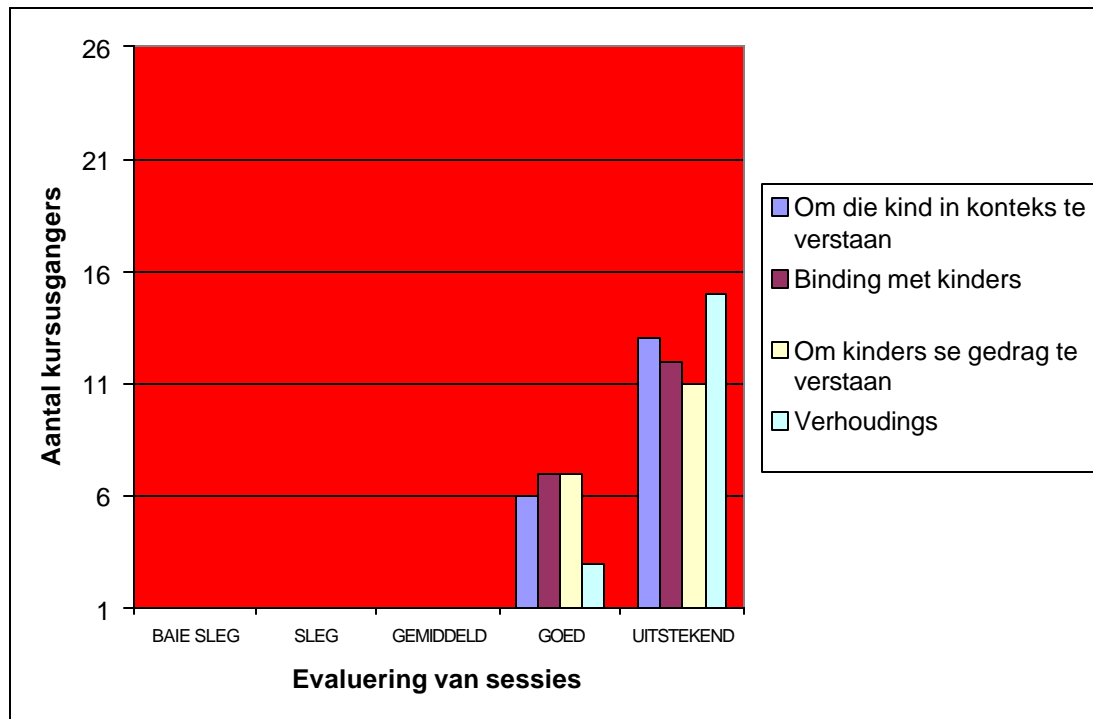
Net 19 evalueringsvorme is van die 26 kursusganers terug ontvang.

Tabel 5: Beleving van sessies vir Dag 3

	1. BAIE SLEG	2. SLEG	3. GEMID- DELD	4. GOED	5. UITSTE- KEND
Om die kind in konteks te verstaan				6	13
Binding met kinders				7	12
Om kinders se gedrag te verstaan			1	7	11
Verhoudings			1	3	15

Figuur 7: Evaluering van beleving van sessies vir Dag 3

Tabel 6: Terugvoering van die kursusgangers rondom beleving van Dag 3

Voorstudie	Gevallestudie
Het alles geniet.	Het alles geniet.
Verhoudings was 'n hoogtepunt. Om meer van ander te leer teenoor wie ek aanvanklik bevooroordeeld was.	Om kinders se gedrag te verstaan en probleemoplossing te kon aanspreek was twee praktiese en waardevolle sessies.
Om met kinders te bind was baie goed.	Die praktiese oefeninge het 'n duidelike prentjie gegee.
Groeppeiers bly nie by die reëls nie. Nie regverdig teenoor almal nie.	Bruikbare en belangrike inligting.

Probleme met kamermaats wat nie ander in ag neem nie en hulle wakker hou.	Sommige van die praktiese oefeninge het gewys dat dit nie maklik is om met kinders te werk nie. 'n Verdere behoefte bestaan om kinders in konteks en hulle gedrag beter te verstaan. Ook hoe om met hulle verhoudings te kan bou en met hulle gevoelens te kan werk.
	Die besef dat binding 'n voorvereiste is vir 'n vertrouensverhouding. Begrip vir die situasie is 'n verdere voorvereiste vir hulpverlening.
	Daar is tot die besef gekom dat kalmte 'n voorvereiste is.
	Waarde is gevind in die geleentheid om ervaring in groepe op te doen en groepe te kon lei.

4.2.4. Dag 4

4.2.4.1. Sessie 1: Mishandeling

Aangesien die groeplede reeds 'n sekere vlak van kennis met betrekking tot die onderwerpe tydens hulle vorige kursusse opgedoen het, is hulle bewustheid soos volg verhoog tydens die voorstudie:

Binne elke groep moes hulle op 'n kreatiewe wyse die volgende vyf onderwerpe demonstreer:

- Wat is fisiese mishandeling?
- Wat is emosionele mishandeling?

- Wat is verwaarlosing?
- Hoe beïnvloed mishandeling kinders?
- Hoe word mishandeling hanteer – verwysingsraamwerk?

In die opvolgwerkwinkel is bogenoemde vyf onderwerpe hanteer deur groeplede bloot praktiese hulpmiddels te gee. Die groeplede het geëvalueer dat hulle teoretiese kennis voldoende was. Praktiese hulpmiddels was:

- Veilige hande (sien bylaag 2, Hobday & Ollier, 1999:79)
- Slangetjies en Leertjies (sien bylaag 3, Hobday & Ollier, 1999:82)
- Persoonlike ruimte (sien bylaag 4, Karp & Butler, 1996:33)
- Identifisering van liggaamsdele (sien bylaag 5, Karp & Butler, 1996:38)
- Gevoelens (sien bylaag 6, Davies: www.kellybear.com)

4.2.4.2. Sessie 2: Verlies en rou

In die voorstudie is verlies en rou soos volg hanteer:

Elke groep het een van die volgende vier opdragte gekry. Hulle moes dit op blaai bordpapier uitsorteer en dan in die groter groep terugvoering gee:

- Watter verlies kan kinders ervaar?
- Watter gevoelens ervaar kinders tydens verlies?

- Hoe verskil kinders se ervaring van verlies teenoor dié van volwassenes?
- Waarom is dit belangrik vir 'n berader om deur sy eie verlies te werk?

Groeplede is hierna deur 'n kleioefening geneem. Elke persoon is gevra om met sy oë toe aan enige verlies te dink wat hy al ervaar het en 'n objek te vorm wat die verlies verteenwoordig. Groeplede is dan twee-twee uitgestuur om hulle objekte met mekaar te deel.

In die opvolgwerkwinkel is verlies en rou soos volg hanteer. Die doel was om 'n aktiwiteit te skep wat meer groepwerk behels het en dit meer prakties te maak met wat aan kinders gebied sou kon word. Die volgende taak is aan die kleingroepe gegee. Elke groep het 'n papiersak, tydskrifte, gom, skêre en penne gekry. Die volgende take moes as groep voltooi word en terugvoering moes aan die groot groep gegee word:

- Buite die sak moes verlies wat kinders ervaar aangebring word.
- Binne die sak moes die emosies wat kinders ervaar aangebring word.

Hierdie was 'n oefening om groepe tydens die terugvoering bewus te maak van persone (kinders) se verskillende persepsies en belewinge en hoe verlies en gevoelens verskillend uitgebeeld kon word.

4.2.4.3. Sessie 3: Selfversorging

Hier is veral aandag gegee aan:

- om na die self as berader te kyk,
- die daarstel van grense,

- asemhaling en progressiewe ontspanning en visualisering,
- die kwessie van na wie om te verwys,
- supervisie, en
- persoonlike berading vir die berader self.

4.2.4.4. Sessie 4: Afsluiting en selfvertroeteling

Die dag is afgesluit met musiek, asemhalingsoefeninge, progressiewe ontspanning en visualisering.

4.2.4.5. Terugvoering rondom Dag 4

'n Evalueringsstelling is gegee van 1 tot 5 met die volgende verduideliking:

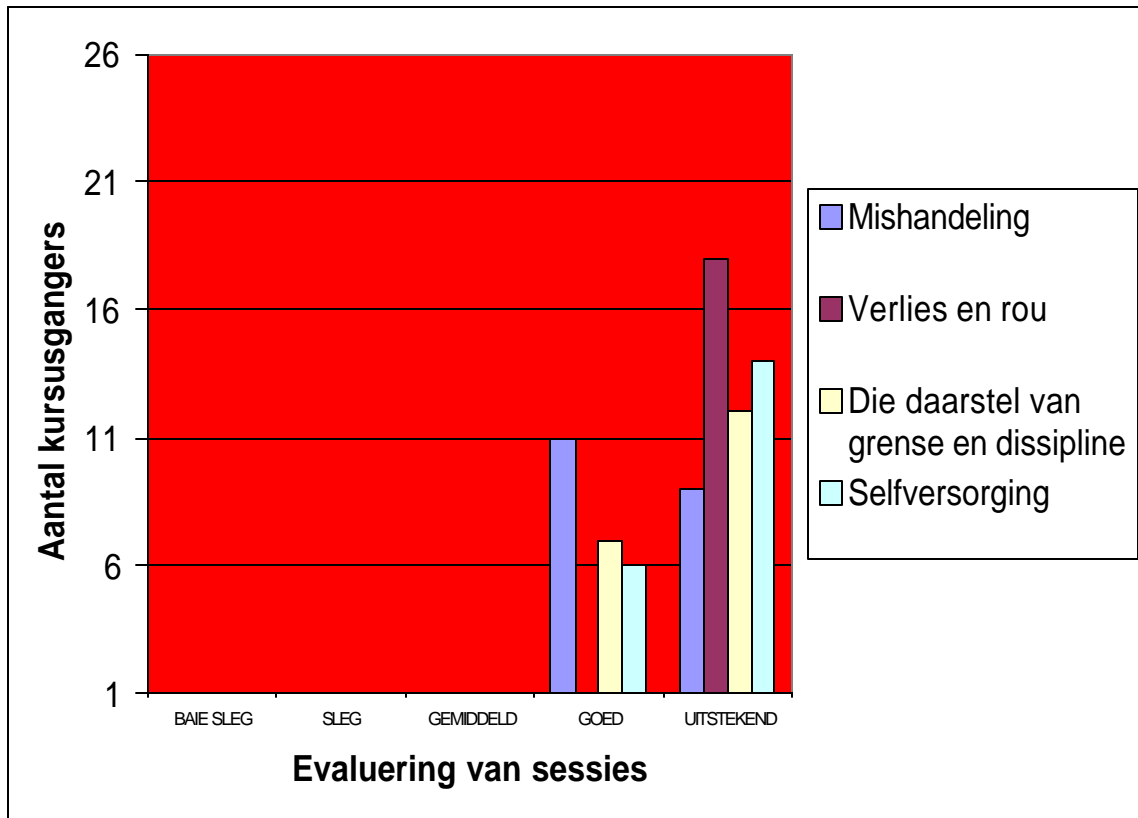
- 1 – Baie sleg
- 2 – Sleg
- 3 – Gemiddeld
- 4 – Goed
- 5 – Uitstekend

Net 20 evalueringsvorme is van die 26 kursusgangers terug ontvang.

Tabel 7: Beleving van sessies vir 4

	1. BAIE SLEG	2. SLEG	3. GEMID- DELD	4. GOED	5. UITSTE- KEND
Mishandeling				11	9
Verlies en rou	1		1		18
Die daarstel van grense en dissipline			1	7	12
Selfversorging				6	14

Figuur 8: Evaluering van belewing van sessies vir Dag 4

Tabel 8: Terugvoering van kursusgangers se belewing van Dag 4

Voorstudie	Gevallestudie
Rou en verlies was van waarde en het gelei tot 'n gevoel van verligting.	Die dag was waardevol.
Hoe om grense te stel was waardevol.	Die selfversorging en veilige plekkie was insiggewend.
	Rou en verlies was uitstekend.
	Om mekaar se rou en verlies te deel was waardevol.
	Ontspanne gevoelens is ervaar.
	Die dag is goed, maar traumaties beleef.

	Eie vrees is nog nooit oorkom nie. Binne die inoefening kon dit aangespreek word, tot so 'n mate dat dit nou hanteer kan word.
	Die besef dat ontbloting, deel en oopmaak van diep emosies heelmaak, was ongelooflik.
	Persoonlike probleme kon met mekaar gedeel word en ons kon mekaar ondersteun.
	Verligting na 'n pynvolle dag word ervaar.
	Die refleksie van prente en objekte met verlies was van waarde. Die wyse hoe ander waarde plaas op prente en objekte ten einde hulle verliese uit te beeld, was insiggewend.
	Om self oop te maak, was positief.
	Die hantering van mishandeling en praktiese hulpmiddels was waardevol.

4.2.5. Dag 5

4.2.5.1. Sessie 1: Die hantering van gevoelens

Weens die gebrek aan tyd in die voorstudie is hierdie aspek dwarsdeur die werkwinkel hanteer.

In die opvolgwerkwinkel is 'n praktiese groepsessie met die groot groep gehou waar die volgende hanteer is asof dit 'n groep kinders was:

- Verskillende gevoelens deur middel van emosie-kaarte en praktiese demonstrasie op gesigte en in die liggaam.
- Veral gekyk na “woede” en hoe dit in die liggaam ervaar word.
- Daar is gekyk na wat gebeur as woede binnegehou word.
- Daar is gekyk na maniere hoe woede ontlaai kan word (probleemoplossing).
- Daar is prakties op kussings geoefen hoe woede uitgeslaan kan word.
- Drie reëls van woede is geleer, naamlik mag nie self seermaak nie, mag nie ander seermaak nie, mag nie goed breek nie, maar mag daaroor praat.

4.2.5.2. Sessie 2: Selfwaarde

In die voorstudie is hierdie aktiwiteit as ’n individuele aktiwiteit gedoen, waar groeplede na die oefening, die tekening in pare met mekaar moes deel, waar hulle hulleself as ’n roosboom geprojekteer het.

In die opvolgstudie is die fokus geplaas op die groep. Die groep is deur die roosboom- (weens die Namibiese kultuur, ’n doringboom) aktiwiteit geneem. Almal is gevra om hulle oë toe te maak. Elkeen moes hulle groep sien as ’n doringboom en moes die volgende visualiseer:

- Is jou groep ’n sterk boom of swak boom?
- Hoe lyk die boom se wortelstelsel? Is dit diep of vlak?
- Dra die boom blomme?

- Het die boom dorings?
- Hoe lyk die omgewing waar dit groei?
- Het die boom genoeg ruimte?
- Staan die boom uit?
- Is daar ander plante om die boom? Hoe kom die boom oor die weg met die ander plante?
- Het die boom 'n toekoms?

Hierna moes hulle hulle boom teken. Groeplede is dan binne die kleingroep gevra om hulle doringbome met mekaar te deel.

In die opvolgstudie is die volgende oefening hierna gedoen wat ook moes oorvloei in erkenning van mekaar. Elke kursusganger het 'n bruin papiersak gekry. Hierdie sak moes elkeen met natuurlike items versier ten einde homself te kan beskryf. Tyd is gegun dat die taak voltooi kon word. Groeplede moes hulleself dan deur middel van die versierde papiersak aan hulle groep beskryf. Die groep kon kommentaar lewer en vrae vra, maar dit moes positief wees.

Hierna is die papiersakke voor op 'n tafel geplaas. In die kleingroepe het elke persoon 'n kaartjie gekry. Hierdie kaartjies is geroteer sodat groeplede vir mekaar positiewe ervarings en erkenning daarop kon skryf. Hierdie kaartjies is in die papiersak geplaas, waarna verdere positiewe erkenning vir enige persoon bygevoeg kon word. Hierdie sakke, saam met die kaartjies van erkenning is dan tydens 'n seremonie hardop gelees en saam met die sertifikate oorhandig.

4.2.5.3. Sessie 3: Afsluiting en evaluering

Die dag is afgesluit met sirkeloefeninge, waartydens deelnemers vir mekaar kon dankie sê, indrukke kon deurgee of belewinge kon deel.

4.2.5.4. Terugvoering rondom Dag 5

'n Evalueringstelling is gegee van 1 tot 5 met die volgende verduideliking:

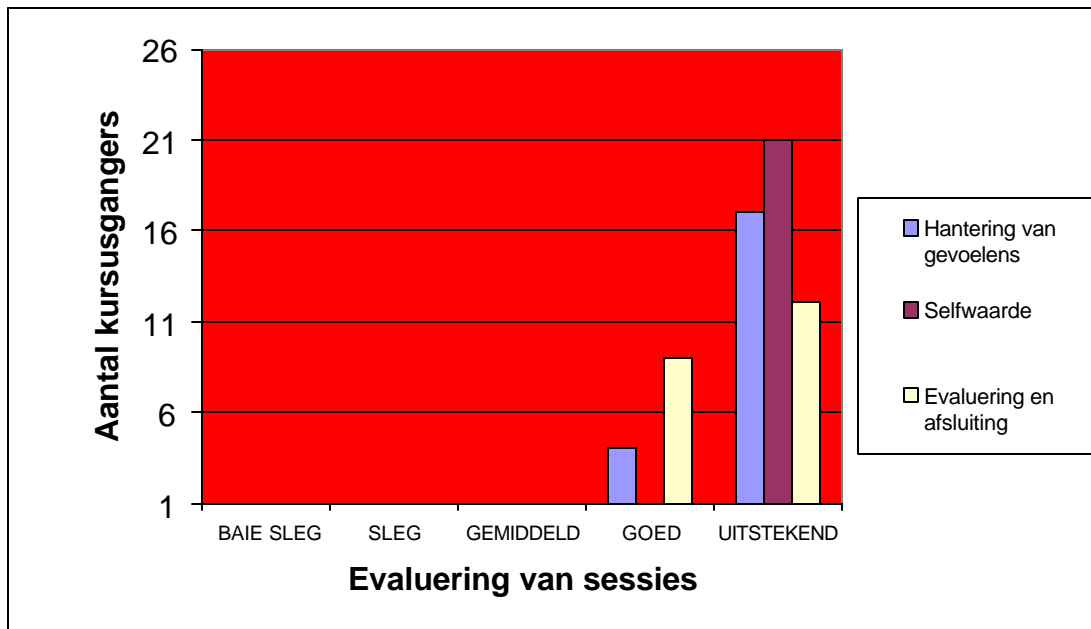
- 1 – Baie sleg
- 2 – Sleg
- 3 – Gemiddeld
- 4 – Goed
- 5 – Uitstekend

Net 22 evalueringsvorme is van die 26 kursusgangers terug ontvang.

Tabel 9: Beleving van sessies vir Dag 5

	1. BAIE SLEG	2. SLEG	3. GEMID- DELD	4. GOED	5. UITSTE- KEND
Hantering van gevoelens			1	4	17
Selfwaarde				1	21
Evaluering en afsluiting			1	9	12

Figuur 9: Evaluering van beleving van sessies vir Dag 5

Tabel 10: Terugvoering van kursugangers van beleving van Dag 5

Voorstudie

Gevallestudie

Selfwaarde is 'n belangrike vaardigheid in werk met kinders, maar ook vir die self.	Om met gevoelens te werk, selfwaarde en die papiersak oefening waardevol.
Die besef dat kennis oor die self eers plaasgevind het tydens die werkwinkel.	Was moeilik om aan selfwaarde te werk.
Die roosboom as tegniek was waardevol.	Privaat en persoonlike aangeleenthede is met mekaar gedeel. Dit het baie gehelp en was motiverend.
Moegheid	Selfwaarde is werklik versterk.
Groeppeiers het nie by die reëls van die werkwinkel gebly nie.	Sessies was prakties en implementeerbaar.
Selfkennis is opgedoen.	Selfwaarde het geleentheid geskep sodat

	wedersydse kennis oor mekaar in diepte gedeel kon word.
Ontspanningsoefeninge was waardevol.	Gevoelens was waardevol. Begrip waarom gevoelens ervaar word deur die self, is verkry.
	Selfwaarde het gelei tot insig om eie vermoëns te ontdek en die self te verstaan.

Twee groepleiers het die werkwinkel se waarde soos volg deur gegee:

Maggy: *“I would like to take this opportunity granted by God, to show utmost gratitude to the Philippi Trust crew. It is an open arm of privileges, of challenges, experiences and of course the pain of implementation, which would be the act of courage, perseverance and a gift back to Philippi Trust. The training and the camp gave me a chance of discovering myself and the process of always putting the child’s interest first. The management and the staff of Philippi are doing an outstanding job and I would like to ask you not to stop with the wonderful work, which you make to happen in people’s lives. May the Lord bless you! Thank you for the potential you could see in me and also in the other leaders. I am sure it was not a mistake.”*

Sonia: *“The training as well as the camp was an amazing experience. The training was broad and knowledgeable and yet very practical and with teaching backgrounds very much on the child’s level. It is applicable to the type of children we have. The whole structure of theory and particles and equipping people like this is going to make a difference in children’s lives. I appreciated the dedication and caring and looking at people’s best interest which I observed during these two weeks from the core leaders. That was outstanding.*

The best thing about these two weeks was discovering myself. I had so many hidden, unexplored feelings which I discovered during these two weeks. You empowered me through the help of the Holy Spirit to recognise and deal with some of these issues in my life. You left me on a high note knowing that I do have the abilities to face my emotions and explore it and let go of it. This brought a feeling of freedom into my life. I also found my passion and that is vulnerable children. I can say with honesty that I can work with multi-cultural groups without being judgemental. This is one of the issues that brought overwhelming freedom when I discovered it. Overall I thank the staff of Philippi for their willingness to be instruments in God's hand".

4.2.6. Opsomming met betrekking tot die komponente van bewustheid vir Dag 1 tot 5

Alhoewel hierdie nie deel is van die doelwitte van die studie nie, is dit tog interessant om na die volgende opsomming te kyk. Dit is van belang om hier in ag te neem dat bewustheid nie as los dele gesien kan word nie, maar dat hierdie komponente as geheel gesien word.

Tabel 11: Beleving van komponente van bewustheid tydens Dag 1

KOGNITIEF	EMOSIES	ERVARINGS	SENSORIES
Nuwe aspekte is gelear.	Tuis gevoel.	Daar is aan verwagtings voldoen.	Was moeg.
Waardevolle opskerpings van teorie.	Kinders lê my na aan die hart.	Onverwerkte aspekte is verwerk.	
Nuwe vaardighede is aangeleer.	Vrese is hanteer.	Binding was goed.	
		Kon met mekaar deel.	
		Daar is nie by reëls	

		gebly nie.	
		Groter begrip vir denke, gedrag en gevoelens van self en ander.	

Tabel 12: Beleving van komponente van bewustheid tydens Dag 2

KOGNITIEF	EMOSIES	ERVARINGS	SENSORIES
Nuwe kennis is opgedoen.	Deelnemers was nie eerlik nie.	Kon kind se wêreld betree.	Ontspannende gevoel van musiek.
	Gevoelens van isolasie, veral by Engelssprekendes.	Deelnemers was nie eerlik.	Was moeg.
	Beleving om oop te maak voor mense.	Versteekte aspekte is oop gemaak.	
	Frustrasie weens gebrek aan tyd.	Teruggekeer na eie kinderjare.	
		Opleiding was moeilik.	
		Self is beter verstaan.	
		Moeilik om oop te maak voor mense.	
		Die vertel van elkeen se lewensverhaal.	

Tabel 13: Belewing van komponente van bewustheid tydens Dag 3

KOGNITIEF	EMOSIES	ERVARINGS	SENSORIES
Beter begrip van kinders se gedrag.	Het alles geniet.	Praktiese oefeninge het 'n duideliker prentjie gegee.	
Aanleer van nuwe vaardighede.		Oefeninge het gewys dat dit nie maklik is om met kinders te werk nie.	
Bruikbare en belangrike inligting.		Groepservaring.	

Tabel 14: Belewing van komponente van bewustheid tydens Dag 4

KOGNITIEF	EMOSIES	ERVARINGS	SENSORIES
Die verskillende gebruike van mediums en hulpmiddels.	Hantering van rou en verlies lei tot verligting.	Dag was waardevol.	
	Ontspanne gevoelens.	Selfversorging en veilige plek	
	Dag is traumaties beleef.	Persoonlike probleme kon met mekaar gedeel word.	
	Verligting na 'n pynvolle dag.	Om self oop te maak was positief.	

Tabel 15: Beleving van komponente van bewustheid tydens Dag 5

KOGNITIEF	EMOSIES	ERVARINGS	SENSORIES
Om met gevoelens te werk was waardevol.	Selfwaarde is versterk.	Privaat en persoonlike aangeleenthede is met mekaar gedeel.	

4.3. SAMEVATTING

Die werkwinkel se fokus was bewustheid. Dit sluit in bewustheid op kognitiewe vlak, emosionele vlak, sensoriese vlak en fisiese vlak. Dit sluit ook in bewustheid van die self, die omgewing en die ander.

Tydens die werkwinkel het bewustheid van die self, maar ook bewustheid van kennis en verskillende vaardighede ten einde met kinders te werk na vore gekom. Kursusgangers het bewus geraak van hulleself, hulle vermoëns en die kwaliteite wat hulle het. Deur die werkwinkel is hulle in kontak gebring met hulle emosies, hulle denke, hulle innerlike kind, en onverwerkte aspekte. Hulle het ook van hulleself as beraders bewus geraak. Deur bewustheid op 'n praktiese wyse aan te bied is praktiese vaardighede en ervarings opgebou wat weer aangewend kan word in hulle werk met kinders.

In die laaste hoofstuk word 'n kort samevatting gebied. Gevolgtrekkings vanuit die navorsing word weergegee, waarna met aanbevelings afgesluit word.

HOOFSTUK 5

SAMEVATTING, GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS

5.1. SAMEVATTING

Kinders in Namibië word geaffekteer deur verskeie faktore wat 'n impak het op hulle welstand. Organisasies soos Philippi Trust Namibia help met die opleiding van vrywillige beraders ten einde 'n verskil in hierdie kinders se lewens te maak. Die navorser se betrokkenheid by Philippi Trust Namibia as konsultant het gelei tot 'n belangstelling in die opleidingsprogramme wat deur Philippi Trust Namibia aangebied word. Philippi Trust Namibia het 'n leemte in hulle opgeleide beraders geïdentifiseer. Ten spyte van deeglike teoretiese opleiding het die kinderberaders steeds probleme ervaar om effektief met kinders te werk. Daar is besef dat van die beraders wat met kinders werk self bepaalde onvoltooidhede en onverwerkte verliese ervaar; dat die beraders onbewus was daarvan asook van die feit dat eie onvoltooidhede en onverwerkte verliese hulle effektiwiteit as beraders negatief beïnvloed het.

Daar is, in samewerking met die Philippi Trust Namibia, ondersoek ingestel na 'n opleidingsprogram wat die bewustheid ten opsigte van eie onvoltooidhede en onverwerkte verliese van vrywillige beraders sou aanspreek en hulle persoonlike groei sou bevorder.

In die navorsing is daar eerstens 'n literatuurstudie vanuit die Gestalt-benadering na die konsep bewustheid onderneem en tweedens is riglyne ontwikkel op welke wyse bewustheid van eie onvoltooidhede en verliese by die vrywillige kinderberader bevorder en gevestig kon word ten einde meer effektiewe kinderberading te verseker.

Ten einde by riglyne te kon uitkom is 'n empiriese studie gedoen. 'n Voorlopige ondersoek in die vorm van 'n opleidingsessie is in Desember 2003 gehou met 'n groep van 33 beraders. Hier is leemtes en behoeftes in die opleidingsriglyne geïdentifiseer. In Desember 2004 is 'n opleidingprogram met die veranderde sessies vir 26 beraders aangebied.

In die ondersoek het die navorser gebruik gemaak van toegepaste navorsing. Die resultate is op 'n beskrywende wyse gereflekteer. In hierdie hoofstuk word die doelstellings en doelwitte van die navorsingstudie geëvalueer. Gevolgtrekkings en aanbevelings na aanleiding van die studie word hierna gemaak.

5.2. AANGESPREEKTE PROBLEEM BINNE DIE NAVORSINGSPROSES

Hierdie studie is gerig deur die navorsingsprobleem wat in punt 1.3 aangedui is, naamlik dat **beraders dikwels voldoende teoretiese kennis oor kinders, hulle probleme en die hantering van kinders het, maar steeds probleme ervaar om met kinders kontak te maak.**

'n Literatuurstudie is vanuit die Gestalt-benadering onderneem om die belangrikheid van bewustheid by die berader te ondersoek. Toepaslike teoretiese inligting is in hoofstuk 2 en 3 weergegee. Vanuit die teoretiese

inligting kon riglyne saamgestel word wat binne 'n werkwinkel aangebied kon word. Aanpassings kon gemaak word na afhandeling en evaluering van die resultate wat in hoofstuk 4 gedokumenteer is.

Soos reeds in hoofstuk 1 punt 1.8 uiteengesit, is die navorsing as toegepaste navorsing beskryf. Die navorsingstrategie wat daarna in hoofstuk 1 punt 1.9 gevolg het, het die gevallestudie beskryf waarna die evaluerende kwaliteit daarvan uitgelig is. Die verloop van die werkwinkel vanaf dag 1 tot dag 5 word as die gevallestudie beskryf. In hoofstuk 1 punt 1.10 is die prosedure wat gevolg is vanaf die literatuurstudie tot en met die saamstel van die riglyne vir beraders beskryf. Die voorlopige studie is in hoofstuk 1 punt 1.11.3 beskryf en ook weer as resultate saam met die finale riglyn in hoofstuk 4 weergegee. Hoe die populasie, universum, en steekproef aangespreek is, is in punt 1.11.4 aangetoon. Hoofstuk 1 is afgesluit met Gestalt-konsepte en begrippe eie aan die studie.

5.3. BEREIKING VAN DOELSTELLING

Vanuit die doel van die studie het die doelstelling gevloei naamlik **die daarstel van riglyne vir die opleiding van vrywillige beraders met betrekking tot die vestiging van bewustheid.**

Die doelstelling is bereik deurdat twee opleidingsituasies aangewend is. Eers is daar in Desember 2003 'n voorlopige studie gedoen. Sekere leemtes is tydens hierdie aanbieding geïdentifiseer en die volgende wysigings in die opleidingsriglyne is gemaak:

- Die aanvanklike fokus op die inoefening van individuele berading is verander na die inoefening van groepwerk.

- Meer ruimte is gelaat vir die deurwerk van onvoltooidhede.

Hierna is 'n tweede opleidingsituasie met die nodige wysigings aangebied. Hierdie wysigings het daartoe gelei dat die volgende waarneming in die opleidingsprogram gemaak is:

- Daar was beter binding tussen groeplede. Dit het gelei tot groter beleving van veiligheid vir selfbeleving en ondersteuning.

5.4. BEREIKING VAN DOELWITTE

Die volgende doelwitte is geïmplimenter ten einde die doelstelling te bereik:

- **Om bewustheid en die vrywillige kinderberader te beskryf vanuit die Gestalt-benadering**

'n Volledige literatuurstudie is gedoen rondom bewustheid en die vrywillige kinderberader vanuit die Gestalt-benadering. Die belangrikheid van bewustheid vir sowel beraders, as die profiel van die kinderberader is daarna beskryf.

- **Om insig te laat ontwikkel in verhoogde bewustheidsbeleving**

Oefeninge wat in die Gestalt-filosofie as eksperimente bekend staan is deur middel van verskeie mediums in die opleidingsituasie daargestel. Daar is veral gekonsentreer op verhoogde selfbeleving. Die selfbeleving in die sessies is so aangebied dat dit bewustheid kon stimuleer op 'n ervarings-, emosionele, kognitiewe en sensoriese vlak. Selfbewustheid is verder verhoog deur wedersydse en onderlinge groepdinamika.

➤ **Om opleidingsriglyne daar te stel**

Riglyne vir opleidingsdoeleindes is ontwikkel en gefinaliseer. Hierdie riglyne is bedoel om bewustheid by kinderberaders te fokus en te vestig. Die riglyne, soos ontwikkel, is by twee geleenthede getoets. Na aanleiding hiervan het die navorser aanpassings en wysigings aan die riglyne aangebring om dit te kon finaliseer.

5.5. NAVORSINGSTELLING

In hoofstuk 1 punt 1.6 is die volgende navorsingstelling gemaak:

Indien 'n vrywillige kinderberader se bewustheidsvlak deur middel van opleidingsprogramme verhoog kan word, kan dit sy potensiaal as vrywillige berader bevorder.

In hoofstukke 2 en 3 word die belangrikheid van bewustheid beklemtoon as 'n aspek wat 'n kardinale rol in berading speel. Die belangrikheid van bewustheid vir die berader wat met kinders werk is ook uitgelig. Die feit dat beraders se eie onvoltooidheid voorgrond word wanneer daar met kinders met soortgelyke onvoltooidhede gewerk word, beïnvloed 'n berader se objektiwiteit. Ten einde die navorsingstelling te beantwoord is oorwegend van kwalitatiewe navorsing met 'n ondergeskikte komponent van kwantitatiewe navorsing gebruik gemaak.

5.6. LEEMTES

Philippi Trust Namibia het reeds leemtes in die effektiwiteit van hulle vrywillige kinderberaders geïdentifiseer. Verskeie ander leemtes soos hier onder aangedui, is ook deur die navorser geïdentifiseer.

- 5.6.1. Relevante bronne was nie altyd beskikbaar nie. Afstande en verdragings met betrekking tot posdienste het daartoe aanleiding gegee dat boeke eers drie maande na bestelling afgelewer is. Bestellings het ook weggeraak.
- 5.6.2. Beskikbare en ontoereikende bronne oor die skep van bewustheid binne opleidingsituasies was ontoereikend.
- 5.6.3. Supervisiegeleenthede het via die telefoon en internet plaasgevind. Dit het noodwendig koste-implikasies gehad.
- 5.6.4. Die steekproefneming van beide die voorlopige en die opvolgstudie is deur Philippi Trust Namibia gedoen. Die vlak van opleiding was nie eenvormig nie. Die selekteringskriteria in terme van ouderdom was ook nie dieselfde nie.

Ongeag hierdie leemtes wat ten volle verreken is in hierdie studie, was die navorsingsproses wetenskaplik.

5.7. GEVOLGTREKKINGS

Die volgende gevolgtrekkings kan na aanleiding van die navorsingstudie gemaak word:

5.7.1. Bewustheid is onlosmaaklik deel van effektiewe selfbelewings

- Soos blyk uit die daaglikse evalueringe het bewustheid 'n impak op die berader se kognitiewe, sensoriese, ervarings- en emosionele vlakke weerspieël. Selfbelewings het sterk gefigureer in die bewustheidsoefeninge. Selfs wanneer die kinderberaders 'n negatiewe belewings gehad het, het dit die bewustheidsproses bevorder. Bewustheid is dus nie gekoppel aan 'n positiewe of negatiewe belewings nie.
- Beraders het vlakke van bewustheid weergegee wat die gegewe oomblik op hulle voorgrond was. Dit beteken egter nie dat daar nie selfbelewings op die ander vlakke was nie. Die evalueringe het bloot rondom die belewings van die sessies gegaan. Vir die bepaling van meer spesifieke selfbelewings sal evalueringvorme vir toekomstige doeleindes aangepas moet word. Dit was egter nie die doel van die studie nie.
- Weens die beperkte omvang van die studie is faktore en veranderlikes wat 'n impak kon hê op bewustheid voor die spesifieke sessies nie in ag geneem nie. Faktore soos die beradingsvaardighede van individuele beraders tydens werk in pare, faktore wat groepsprosesse beïnvloed en die beraders se bewustheidsvlakke voor die opleidingsgeleentheid is nie vooraf bepaal nie.

- Veralgemenings rondom die belangrikheid van bewustheid vir beraders kan wel gemaak word vanweë die ooreenstemming met die literatuur wat geraadpleeg is.

5.7.2. Om bewustheid in te sluit by opleidingssessies lei tot geleenthede vir selfontdekking

Deur kinderberaders op praktiese wyse, deur middel van ervaringsleer, bewus te maak van wat hulle dink, voel en beleef, is selfbeleving en selfontdekking bereik. Besit en voltooiing van hierdie bewustheid is egter beïnvloed deur die volgende faktore soos uitgewys in die navorsingstudie:

- Gebrek aan voldoende tyd om op individuele vlak of in groepsverband onvoltooidhede deur te werk.
- Voertaal, veral binne groepsverband, het dikwels tot misverstande en frustrasie gelei. Oorwegend Engelssprekende kursusgangers het soms uitgesluit gevoel.
- Die selfbeleving wat geskep is, het gelei tot selfgroei. Beraders se evaluering toon dat bewustheid plaasgevind het rondom hulle persepsies, die kennis waaroor hulle beskik, emosies en onvoltooidhede.
- Beter begrip is deur bewusmaking daargestel vir die self en vir ander. Die groei het dus ook selfwaarde wat buite 'n beradingsituasie tot voordeel kan strek.

5.7.3. Riglyne vir bewustheid is vanuit die Gestalt-benadering ontwikkel

- Die toepassing van die riglyne het selfbeleving en bewustheid by die kinderberaders ingeskerp. Vergelyk die resultate van hoofstuk 4.
- Binne elke sessie kon selfbeleving op 'n kognitiewe, emosionele, sensoriese en ervaringsvlak bewerkstellig word. Die riglyne wat ontwikkel is, is by twee geleenthede met twee verskillende groepe getoets en verhoogde bewuswording het plaasgevind. By beide geleenthede toon die resultate dat selfbeleving ook plaasgevind het.
- Die verskil in impak van selfbeleving soos met die fokus op individuele vlak teenoor groepsverband is nie binne hierdie studie vasgestel nie. Dit kan wel insiggewend wees vir opvolgstudies.

5.7.4. Bewustheid is nodig binne elke berader se veld

- Beraders, en dan veral beraders wat met kinders werk, kom uit 'n veld wat beïnvloed word deur hulle eie kinderjare en kultuur. In die Gestalt-filosofie speel sy veld weer 'n rol op die kinderberader se siening en hantering van kinders. Dit ontstaan omdat die kinderberader net soos die kind 'n eie unieke veld het.
- Binne elke berader se veld lê verskuilde of onopgeloste aspekte wat deur onbewustheid onderdruk word.
- Deur mediums soos beskryf in hoofstuk 4 aan te wend, kan doelbewus gefokus word op die verhoging van bewustheid binne sekere relevante onderwerpe wat lei tot verhoogde selfbeleving.

5.8. BYDRAES UIT DIE NAVORSING

Die doel van die onderhawige studie was om toegepaste navorsing te doen ten einde riglyne daar te stel vir die opleiding van vrywillige kinderberaders in die daarstel van bewustheid in opleidingsituasies. Met die navorsing is gepoog om na aanleiding van die bevindinge bepaalde aanbevelings te maak ten opsigte van verdere riglyne vir die daarstel van bewustheid binne opleidingsituasies.

Die riglyne soos ontwikkel en beskryf in hoofstuk 4 kan as 'n opleidingsprogram geïmplementeer word.

Dit het in die studie duidelik na vore gekom dat die beklemtoning van bewustheid in opleidingsprogramme beslis onvoltooidhede en verliese van kinderberaders aanspreek en 'n bydrae lewer tot meer effektiewe berading.

5.9. AANBEVELINGS

Aanbeveling vir verdere studie is die volgende:

- 5.9.1. Dat meer geleenthede binne opleidingsituasies vir kinderberaders daargestel word om selfkennis en selfontwikkeling te ervaar.
- 5.9.2. Dat die invloed wat kultuur op die beraders se bewustheid het binne opleidingsituasies aangespreek word.
- 5.9.3. Dat die rol van voortgesette opleiding in die instandhouding van 'n hoë vlak van bewustheid by die kinderberader binne organisasies ondersoek word.

6. BIBLIOGRAFIE

American Psychological Association. *Thesaurus Index Terms and Classification Categories*. 2004. www.apa.org.

Bekker, G. 2003. *'n Speltherapeutiese program vir die emosioneel beseerde pre-adolescent: 'n Gestaltbenadering*. Pretoria: UNISA.

Bentley, T. J. 2000. Gestalt in the Boardroom Corporate Boards as Intimate systems. *Gestalt Review*. (4):176-193.

Brems, C. 2002. *A comprehensive Guide to child psychotherapy*. Boston: Allyn & Bacon.

Brownell, P. *Gestalt Global's Gestalt Therapy Construct Library: Constructs from A through C*. Gestalt! Vol 7; No 1. Spring 2003

Clarkson, P. 2004. *Gestalt Counselling in Action*. 3rd ed. London: Sage Publications.

Cole, P. 1999. Resistance to Awareness: A Gestalt therapy perspective. *The Gestalt Journal*. 1(17).

Cool Optical Illusions.com. www.coolopticalillusions.com Toegang op 2003/11/11

Cooper, D.R. & Schindler, P. S. 2001. *Business Research Methods*. Singapore: McGraw – Hill Higher Education.

Covey, S. 1998. *The seven habits of highly effective teens*. New York: Fireside.

Davies, L. Kelly Bear Feelings game. www.kellybear.com. Toegang op 2003/11/11.

De Vos, A.S., Strydom, H. Fouché, C.B. & Delport, C.S.L. 2002. *Research at grass root for social science and human science professions*. Pretoria:Van Schaik Publishers.

Doel, M. & Sawdon, S. 1999. *The Essential Groupworker: Teaching and Learning Creative Groupwork*. London. Sage Publications

Duncan, S. 2004. *Present moment awareness: a simple, step-by-step guide to living in the now*. Novato: New World Library.

Feldhaus, R. 2001. Projection and self psychology. *Gestalt!* Early Fall. 2(5):1-14

Garbers., J. G. 1996. *Doeltreffende geesteswetenskaplike navorsing: navorsingsbestuur vir navorsers, studieleiers en M- en D-kandidate*. Pretoria: Van Schaik Akademies

Geldard, K. & Geldard, D. 2002. *Counselling Children. A practical introduction*. London: SAGE Publications Ltd.

Hakim, C. 2000. *Research design: successful designs for social and economic research*. London: Routledge.

Harris, J.B. 2003. *Experiments in Groups*. Manchester Gestalt Centre.

Hobday, A. & Ollier, K. 2002. *Creative Therapy with Children & adolescents*. California: Impact Publishers, Inc.

Jackson, S.L. 2003. *Research Methods and Statistics*. USA: Wadsworth

Joyce, P. & Sills, C. 2004. *Skills in Gestalt counselling & psychotherapy*. London: SAGE Publications.

Jung, J. 1999. A student's Perspective: Accounting for Culture within the Therapeutic Relationships. New York: Cornell University.

Just, B., Feldhaus, B. & Bearinger, O. 2001. Impasse. *Gestalt*. 2(5).

Karp, C. L. & Butler, T.L. 1996. *Activity Book for treatment strategies for abused children: From victim to survivor*. London: SAGE Publications.

Lampert, R. 2003. *A child's eye view: Gestalt Therapy with children, adolescents and their families*. United States of America: The Gestalt Journal Press.

Louw, D.A. 1992. Suid-Afrikaanse handboek van abnormale gedrag. Cape: Southern Boekuitgewers.

Mackewn, J. 2004. *Developing Gestalt Counselling*. London: Sage Publications

Melnick, J. 2000. Level of awareness. *Gestalt Review*. 4(2): 91-94.

Mortola, P. 2000. *Culture and Play: The Oaklander Approach in South Africa*.

Oaklander, V. 1988. *Windows to our children*. Moab, UT: Real People Press.

Pedersen, P.B. 2004. *110 Experiences for multicultural learning*. Washington: American Psychological Association.

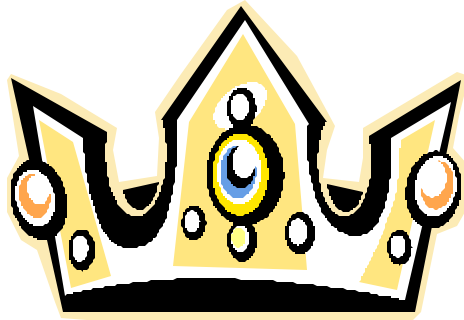
Philippson, P. 2001. Therapy of self: Gestalt as a Psychotherapy of self. *Gestalt Journal Press*. Manchester Gestalt Centre.

Philippson, P. 2002. Contemporary challenges in the application of Perls' five-layer theory. *Gestalt*. 2(6).

- Schoeman, J.P. & Van der Merwe, M. 1996. *Entering the child's world. A Play Therapy Approach*. Pretoria: Kagiso Publishers
- Suurmond, J. 1995. Beyond Buber: Gestalt Therapy in the light of Levinas. *The Gestalt Journal*. 1(XXII): 65-87.
- Thompson, C.L., Rudolph, L.B. & Henderson, D. 2004. *Counselling Children*. USA. Brooks/Cole
- Training Centre [sa]. Training Manual: Rational Behaviour Therapy.
- Van der Hoven, M. 2004. 'n Hanteringsriglyn vir beraders wat met adolessente in 'n multikulturele omgewing werk : 'n Gestalt terapeutiese benadering: Pretoria: UNISA
- Vereschack, P. 2001. Help Me - I'm Tired of feeling Bad. www.paulvereschack.com
- Wehrly, B. 1995. Pathways to multicultural counselling competence: A developmental Journey. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishers.
- Wysong, J. 2003. Finding self through gestalt therapy: Fritz Perls. *The Gestalt Journal*.
- Yontef, G. 1993 (a). *Awareness, Dialogue & Process: Essays on Gestalt Therapy*. New York, The Gestalt Journal Press
- Yontef, G. 1993 (b). Gestalt Therapy: an Introduction. *The Gestalt Journal Press*. Highland.

Yontef, G. & Simken, J. 1989. Gestalt Therapy: An introduction. *Behaviour Online*.
<http://www.behaviour.net/gestalt.html>.

Bylaag 1: KING LOUIS (Covey, 1998:15)

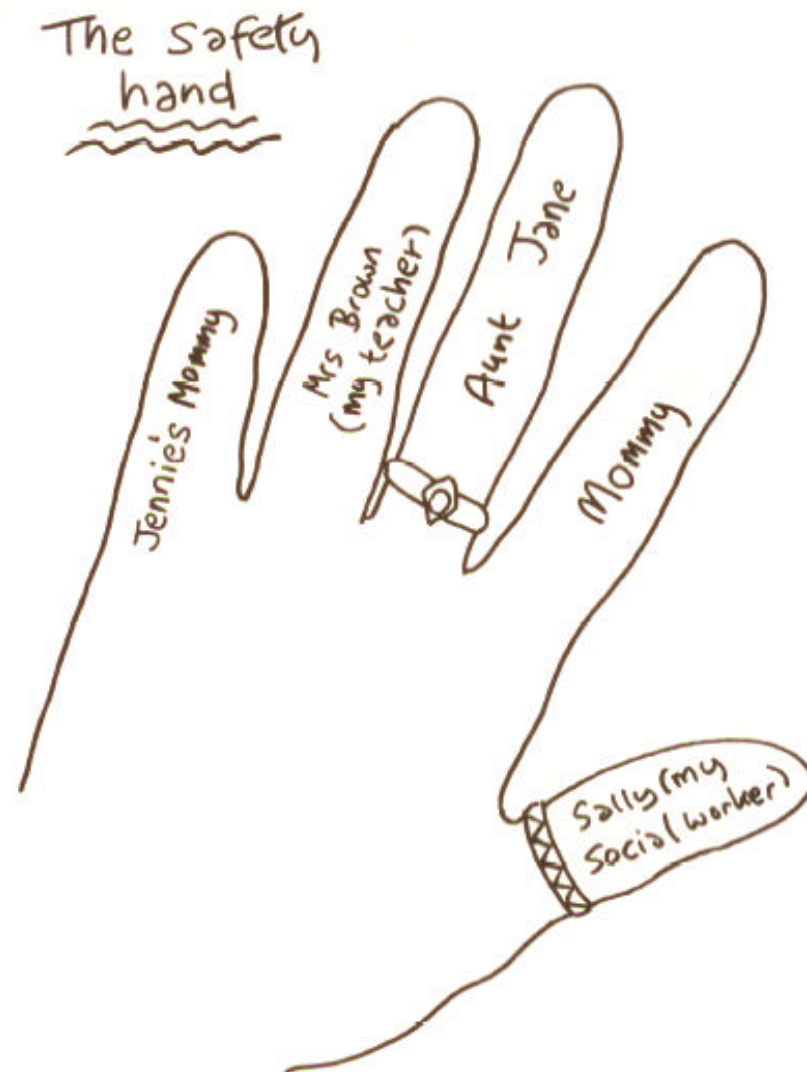

King Louis had been taken from his throne and imprisoned. His young son, the prince, was taken by those who dethroned the king. They thought that in as much as the king's son was heir to the throne, if they could destroy him morally, he would never realise the great and grand destiny that life had bestowed upon him.

They took him to a community far away, and there they exposed the lad to every filthy and vile thing that life could offer. They exposed him to foods, the richness of which would quickly make him a slave to appetite. They used vile language around him constantly. They exposed him to lewd and lusting women. They exposed him to dishonour and distrust. He was surrounded twenty-four hours a day by everything that could drag the soul of a man as low as one could slip. For over six months he had this treatment – but not once did the young lad buckle under pressure. Finally, after intensive temptation, they questioned him. Why had he not submitted himself to these things – why had he not partaken? These things would provide pleasure, satisfy his lusts, and were desirable; they were all his. The boy said, “I cannot do what you ask for I was born to be a king.”

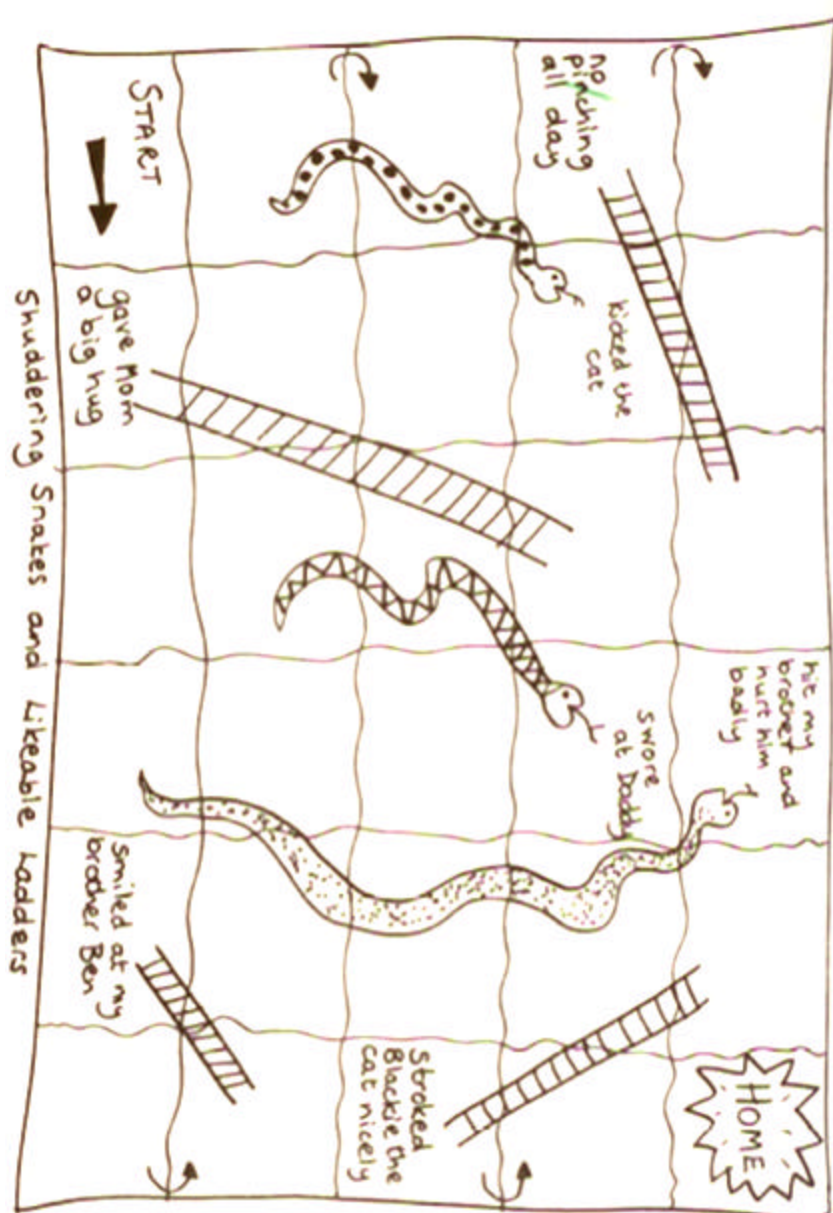

Bylaag 2: Veilige Hande (Hobday & Ollier, 1999:79)

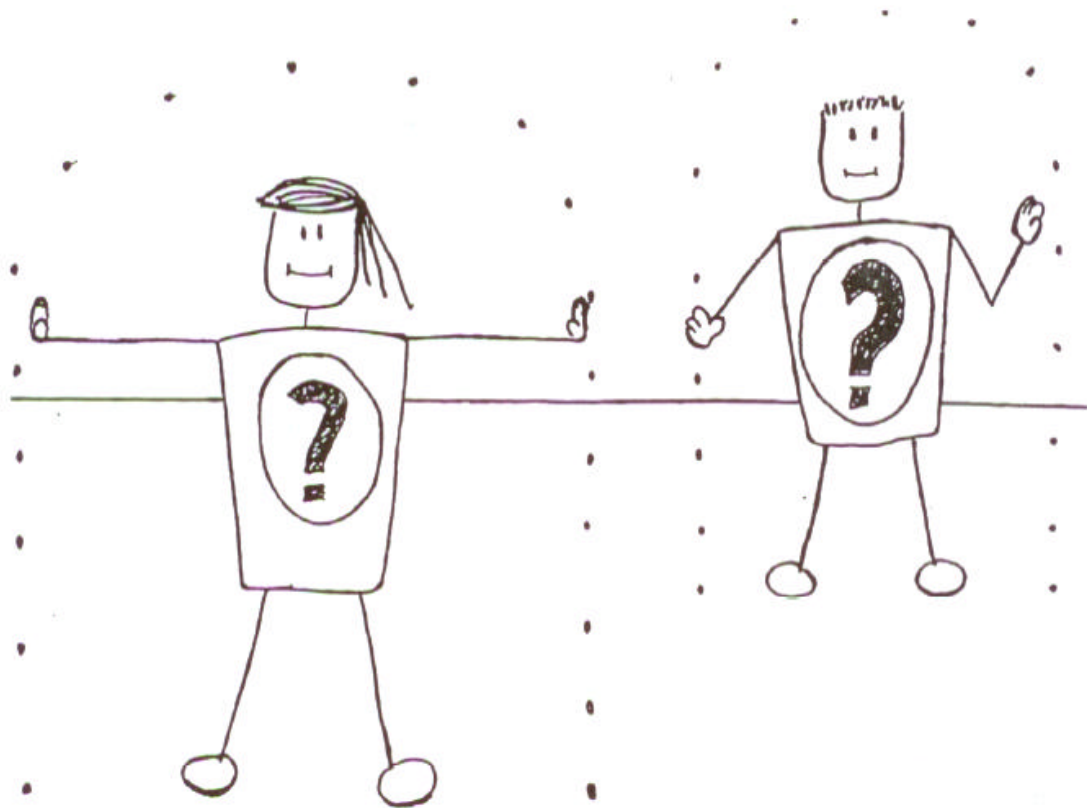

Telephone numbers
Sally 299-7664
Aunt Jane 386-8371

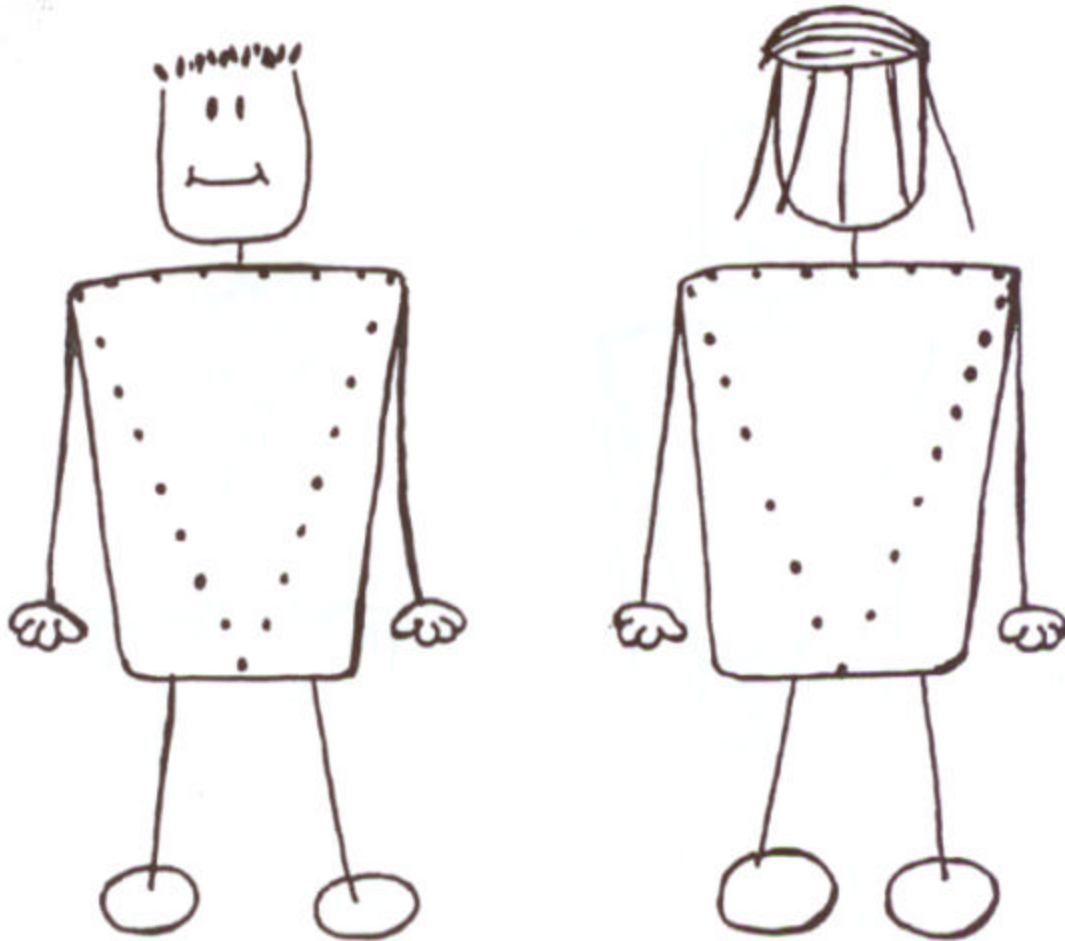
Bylaag 3: Slangetjies en Leertjies (Hobday, A & Ollier, K., 1999:82)

Bylaag 4: Persoonlike ruimte (Karp, C & Butler, T., 1996:33)

Bylaag 5: Identifisering van liggaamsdele (Karp, C & Butler, T., 1996:38)

Bylaag 6: Gevoelens (Davies, L. www.kellybear.com)

Kelly Bear Feelings Game

by Leah Davies

 happy	 angry	 lonely
 sad	 scared	 excited
 proud	 embarrassed	 jealous
 loved		
<p>Cut out the Kelly Bear pictures on the lines. Add your own faces and feeling words in the two blank squares. Turn the pictures face down. Take turns picking one and silently acting out the feeling. Let the other child or children guess the feeling. Then tell about a time when you had that emotion. For example, "I was happy when I went to my grandma's house."</p>		